BIBLIOTEKA VJEVERICA

NARODNE PRIPOVIJETKE

6000

NARODNE PRIPOVIJETKE

BIBLIOTEKA VJEVERICA

NARODNE
PRIPOVIJETKE

Copyright © 1985. Mladost, Zagreb

Ilustrirao
IVICA ANTOLČIĆ

Urednik
VERA BARIĆ

Recenzenti
prof. dr NEDA BENDELJA
prof. dr DRAGUTIN ROSANDIĆ

NARODNE PRIPOVIJETKE

Priredio
prof. dr JOSIP KEKEZ

Drugo izdanje

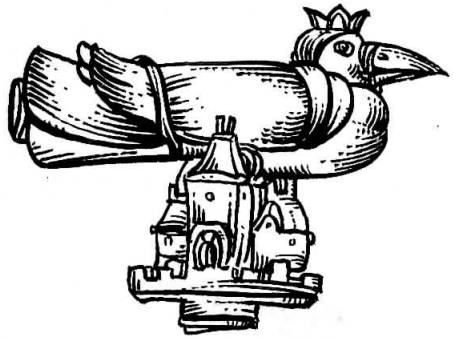

IZDAVAČKO KNJIŽARSKA
RADNA ORGANIZACIJA
mladost
ZAGREB 1987

Rev.
2012.

6286
U

KNJIŽNICA
DUGAVE

BAJKE

Baš – Čelik

IJAŠE jedan car i imađaše tri sina i tri kćerke. Kad ga već starost obuze, dođe vrijeme da umre. Na smrti dozove sinove i kćeri svoje pa sinovima preporuči da svoje sestre dadu za onoga koji prvi dođe i zaprosi ih.

— Podajte — reče — tako ne bili prokleti! Potom car umre.

Poslije njegove smrti stane zeman po zemanu, dok na jednu noć stane neko na vratima lupati; zadrma se cijeli dvor, neka huka, vriska, pjevanje, sijevanje, bi rekao sama vatra oko dvora sipa. U dvoru se poplašiše i stanu od straha drhtati. Najedanput neko progovori:

– Otvarajte, carevići, vrata!

Na to veli najstariji sin carev:

– Ne otvarajte!

Srednji reče:

– Ne otvarajte nipošto!

Ali najmlađi reče:

– Ja ću da otvorim vrata! – pa skoči i vrata otvori.

Kako vrata otvori, nešto uđe u dvor, od čega nijesu mogli viđeti drugo ništa osim vatre da sipa, pa progovara:

– Ja sam došao da vam prosim sestru najstariju, i to sad ovaj čas da je vodim, jer ja ne čekam niti ću više doći da je prosim. Pa mi sad odgovor dajte: ili je date ili je ne date, hoću da znam.

Veli najstariji brat:

– Ja je ne dam. Kako ću je dati kad ne znam šta si i otkuda si noćas došao. Hoćeš odmah da je vodiš, pa ne znam ni đe bih išao sestri u pohode.

Srednji veli:

– Ja ne dam sestre noćas da se vodi.

Ali najmlađi veli:

– Ja je dam, ako je vi ne date. Zar ne znate što je naš otac kazao?

Pa sestru uhvati za ruku i dajući je reče:

– Neka ti je sretna i čestita!

Kad im sestra preko praga pređe, svi u dvoru padnu po zemlji od straha; sijeva, grmi, tutnji, puca, vas se dvor stane ljuljati. No to prođe, i sjutra osvane dan. Kako svane, oni odmah stanu gledati da li ima kakoga god traga kud je ona sila išla od dvora carskog; ali se ništa znati ne more. Nigđe nikakoga ni traga ni glasa.

Druge noći u isto vrijeme stane opet onaka sila; huka i piska oko dvora carskog, i neko počne na vratima govoriti:

– Otvor', carevići, vrata!

Oni se prepanu i otvore vrata, i neke sile strahovite počnu govoriti:

– Dajte đevojku, srednju sestru, mi smo došli da je prosimo.

Veli najstariji brat:

– Ja je ne dam.

Srednji veli:

– Ja ne dam sestre naše.

Ali najmlađi veli:

– Ja je dam. Zar ne znate više što je otac naš rekao?

Pa uzme sestru za ruku i dajući je, reče:

– Na, neka vam je sretna i čestita!

I ona sila s đevojkom otide.

Sjutradan kako svane, otidu braća oko dvora i dalje, pa traže traga da l' se štogod znati može kud je ona sila otišla: ali ništa na ovom svijetu nije se moglo doznati, kao da nije ni dolazila.

Treće noći u ono doba opet se zatrese iz temelja dvor od velike sile i tutnjave, i neki glas poviče:

– Otvori vrata!

Carevi sinovi skoče i otvore vrata; uđe neka sila pa poviče:

– Dođosmo da prosimo vašu najmlađu sestru.

Stariji i srednji brat poviču:

– Ne damo je ove treće ponoći. Zaista moramo bar za ovu najmlađu sestru znati kud je dajemo i za koga je dajemo, da je moremo pohoditi kao sestru svoju.

Na to reče brat najmlađi:

– Ja je dajem, ako je vi ne date. Zar ste zaboravili što je otac na smrti nama preporučio? To nije davno bilo.

Pa đevojku za ruku govoreći:

– Na, vodi je, pa neka ti je sretna i vesela!

A ona sila onog časa iziđe s velikom hukom.

Kad sjutradan svane, braća se vrlo zabrinu što su učinili sa njihovijem sestrama.

Pošto prođe dosta vremena, stanu se braća jedanput među sobom razgovarati:

– Mili Bože, da čuda velikoga! Što su učinili s našijem sestrama, kad ne znadosmo ni traga ni glasa kud odoše i za koga se udadoše?

Najposlije jedan drugome reče:

– Da idemo sestre naše potražiti!

I odmah stanu se opremati sva tri brata, uzmu novaca za puta pa pođu tražiti sestre svoje. Tako putujući, zaiđu u jednu planinu i cijeli dan putovaše. Kad se mrak uhvati, oni se dogovore da im treba vodu imati đe budu zakonačili; pa to i učine. Dođu jednom jezeru pa tu konak učine i sjednu večerati. Kad počnu lijegati da spavaju, onda reče najstariji brat:

– Vi spavajte, a ja ću stražu čuvati.

Tako ona dva mlađa brata zaspu, a najstariji ostane stražu čuvati.

Kad bude neko doba noći, zaljulja se jezero. On se jako prepane kad vidi da nešto od sredine ide pravo njemu: to je bila aždaja strahovita s dvoje ušiju, pa juriš na njega učini. No on potegne nož i udari

je i glavu odsiječe, pa uši obadvije odsiječe i k sebi u džep ostavi, trupinu i glavu baci u vodu natrag.

Utom svane; ali braća jošte spavaju, ništa nijesu znali šta je najstariji brat učinio. On ih probudi, a ne kaže ništa. Odatle se podignu i stanu putovati dalje. Kad se mrak počne približavati, stanu oni jednako govoriti da treba đegod blizu vode zanoćiti, i sami se uplaše jer su zašli u neke opake planine; dođu jednom malom jezeru, tu reknu noćiti. Nalože vatru i, što su imali, večeraju; potom počnu da legaju spavati. Tada veli onaj srednji brat:

– Vi spavajte, ja ću noćas čuvati stražu.

Oni dva zaspu, a on stane da čuva stražu. Ujedanput brčak udari iz jezera. Kad imaše šta viđeti! Aždaja s dvije glave, pa juriš da ih sva tri proždere, ali on skoči i povadi nož, dočeka aždaju i odsiječe joj glave obadvije; potom odsiječe uši i sebi ih u džep ostavi, a ostalo baci u jezero. No braća za to ništa ne znaju jer oba spavahu do bijele zore.

Kad se svane, onda srednji brat poviče:

– Ustajte, braćo, svanulo je!

A oni odmah skoče, opreme se i pođu dalje putovati. Ama nijesu znali ni đe su ni u kojoj zemlji. Velik strah ih spopadne da u onoj pustinji od gladi ne poskapaju, pa se stanu Bogu moliti da bi se pusta sela, varoši oli ma koga viđeti moglo, jer već treći dan vrljaše po istoj pustinji i nigđe kraja ni konca viđeti ne mogoše. Najposlije dođu porano opet kod jednog velikog jezera i dogovore se da dalje ne putuju, nego tu kod jezera da prenoće, jer, vele, može biti, ako dalje odemo, da vode ne nađemo gdje bi mogli zanoćiti.

Pa tako tu i ostanu. Nalože vatru veliku, večeraju i spreme se da legnu spavati. Onda najmlađi brat reče:

– Spavajte vas dvoje, noćas ću ja stražu čuvati!

Te tako ona dvojica legnu i zaspu, a najmlađi najbolje gledaše oko sebe i često na jezero oči obraćaše. Prođe neko doba noći, dok se sve jezero stane ljuljati, pljusak od jezera udri po vatri i zagasi je polovinu. On potegne sablju do same vatre, al' eto se pomoli aždaja s tri glave,

pa na braću juriš da ih sva tri proždere. No najmlađi brat bude junačkog srca, ne budi braću svoju nego srete aždaju pa je udri triput i sve tri joj glave odsiječe. Potom odmah uši odsiječe i stavi ih sebi u džep a trupinu baci u jezero. Dok je on to činio, vatra se od onog velikog pljuska ugasi sasvijem. Onda on ne imajući čim vatru zažeći, a braću ne hoteći buditi, pođe malo u pustinju ne bi l' štogod viđeti mogao, ali nigdje ništa. Najposlije popne se na jedno drvo visoko, pa izađe u vrh drveta, pogleda na sve strane ne bi l' štogod viđeti mogao; gledajući tako dugo, opazi vatru da se sjaji pa mu se učini to blizu. Skine se s drveta pa pođe da vatru donese i kod braće naloži. Tako je dugo išao, sve mu se činilo blizu; kad najedanput dođe u jednu pećinu, u pećini gori velika vatra, i tu ima devet divova, pa natakli dva čoeka te ih peku uz vatru; jednog s jedne, a drugog s druge strane vatre. Na vatri stoji jedna oranija velika, puna isječenijeh ljudi.

Kad to carev sin viđe, jako se prepane; bi se vratio, ama se ne može, nema se kud kamo. Onda poviče:

– Dobar večer, moja družino, ja vas tražim odavno.

Oni ga dobro dočekaju i reknu mu:

– Bog ti pomogao kad si nam drug.

On odgovori:

– Vaš dovijeka ostajem i za vas ću moj život dati!

– He – vele – kad ti misliš naš drug da budeš, hoćeš li ti ljude jesti i s nama u četu ići?

Odgovori carević:

– Hoću, štogod vi radite, to ću i ja raditi.

– E vala, dobro kad je tako, sjedi!

Pa svi posjedaju oko vatre, skinu onu oraniju, povade onda meso pa počnu jesti. Š njima i carević jede, ama im oči zavara pa baca meso preko sebe. Tako i pečenje pojedu sve; pa onda rekoše:

– Hajde da idemo u lov, jer sjutra treba jesti.

Odatle pođu svi devet i carević deseti.

– Hajde – vele mu – ovđe ima jedan grad i u njemu car sjedi. Odatle se mi hranimo već ima tome više godina.

Kad se blizu grada primaknu, onda izvade dvije jele s granama iz zemlje pa ih ponesu sa sobom; a kad dođu do grada, jednu jelu prislone uz bedeme i poviču careviću:

– Hajde – vele – penji se ti gore na bedem da ti ovu drugu jelu dodamo; pa je uzmi za vrh i prebaci je u grad, a vrh joj zadrži kod sebe da se skinemo niz nju dole u grad.

On se popenje, pa onda reče njima:

– Ja ne znam što ću; nijesam ovdje uvježbao ovo mjesto, ne umijem je preturiti, no hodite koji od vas da mi pokaže kako ću je preturiti.

Jedan se od divova ispenje, uhvati za vrh od jele i preturi je u grad, a vrh joj zadrža kod sebe. Kad se on tako namjesti, onda carev sin trgne sablju pa ga dohvati po vratu te mu odsiječe glavu, a div pane u grad unutra. Onda on reče:

– E, sad hajte redom po jedan da vas ja ovamo spuštam.

Oni ne znajući što je s onijem gore na bedemu bilo, pođu jedan po jedan, a carević njih sve po vratu dok sve devet posiječe. Pa se skine niz jelu i polako siđe dole u grad; onda pođe po gradu unakrst, ali nikog živa da čuje, sve pusto! Sam u sebi pomisli: baš su to sve divovi iskorijenili i ponijeli! Pa onda dugo po gradu tumarajući, nađe jednu kulu zdravo visoku i vidi gdje u jednoj sobi svijeća gori. On otvori vrata, pa uz kulu, te u sobu. Kad tamo, al' ima šta i viđeti! Soba ukrašena zlatom i svilom i kadifom, u njoj nema nikoga do jedne đevojke, a ta đevojka leži na jednom krevetu pa spava. Čim carević uđe u sobu, otmu mu se oči gledati đevojku kako je vrlo lijepa. U isto vrijeme smotri da ide jedna velika zmija niz duvar: tako se pružila da joj je glava više glave đevojčine bila blizu, pa se izdigne i ujedanput đevojku u čelo među oči da ujede. Onda on pritrči pa povadi mali nož i pribode zmiju u čelo uz duvar, pa onda ovako progovori:

– Dabogda da se ovaj moj nožić ne da nikom izvaditi bez moje ruke!

Pa onda pohita da se natrag vrati. Pređe preko bedema, uz jelu se ispenje i niz jelu siđe na zemlju; kad dođe u pećinu đe su divovi bili,

uzme vatre pa potrči i dođe braći te ih još zastane da spavaju. On vatru naloži, a sunce ograne i svane se; onda on braću izbudi te ustanu i tako pođu dalje.

Istog dana naiđu na put koji vodi tome gradu. U tome je gradu živio jedan silan car koji je svakog jutra išetao u grad i tužno suze prolijevao što mu narod u gradu od divova strada i pojeden bi. Pa se sav bojao da mu i kćerka jednom ne bude pojedena. Zato porani istoga jutra pa stane gledati po gradu; a grad opustjeo, već je malo i naroda još ostalo jer su sve divovi pojeli. Pa ode tamo-amo po gradu, kad najedanput vidi neke jele onako čitave iz zemlje izvađene pa uz bedem prislonjene; a kad dođe bliže, ima čudo i viđeti: devet divova baš onijeh krvnika gradskijeh, a njima svijema glave posječene. Kad car to vidi, jako se obraduje, a svijet se skupi i Boga stane moliti za zdravlje onoga koji ih je posjekao. U isto vrijeme dođoše i sluge iz dvora carskoga i jave caru kako je htjela zmija da njegovu kćer ujede. Kako to car čuje, odmah otide u dvor, a upravo u onu sobu svojoj kćeri. Kad tamo, vidi zmiju pribodenu uz duvar pa htijaše sam nož da izvadi iz duvara, ama nije mogao.

Onda car učini zapovijest na sve strane po njegovu carstvu i oglasi: tko je divove pobio i zmiju pribo, neka dođe da ga car obdari velikijem darom i da mu kćer za ženu dade. To se oglasi po cijelom carstvu njegovom, i car zapovjedi da se glavne mehane po velikim drumovima postave, pa svakoga putnika da pitaju nije li doznao ko je divove pogubio, pa kad koji čuje za tog čoeka, da caru javi, a taj čoek neka brže na muštuluk ode caru da ga car obdari. To se tako po carevoj zapovijesti i učini. Mehane postave na glavne drumove i svakog putnika pitali bi i za to kazivali mu. Poslije nekog vremena ova trojica carskih sinova tražeći sestre svoje, dođu u jednu od tih mehana da zanoće te učine tu konak; a poslije večere dođe mehandžija i u razgovoru š njima stane se faliti šta je on junaštva počinio, pa onda zapita njih:

– A jeste li i vi štogođ učinili dosad?

Onda otpočne najstariji brat govoriti:

– Kad sam pošao s mojom braćom po ovom putu – prvu noć kad smo došli konačiti kod jednog jezera u nekoj velikoj pustinji – kad

braća moja oba spavahu, a ja čuvah stražu; najedanput aždaja pođe iz jezera da nas proždere, a ja onda povadim nož i odsiječem joj glavu. Ako se ne vjerujete, evo joj uveta od glave.

Pa izvadi uši i na sto ih baci.

Kad to ču onaj srednji brat, i on reče:

– Ja sam, kad sam čuvao stražu na drugom konaku, posjekao aždaju od dvije glave. Ako se ne vjerujete, evo uveta od obje glave.

Pa izvadi uši i njima ih pokaže.

Onaj najmlađi ćuti. Počne ga mehandžija pitati:

– Bogme, momče, tvoja su braća junaci, a da čujemo jesi li i ti štogod učinio od junaštva.

Onda najmlađi otpočne da kaziva:

– I ja sam nešto malo učinio. Kad smo zanoćili onu noć kod jezera u pustinji, vi ste, braćo, spavali, a ja sam čuvao stražu. Kad bi neko doba noći, zaljulja se sve jezero i izađe troglava aždaja i htijaše nas da proždere. Onda ja povadim sablju i glave joj sve tri odsiječem. Ako ne vjerujete, evo šest uveta od aždaje.

Tome se i sama braća začude, a on nastavi kazivati:

– U tome se vatra ugasi, a ja pođem da vatre potražim. Tumarajući po planini, nađem u jednoj pećini devet divova.

I tako im sve po redu kaže što je učinio, i svi se tome čudu začudiše.

Kad to mehandžija čuje, brže potrči i caru sve javi, a car mu dade mnogo novaca pa brže pošalje svoje ljude da sva tri careva sina njemu dovedu. Kad oni iziđu pred cara, car zapita najmlađeg carevića:

– Jesi li ti sve to čudo u ovome gradu počinio, divove isjekao i kćer moju od smrti sačuvao?

– Jesam, čestiti care – odgovori najmlađi carević.

Onda mu car dade svoju kćer za ženu i dopusti mu da je on prvi do njega u njegovu carstvu, a onoj dvojici starije braće reče car:

– Ako hoćete, i vas ću oženiti pa vam dobre dvore sagraditi.

No oni njemu kažu da su oženjeni obojica i cijelu mu istinu otkriju kako su pošli da sestre svoje traže.

Kad car sve to čuje, zaustavi samo onog najmlađeg kod sebe kao zeta, a onoj dvojici dade dvije mazge novaca. I tako oba starija brata

vrate se svome dvoru i u svoje carstvo. Onaj najmlađi jednako mišljaše za svojijem sestrama i htijaše da ide da ih traži, ali mu je opet bilo i žao ostaviti svoju ženu; a i car mu to ne daše učiniti, i tako on za sestrama svojijem jednako venjaše.

Jednom car pođe u lov, a njemu kaže:

– Ostani tu kod dvora, i evo ti devet ključeva, čuvaj ih kod sebe. Možeš – veli – da otvoriš tri-četiri odaje; tamo ćeš vidjeti da imade i srebra i zlata, oružja i mnogo drugijeh dragocjenosti. Naposljetku možeš otvoriti sve osam odaja, ama devetu da se nijesi usudio nipošto otvoriti jer – veli – ako to učiniš, zlo ćeš proći.

Onda car ode, a zeta ostavi kod kuće. Ovaj čim car otide, otvori jednu pa i drugu sobu i tako redom sve osam soba, i vidi u njima svakojakijeh dragocjenosti. Naposljetku, kad dođe i na vrata od devete sobe, reče u sebi:

– Ja sam mnogo čuda preturio, a sad da ne smijem otvoriti ovu sobu!

Pa i tu sobu otvori. Kad uđe unutra, ima šta i viđeti! U sobi jedan čoek do koljena u gvožđe zakovat, i ruke do lakata zakovate obje, na četiri strane između četiri direka; a tako od svakoga direka ima po jedan sindžir od gvožđa, i tako su krajeve svoje sastavili pa onomu čoeku oko vrata obavili. I tako je tvrdo okovat bio da se nije mogao nikako micati. Pred njim je bila jedna česma na zlatnom čunku izvirala i tako saljeva se pred njim u jedno korito zlatno. Blizu njega stoji jedna maštrava ukrašena dragijem kamenjem. Čoek bi htio vode da pije, ama ne može da dohvati. Kad carević sve to vidi, on se većma začudi pa se trgne malo natrag, a onaj čoek progovori:

– Hodi unutra kod mene, zaklinjem te Bogom živijem!

Ovaj uđe unutra kod njega, onda mu onaj čoek reče:

– Daj učini jedan sevap, te mi daj jednu maštravu vode da popijem, i znaj zacijelo da ćeš od mene dobiti na dar još jedan život!

Carević se promisli: šta ima bolje nego da dobijem dva života, pa uzme maštravu i da mu punu vode te ovaj popije. Onda carev sin pita:

– Kako se zoveš, bogati, po imenu?

Onaj odgovori:

– Ja se zovem Baš-Čelik.

Carević pođe k vratima a ovaj ga stane moliti:

– Daj mi i drugu maštravu vode pa ću ti pokloniti i drugi život.

Carević pomisli:

– Sad dva života da mi pokloni, a treći imam, to je čudo veliko.

Pa uzme maštravu te mu dade; a ovaj popije. Carević pođe pa počne da vrata zatvori, a Baš-Čelik reče:

– O, junače, povrati se kod mene! Kad si već dva dobra učinio, učini i treće, dat ću ti i treći život. Uzmi ovu maštravu, natoči je pa mi uspi na glavu, a ja ću ti zato što mi vodu uspeš na glavu dati i treći život te živi.

Kad carević to čuje, povrati se natrag, uzme maštravu pa natoči vode i uspe mu na glavu. Kako mu voda pospe glavu, u onaj mah prsnuše alke oko vrata i sve gvožđe koje je Baš-Čelika držalo. A Baš-Čelik skoči kao munja pa raširi krila, poleti i u isto vrijeme uzme pod krilo carevu kćerku, ženu njegova izbavitelja, i tako najedanput iščezne iz očiju.

Sada da vidiš čuda! Prepane se carev sin od cara! Utom, kad car dođe iz lova, kaže mu zet njegov sve po redu. Car se većma u brigu dade, pa mu reče:

– Zašto tako učini? Jesam li ti kazao da ne otvoriš devetu sobu?

Carević mu odgovori:

– Nemoj se srditi na mene, ja ću da idem da Baš-Čelika tražim i da povratim svoju ženu.

Oni car ga stane od toga odvraćati.

– Nemoj – veli – da ideš nipošto! Ti ne znaš ko je Baš-Čelik! Meni je mnogo vojske i novaca propalo dok sam Baš-Čelika uhvatio. Nego, ostani kod mene, ja ću ti isprositi drugu đevojku, i ne boj se, ja te opet milujem kao sina svoga.

Ali carev sin nije htio nikako slušati, nego uzme novaca za puta, izjaše svoga konja pa pođe u svijet tražiti Baš-Čelika. Putujući ovako zadugo, dođe u jednu varoš. Kako uđe, gleda tamo-amo, dok najedanput poviče jedna đevojka s čardaka:

– E, careviću, odjaš' konja pa hodi u avliju!

Kad carević dođe u avliju i onda ga srete đevojka, a on pogleda i poznade svoju sestru najstariju; ruke šire, u lice se ljube, a sestra njemu govori:

– Hajde, brate, sa mnom na čardak!

Kad izađu na čardak, onda carević stane pitati sestru svoju ko je njen čoek za koga se ona udala, a ona mu odgovori:

– Ja sam se – veli – udala za cara zmajskoga, i moj je čoek zmaj. Nego, brate, da te dobro sakrijem, jer moj čoek veli da bi svoje šure isjekao kad bi ih samo viđeti mogao. Ja ću njega najprije kušati; ako ti ništa neće učiniti, ja ću mu kazati za tebe.

Pa tako i učini: brata i konja mu sakrije.

Kad veče dođe, zmaju zgotove večeru pa ga čekaju. Kad eto ti zmajskog cara! Kako doleće u dvor, sav se dvor zasvijetli i zablista!

Kako uđe, odmah zove svoju ženu:

– Ženo – veli – ovđe čoečja kost miriše. Koji imade? Kazuj odmah!

Ona mu reče:

– Nema nikoga.

A on veli:

– To ne može biti.

Onda mu žena odgovori:

– Bogati, što te pitam, da mi pravo kažeš, bi li ti štogod mojoj braći da sad koji od njih ovamo dođe?

A zmajski car odgovori:

– Onog najstarijeg i srednjeg bih zaklao pa ih pekao, a najmlađem ne bih ništa.

Onda ona veli:

– Došao je moj najmlađi brat, a tvoj šurak.

Kad car čuje, on poviče:

– Dajde ga!

Kad šuraka sestra dovede pred cara, car skoči, ruke širi, u lica se ljube:

KNJIŽNICA
DUGAVE

– Dobro došao, šurače!

– Bolje tebe našao, zete!

– Đe si?

– Evo me!

Pa mu priča od kraja do konca. Onda car zmajski reče:

– Ta kud ideš, bogati? Prekojučer Baš-Čelik prođe i pronese tvoju ženu. Ja ga dočekam sa sedam hiljada zmajeva pa mu ne mogoh ništa učiniti. Prođi se đavola, molim te! Da ti dam novaca koliko hoćeš pa idi kući.

No carević nije htio nikako da sluša, nego sjutradan naumio da pođe; a kad car vidi da ga ne može da zaustavi i s puta da ga odvrati, onda mu izvadi jedno pero pa mu ga da u ruke i ovako reče:

– Dobro slušaj šta ti kažem! I evo ti ovo moje perce pa kad ti bude velika nužda i Baš-Čelika nađeš, a ti zapali ovo pero moje. Ja ću onda u isto vrijeme da doletim sa svom mojom silom tebi u pomoć.

Carević uzme pero pa pođe. Putujući po svijetu, dođe u drugu veliku varoš i idući kroz varoš, poviče opet jedna đevojka s čardaka:

– E ti, careviću, odjaši konja pa hodi u avliju!

Carević uđe s konjem u avliju. Kad tamo, a sestra srednja sreta ga u avliji. Ruke šire pa se u lica ljube, vodi brata na kulu. Pošto sestra dovede konja u jarove, a brata na kulu, pita brata kako je došao; a on njojzi sve po redu kaže, pa je pita:

– Za koga si se – veli – udala?

A ona mu odgovara:

– Ja sam se udala za cara sokolovskoga, i on će doveče doći. Nego, da te dobro đegod sakrijem jer on braći mojoj prijeti.

Tako i učini i brata sakrije. Kad dugo ne prođe, al' eto ti cara sokolovskoga! Kako doleće, sva se kula zaljulja od velike sile. Odmah mu postave večeru, no on kad dođe, progovori svojoj ženi:

– Ovđe ima čoečja kost.

Žena govori:

– Nema, čoeče!

Pa po dugom razgovoru ona mu veli:

– Bi li ti mojoj braći štogod kad bi koji došao?

– Ja bih najstarijeg i srednjeg mnogo mučio, a najmlađem ne bih ništa.

Onda mu ona za brata kaže. On brzo naredi da ga dovedu, a kad ga car vidi, skoči na noge, ruke šire pa se u lica ljube.

– Dobro došao, šurače! – veli sokolovski car.

– Bolje tebe našao, zete! – odgovori njemu carević pa odmah sjednu večerati.

Poslije večere pita car šuru svog kud je pošao, a ovaj mu odgovori da traži Baš-Čelika i sve mu redom ispriča. Ali car ga stane sjetovati:

– Nemoj – veli – dalje da ideš, ja ću ti za Baš-Čelika kazati. Onog istog dana kad je tvoju ženu ugrabio, ja sam ga dočekao s pet hiljada sokolova, pa strašno smo se pobili š njime. Krv pade do koljena, i ništa mu učiniti ne mogosmo! A ti da mu jedan nešto učiniš! Zato ti sjetujem da se vratiš kući; i evo ti blaga, uzmi i ponesi koliko god hoćeš.

Ali carev sin veli:

– Hvala ti na svemu, ali se vratiti neću nikako, nego hoću Baš-Čelika da tražim.

A sam u sebi misli: zašto ne bih kad imam još tri života!

Kad sokolovski car već vidi da ga nikako odvratiti ne može, izvadi jedno perce pa mu ga dade govoreći:

– Na ti moje perce, pa kad ti bude velika nevolja, a ti iskreši vatru pa ga zapali, a ja ću ti onda doći s mojom silom u pomoć.

Onda carević uzme perce pa pođe tražiti Baš-Čelika. Putujući tako zadugo po svijetu, dođe u treću varoš. Kako uđe u varoš, al' eto ti đevojke pa poviče s čardaka:

– Odjaši konja pa hodi u avliju!

Carević svrati konja pa upravo u avliju. Kad tamo, al' evo ti njegove sestre najmlađe. Ruke šire pa se u lica ljube; vodi brata na kulu a konja u jarove. Brat je pita:

– Za koga si se, sestro, udala, koji je tvoj čoek?

Ona mu odgovori:

– Moj je čoek car orlujski, za njega sam se udala.

Kad car dođe uveče kući, žena ga dočeka, a on ni riječi nego veli:

– Ko je ovdje u dvor od ljudi došao, kazuj odmah!

Ona mu odgovori:

– Nije niko.

Pa počnu večerati. Onda mu žena veli:

– Da li bi ti štogod mojoj braći učinio kad otkud dođu?

Car joj reče:

– Ja bih ti najstarijeg i srednjeg brata ubio, a najmlađeg ne bih; njemu bih i u pomoć svagda pritekao kad bih mogao.

Onda ona caru kaže:

– Evo onaj moj najmlađi brat, a tvoj šurak, došao da me vidi.

Onda car zapovjedi da ga preda nj dovedu. Dočeka ga na noge pa se š njime poljubi i reče mu:

– Dobro došao, šuro!

A taj njemu odgovori:

– Bolje tebe našao, zete!

Pa odmah sjednu večerati. Za večerom se razgovaraju o svačemu, i naposljetku carević kaže da ide Baš-Čelika da traži. Kad to začu car orlujski, stane ga odvraćati govoreći mu:

– Proði se ti, šuro, toga đavoljega vraga, i ne idi tijem putem, nego ostani ovdje kod mene, bit ćeš svega zadovoljan!

Ali carev sin to ne sluša, nego sjutradan, kako svane, opremi se i pođe dalje tražiti Baš-Čelika. Onda car orlujski kad vidi da ga odvratiti ne može, izvadi jedno perce pa ga dade šuri:

– Na – veli – šuro, kad ti bude nevolja, ti ukreši vatru pa ga zapali, ja ću ti onda s mojijem orlovima odmah u pomoć doći.

Carević uzme perce i pođe tražiti Baš-Čelika. Putujući po svijetu od grada do grada tako sve dalje i dalje, najposlije nađe svoju ženu u pećini. Žena, kako ga vidi, začudi se pa mu reče:

– Zaboga, čoeče, otkud ti ovdje?

A on joj sve po istini kaže i veli:

– Bježi, ženo, da bježimo!

No ona mu na to odgovori:

– Kud ćeš kad će nas Baš-Čelik stići odmah pa će – veli – tebe pogubiti, a mene vratiti.

Carević znajući da ima još tri vijeka da živi, nagovori ženu da bježe, pa tako i učine. No kad oni počnu bježati, Baš-Čelik to dozna, pa brže potrči i carevića stigne pa poviče:

– E, careviću, zar ti ukrade ženu?

Pa mu ženu otme i kaže:

– Ja ti sad život praštam jer znam da sam ti kazao da ću ti dati tri života, pa sad idi. Ama više za ženu nemoj da se vraćaš jer ćeš poginuti.

Pošto to reče Baš-Čelik, odvede ženu sa sobom, a carević opet ostane sam ne znajući što će. Najposlije se riješi da nanovo ide po ženu svoju. Kad dođe blizu one pećine, uluči priliku kad Baš-Čelik bude otišao, pa ženu opet povede sa sobom da bježe. No Baš-Čelik odmah to dozna, pa potrči i carevića stigne, pa povadi strijelu i poviče:

– Voliš li da te ustrijelim ili da te sabljom posiječem?

Carević stane se moliti i Baš-Čelik mu reče:

– Ja ti sad i drugi život poklanjam, no ti kažem da se više ne usudiš da se za ženu vratiš, jer ti više neću da poklanjam život, no ću te na mjestu pogubiti.

Pošto to reče, uzme ženu pa je odvede, a carević opet ostane sam misleći sve jednako kako bi ženu svoju izbavio. Najposlije sam sebi kaže:

– A što bi se Baš-Čelika bojao kad još imam dva života: jedan što mi je on poklonio, a jedan moj?

Pa zaključi da se sutra ženi povrati kad Baš-Čelika nije bilo kod nje.

– Hajde – veli – da idemo bježati.

Ona ga razbijaše da im nije fajde bježati jer će ih stići. No čoek njen primora je da počnu bježati, a Baš-Čelik brzo ih stigne, pa poviče:

– Čekaj, ja ti više ne praštam!

Carević se prepane i počne ga moliti da mu oprosti, ali Baš-Čelik reče mu:

– Znaš li da sam ti kazao da ću ti pokloniti tri života? Eto, sad ti treći poklanjam i više života od mene nemaš, nego idi kući, i nemoj svoj život što ti ga je Bog dao, da izgubiš.

Carević videći da protiv sve sile ne može ništa, pođe kući, no jednako mišljaše kako bi ženu svoju Baš-Čeliku oteo. Dok mu najedanput pade na um što su mu zetovi kazali kad mu je svaki od njih po jedno perce dao. Onda reče sam sebi:

– Hoću baš i četvrti put da se vratim da ženu moju povratim, pa ako mi bude i do nevolje, onda ću pera da zapalim da mi zetovi u pomoć dođu.

Pa se odmah digne i opet se vrati onoj pećini đe Baš-Čelik držaše ženu njegovu. I kad izdaleka vidi da Baš-Čelik nekud ode, javi se žena, a onda se začudi i prepane, pa mu reče:

– Bogati, zar ti je tako omrznulo živjeti te si se vratio po mene!

No on joj kaže za zetove kako su mu dali svaki po jedno perce, pa će mu doći u pomoć ako mu bude do nevolje.

– Pa zato sam – veli – još jedared došao po tebe. Hajde odmah da bježimo!

I tako i učine, i počnu bježati, ali Baš-Čelik to odmah dozna pa izdaleka poviče:

– Stani, careviću, nijesi utekao!

A carević kad vidi Baš-Čelika, povadi ona sva tri pera i kresivo pa stane kresati. Dok malo vatru prižeže, pa zapali sva tri pera. Ali dok je zapalio, Baš-Čelik ga stigne, potegne sablju i carevića na dvije pole rasiječe.

U isti čas eto ti čuda! Doleti car zmajski sa svojijem zmajevima, car sokolovski sa sokolovima i car orlujski s orlovima, pa se s Baš-Čelikom strašno pobiju i mnogo se krvi prolije, ali Baš-Čelik opet ugrabi ženu i uteče.

Onda tri cara stanu svoga mrtvog šuru gledati i zaključe da mu život povrate. Pa onda zapitaju najbrža tri zmaja koji može najbrže s Jordana vode donijeti.

Jedan veli:

– Ja mogu za pola sahata.

Drugi veli:

– Ja mogu za jedan četvrt sahata.

Treći veli:

– Ja mogu za devet trenutaka.

Onda carevi poviču ovome:

– A sad ti, zmaje, brže pohitaj!

Ovaj raširi silu vatrenu i donese zaista za devet trenutaka vode s Jordana. Carevi uzmu vodu, pospu vodom po onijem ranama kud je carević rasječen bio. Kad pospu, rane se sastave, a carević skoči na noge te oživi.

Onda ga carevi sjetuju:

– Idi sad kući kad si se smrti izbavio.

Carević njima veli da će još jedanput da ide sreću pokušati i ženu mu na koji način ukrasti. Carevi, zetovi njegovi, vele mu:

– Nemoj, poginut ćeš zaista sad ako odeš, jer života ti drugog nema osim onoga tvoga od Boga.

Ali carević neće za to da čuje. Onda mu carevi reknu:

– E, kad već hoćeš silom da ideš, a ti nemoj odmah ženu da vodiš, nego joj kaži da pita Baš-Čelika đe mu je junaštvo, pa onda dođi da nam kažeš. Mi ćemo ti pomoći da ga osvojimo.

Onda carević ode krišom i dođe ženi pa je nauči da kuša Baš-Čelika đe mu je junaštvo, pa se vrati natrag. Kad Baš-Čelik kući dođe, žena ga stane pitati:

– Bogati, đe je tvoje junaštvo?

Baš-Čelik joj reče:

– Moja ženo, moje je junaštvo u sablji mojoj.

Onda se žena stane moliti spram sablje Bogu. Baš-Čelik kad to vidi, udari u smijeh pa reče:

– O, luda ženo! Nije moje junaštvo u sablji, nego je u mojoj strijeli.

A ona se onda okrenu Bogu moliti spram strijele, a Baš-Čelik joj reče:

– O, ženo, dobro li te neko uči da me kušaš, đe je moje junaštvo! Ja bih rekao da je živ tvoj čoek pa te on uči.

A ona se počne kleti da je niko ne uči jer i nema ko.

Poslije nekoliko dana dođe joj čoek, a ona mu sve kaže kako još nije mogla doznati od Baš-Čelika đe mu je junaštvo; a čoek joj odgovori:

– Kušaj ga opet.

Pa ode.

Kad Baš-Čelik dođe, žena ga stane opet pitati đe mu je junaštvo. Onda joj Baš-Čelik odgovori:

– Kad ti moje junaštvo tako poštuješ, ja ću ti istinu da kažem đe je moje junaštvo.

Pa onda stane kazivati:

– Daleko odavde ima jedna visoka planina, u onoj planini jedna lisica, u lisici srce, u srcu jedna ptica, u onoj ptici je moje junaštvo. Ama se ona lisica ne da lako uhvatiti: ona se može pretvoriti u razne načine.

Sjutradan, kad Baš-Čelik ode, carević opet dođe ženi svojoj da čuje šta je doznala, a žena mu sve kaže.

Onda carević otide pravo zetovima, a oni ga jedva dočekaju da čuju đe je Baš-Čelikovo junaštvo, pa se odmah dignu i s carevićem otidu.

Kad tamo dođu u onu planinu, puste orlove da love lisicu, a lisica pobjegne u jedno jezero koje je bilo usred one planine i pretvori se u utvu šestokrilu, ali sokolovi odmah za njom i odande je izagnaju. Onda ona poleti u oblake pa počne bježati, a zmajevi za njom! Ona brže onda pretvori se opet u lisicu i stane po zemlji bježati, ali tu je orlovi dočekaju i ostala vojska pa je salete i uhvate. Onda carevi zapovjede te se lisica raspori i srce izvadi, pa nalože vatru; srce raspore i iz srca pticu izvade i u vatru bace.

Kako ptica izgori, Baš-Čelik pogine. Carević onda uzme svoju ženu, pa ode š njome kući.

Čardak ni na nebu ni na zemlji

Bio jedan car pa imao tri sina i jednu kćer, koju je u kavezu hranio i čuvao kao oči u glavi. Kad đevojka odraste, jedno veče zamoli se ocu svome da joj dopusti da iziđe s braćom malo pred dvore u šetnju. I otac joj dopusti. Ali tek što iziđe pred dvor, u jedan mah doleti iz neba zmaj, ščepa đevojku između braće i odnese je u oblake. Braća otrče brže-bolje k ocu i kažu mu šta je bilo i reku da bi oni radi svoju sestru potražiti. Otac im dopusti da idu da je traže i dâ im svakome po konja i ostalo što treba za put. I tako oni otidu.

Po dugome putovanju naiđu na jedan čardak koji niti je na nebu niti na zemlji. Došavši onđe, pomisle da neće u onome čardaku biti njihova sestra, pa se odmah stanu dogovarati kako bi se u nj popeli. I poslije dugoga promišljavanja i dogovora, dogovore se da jedan od njih svoga konja zakolje i od kože konjske da skroje oputu; pa pritvrdivši jedan kraj od nje za strijelu, da puste odozdo strijelu iz luka da se dobro za čardak prihvati kako bi se uz nju peti mogli.

Mlađa dva brata reku starijemu da on svoga konja zakolje, ali on ne šćedne. Onda najmlađi zakolje svoga; od kože njegove skroji oputu, jedan kraj od nje veže za strijelu, pa je pusti iz luka u čardak. Kad dođe da se penje uz oputu, opet najstariji i srednji ne šćednu se peti, nego se popne najmlađi. Popevši se gore, stane ići iz jedne sobe u drugu, i tako naiđe na jednu sobu u kojoj vidi svoju sestru đe sjedi, a zmaj joj metnuo glavu na krilo pa spava a ona ga bište. Ona kad vidi brata svojega, uplaši se i počne ga tiho moliti da bježi dok se nije zmaj probudio. Ali on ne šćedne, već uzme buzdovan pa razmahne njime i udari zmaja u glavu. A zmaj iza sna maši se rukom na ono mjesto đe ga je on udario pa reče đevojci:

– Baš ovđe me nešto ujede.

Kad on to rekne, a carev ga sin još jednom udari u glavu, a zmaj opet reče đevojci:

– Opet me nešto ovđe ujede.

Kad on i treći put zamahne da ga udari, onda mu sestra rukom pokaže da ga udari u život, i on ga udari onamo. I kako ga udari, zmaj ostane na mjestu mrtav, a careva ga kći sturi s krila pa pritrči bratu svome te se s njime poljubi. Pa onda uzevši ga za ruku, stane ga voditi kroz sve sobe.

Najprije ga uvede u jednu sobu u kojoj je bio jedan vran konj za jaslima privezan s cijelijem takumom od čistoga srebra. Potom ga odvede u drugu sobu u kojoj je za jaslima stajao bijel konj s takumom od suhog zlata. Najposlije ga odvede i u treću sobu đe je za jaslima bio kulatast konj i na njemu takum dragijem kamenjem iskićen. Kad prođe te sobe, onda ga sestra odvede u jednu sobu u kojoj je đevojka jedna sjedila za zlatnijem đerđefom i zlatnom žicom vezla. Iz te sobe odvede ga u drugu u kojoj je druga đevojka zlatne žice ispredala. A najposlije uvede ga u jednu sobu u kojoj je treća đevojka biser nizala, i pred njom na zlatnoj tepsiji od zlata kvočka s pilićima biser kljucala. Sve ovo obišavši i viđevši, vrati se natrag u onu sobu đe je zmaj mrtav ležao, pa ga izvuče napolje i baci na zemlju. A braća kad ga vide, umalo ih groznica ne uhvati. Potom najmlađi brat spusti najprije sestru svoju braći pa onda sve tri đevojke, svaku s njezinijem radom, jednu za drugom. Spuštajući đevojke braći, svaku je namjenjivao čija će koja biti. A kad spusti treću, i to onu s kvočkom i pilićima, on nju za sebe namijeni.

Braća njegova zavideći mu što je on bio junak te je sestru našao i izbavio, presijeku oputu da on ne bi mogao sići. Pa onda nađu u polju jedno čobanče kod ovaca i preobuku ga i mjesto brata svoga ocu povedu, a sestri svojoj i đevojkama oštro zaprijete da nikome ne kazuju što su oni učinili.

Poslije nekoga vremena dozna najmlađi brat na čardaku da se braća njegova i ono čobanče onijem đevojkama žene. Onaj isti dan u koji se najstariji brat vjenčavao, on uzjaše na vranca pa baš kad su svatovi iz crkve izlazili, doleti među njih te svoga brata, mladoženju, udari malo buzdovanom u leđa da se odmah s konja premetnuo. Pa onda odleti opet natrag u čardak.

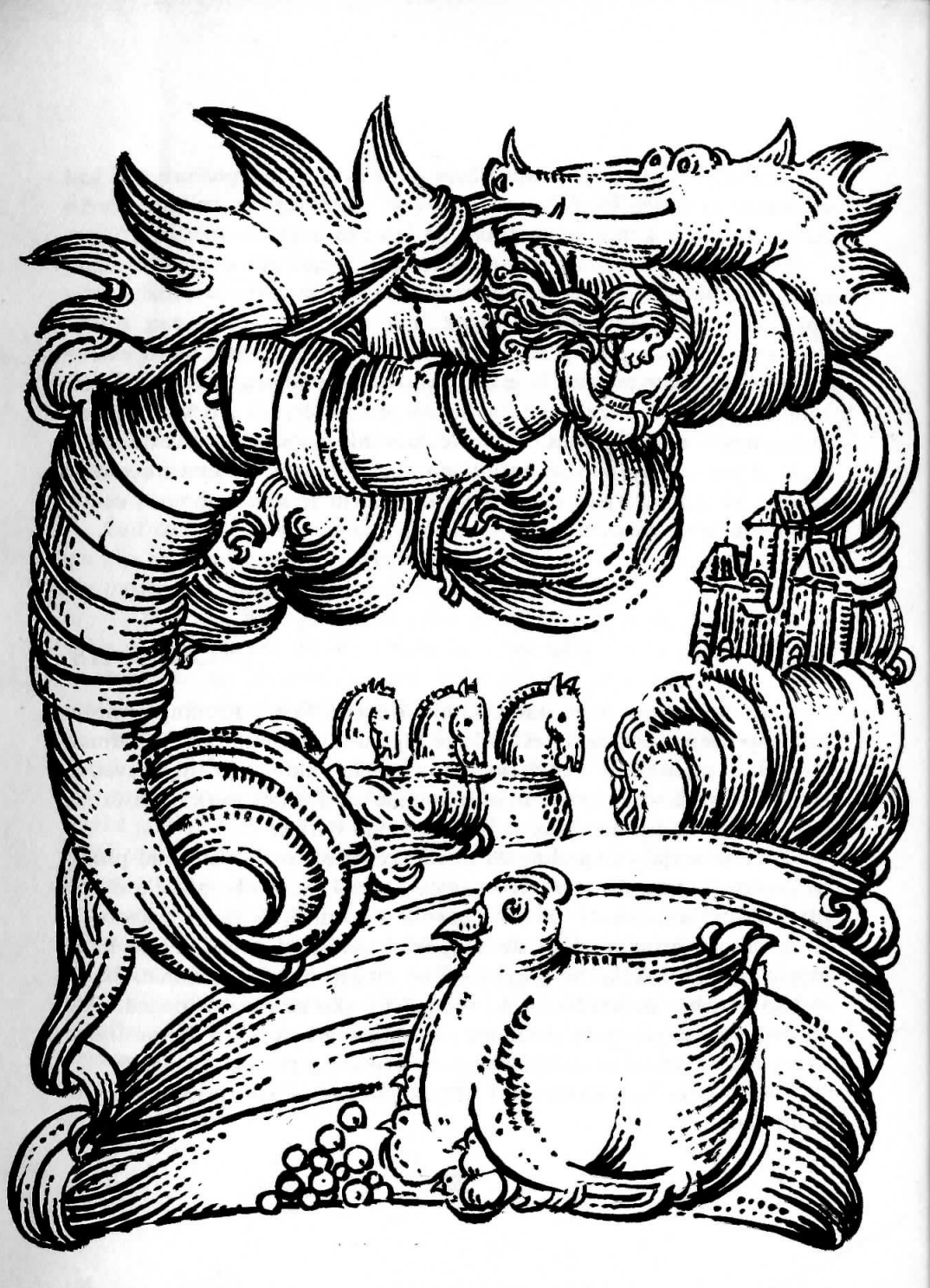

Kad dozna da mu se srednji brat ženi, a on u ono isto vrijeme kad su svatovi iz crkve išli, doleti na đogatu te i srednjega brata udari onako da se odmah s konja premetnuo, pa između svatova opet odleti.

Naposljetku doznavši da se čobanče s njegovom đevojkom ženi, uzjaše na kulaša i doleti u svatove baš kad su iz crkve izlazili te mladoženju buzdovanom udari u glavu da je na mjesto mrtav pao. A svatovi onda đipe da ga uhvate, ali on ne šćedne ni bježati, nego ostane među njima pa se pokaže da je on najmlađi carev sin, a ne ono čobanče, i da su ga braća iz zavisti ostavila na onome čardaku u kome je on sestru našao i zmaja ubio. A to sve zasvjedoči i sestra i one đevojke.

Kad car to čuje, on se naljuti na svoja dva starija sina i oćera ih odmah od sebe, a njega oženi đevojkom koju je sebi izabrao. I ostavi ga nakon sebe da caruje.

Očev trs

Ono bio u staro doba starac i imao tri sina. Djeca se zamjere nešto ocu, i to njemu bilo tako teško da je sagradio sebi malu kućicu odmah do velike, zajedničke, i tu živio sam za se kao kaluđer. Čim se svadio, ma'm je to učinio, i otada nije više imao sa djecom svojom ništa; ni govorio nije s njima ništa, a bome ni oni s njim.

Tako to trajalo tri godine da ni riječce progovorili nisu. Kad prošlo tri godine, zapaze djeca na svome ocu da mu lijevo oko plače a desno titra. Sinovi kao sinovi: iako ne govore s ocem, ipak ga vole kao oca, te se jako zabrinuše za to što vidješe. Pogađaše i pogađaše što bi to moglo biti, ali nikako ne pogodiše i ne mogao nijedan dokonati što bi to bilo s njihovim starcem. Kad već baš nikako ne mogoše pogoditi što je, dogovore se da svaki poredom pita starca oca što je to da mu lijevo oko plače a desno titra, pa makar sa sve triju pala glava dolje.

Tako i bilo. Što rekoše, to i učiniše. Najstariji sin uhvati zgodu te će upitati oca:

– Oče, dugo nismo progovorili, sad je došlo doba da moramo govoriti. Kaži mi, bih li smio, kao tvoj najstariji sin, da te za nešto upitam?

– Bi – reče starac.

– Kaži mi, a što je jučer tvoje lijevo oko plakalo a desno titralo? Nama je djeci to jako žao, te se dogovorismo da te za to upitamo, pa makar sa sve triju pala glava ma'm dolje.

Otac se naljuti na to, skoči, prihvati pušku sa zida; a sin kad to vidje, pobježe.

Uhvati zgodu i srednji sin. Ali i on prođe kao i najstariji mu brat. Čim starac skoči da skine pušku sa zida, a srednji brat bježˋ u nevidiš.

Sad će pred oca najmlađi sin. Hoće i on, jadnik, da okuša sreću, pa ako išta bude, dobro; a ako ne, nikome ništa. A kad starac prihvatio za pušku, on ne pobježe, nego reče ocu:

– Evo me, oče, ja sam ti sin i najmlađi i najluđi. Ja ne bježim, a ti, ako baš hoćeš da me ubiješ, a ti me ubij i sijeci, tvoj sam, pa možeš raditi sa mnome što god hoćeš i što ti je volja.

Na to se sažali starac i reče kroz plač:

– Sine moj, najmlađi si i najluđi si, vidim da si dečko, i da se ne bojiš. To mi se eto jako dopalo, zato će ćaća da ti kaže sve. Ti znaš da je pred mojom kućom bio veliki trs, sa koga sam, bogac, dobivao svake godine po sedam akova vina, a eto, neku noć, Bog ga satro, dođe neki vrag, ukrade mi ga i ja ostadoh bez njega. To ti mi je vrlo žao, imam tri sina, pa da su pravi, makar obišli sav svijet, oni bi se složili, pa u svijet te našli moj trs, a onda bi mi, bokcu, bilo srce na mjestu. Ovako sam jadan prejadan, tužan pretužan. Doći će veliki sveci, a ja ni božje kapce vina u svome domu.

Kad to ču najmlađi sin, ode braći i kaza im sve po redu što je od oca čuo. Sad se dogovore da krenu u svijet i da potraže očev trs. Odmah spreme tri bijela konja, na njih metnu opremu najljepšu, najbolju, ali kad ih posjedoše, ne dadu se konji iz obora. Najmlađi sin se sjeti nečemu i reče:

– Braćo, ta mi ne idemo na veselje, nego u žalost, jer tražimo očev izgubljeni trs, stoga hajde da opremimo tri crna konja.

Tako i učine. Opreme tri crna konja ma'm, i zbilja, konji ti odmah krenu, i braća se upute u daleki svijet.

Tako išli, išli, ravnicom i brdom, preko polja i livada, preko voda i šuma, dok došli na prvo raskršće. Tu se dogovore da krenu svaki svojim putem. Na tome mjestu da zabodu tri noža, pa kad se vrate, po noževima će poznati tko je ostao živ, a tko je mrtav: čiji nož bude svijetao, taj je ostao živ; a čiji zarđan, taj je umro. Izljube se, zbogom, zbogom, i ode svaki na svoju stranu.

Najmlađi, bogac, išao dugo i dugo, i nigdje ti ne srete ni žive duše. Umorio se konj, a umorio se i on na njemu. Nigdje ništa ni pojesti ni popiti. Dok odjednom, iznenada, iz nekog šumarka, bane, brate, pred njega teta lija.

– Dobar dan, pobratime!

– Bog daj, sestro!

– A kuda ćeš ti, pobratime? – upita ga milostivno i slatko teta.

On joj sve poredom i po istini kaže. Na to će lija:

– Ja znam gdje je tvoj trs. Evo sad baš dolazim odanlen i od onoga cara što je ukrao tvoga oca trs. To ti je barem lako. Nego, znaš ti što, pobratime? Učini ti meni tu stvar što od tebe zatražim, a ja ću tebi pomoći te ćeš olako doći do očevog trsa.

On joj obeća sve, a na to će lija:

– Odsijeci svome konju glavu, pa mi daj da mu ispijem krv, jer sam ti jako glađana, pa ti ondar uzjaši na me, i ja ću te začas prevesti u drugu carevinu i ti ćeš, dragi moj, doći do očevog trsa.

– Je li vjera, teto? Ti znaš dobro da je konja velika šteta, ali ja bih sve, sve dao samo da nađem očev trs.

– Istinita, tvrda, prava vjera, pobratime – reče teta lija i zakle mu se sa svim na svijetu da ga neće prevariti.

Na to skoči najmlađi sin sa konja, povadi nože, zakolje konja, a lija, onako gladna, priskoči i popi mu svu krv, pa kako je gladna bila,

jedva joj je i stiglo krvi. Po tome zapovjedi mu da sjedne na nju, i oni ti junački krenu dalje.

Kad dođoše u drugu carevinu, ali kraj bijelih dvorova lijepa bašta, vrt, a nasred njega soldačka straža. I šta radi? Spava. Sad reče lija:

– Tu je tvoj trs. Straža spava, ponoć je. Eno, gle, dvije lopate, jedna željezna, druga drvena, obje zabodene u zemlju. Ti uzmi onu drvenu, pa kopaj makar upravo do zore, ne boj se, iskopat ćeš trs, a dirneš li u željeznu lopatu, gotov si, uhvaćen, i ja ti, pobratime, onda ne pomogoh više. Straža će se probuditi, uhvatit će te i odvesti pred cara, i tu će ti otići glava dolje. Nemoj onda žaliti na me. Ja sam tebi dobro, jer si me nahranio u nuždi i spasio život, zato me dobro poslušaj i bit ćeš sretan.

Lija osta, a on ode. Kad dođe na ono mjesto gdje je straža, ali straža spava, a kraj nje dvije lopate zabodene u zemlju: jedna drvena, a druga željezna. On uzede onu drvenu, te kopaj i kopaj, da ga je već samrtni znoj spopao. Kad vidio da će skoro i zora a on još nije došao do korijena od trsa, zapne što igda može i kopa dalje, dok jedva jednom stiže do korijena. Ali sad mu bilo najgore i najteže. Šta nije radio i radio da otkopa trs, ali ne može: »A što ću se ja toliko mučiti? Uzet ću lopatu željeznu, zamahnut ću dva-tri puta njom, i trs će biti moj. Dok se straža probudi, ja ću dotle pobjeći.« Čim spopade za željeznu lopatu, straža se diže, skoči, uhvati ga i učas odvede pred cara.

On, bogac, reče caru sve kako je bilo, od početka do kraja, te kad mu je već dosadilo kopati drvenom lopatom, on spopade željeznu i uto ga uhvatila straža.

– Evo me sad pred tobom, pa ako hoćeš da me pogubiš, pogubi me, sijeci me; a ako hoćeš da mi pokloniš glavu, pusti me.

To se svidjelo caru gdje mu tako kaza, pa reče:

– Znaš li što? Ima do mene još jedan car, u njegovoj bašti veliko je voće; nasred toga voća jabuka je drvo, i na njemu zlatna jabuka na vrhu. Idi, ukini mi tu jabuku, donesi mi je: ti meni jabuku, a ja tebi tvoga oca trs.

To čuvši, ode on od cara. Kad došao do lisice, ali zlo! Teta lija poče psovati, grditi, i što sve nije radila s njim. Kad se malo umiri, reče mu da je opet uzjaši, i krenuše dalje u drugu carevinu.

Išli oni, išli dugo i dugo, dok jedva jednom stigoše u tu drugu carevinu. Kad al' tu veliki carevi dvori i kraj dvora sakato voće, nasred voća drvo jabuka, a na njenom vrhu zlatna jabuka.

Da sakate jabuke, Bože! To čudo još nije svojim očima vidio. Pod njom zaboden štap, jedan drven, a drugi gvozden. Onda reče lija:

– Eno, pobratime, vidi! Pod onom jabukom je jedan štap drven, drugi gvozden. Idi i ne boj se ništa, ali uzmi onaj štap drveni i s njim tresi, makar tresao do zore, dok ne utreseš jabuku. Samo pazi, to ti kažem, dobro utuvi, da ne bi uhvatio za gvozdeni štap, jer čim za nj uhvatiš – propao si. Straža će te uhvatiti i odvesti pred cara i tvoja glava ode s ramena dolje.

On jedva dočeka te riječi, ostavi tetu liju, i začas eto ga pod jabukom. Tresi, tresi, i već ga samrtni spopao znoj, ali nikako ne može jabuke otresti. Kad već vidio da će pući zora, on ti se naljuti, spopade za željezni štap da utrese jabuku, al' se straža prenu i uhvati ga, pa s njim pred drugog cara. Kao onom, tako i ovom ispriča on sve poredom. I ovome se dopalo to, te će mu reći:

– Znaš li, momče, šta? Vidim da si sakat junak, idi ti trećem caru, u njegovoj štali ima zlatan konj; dovedi mi toga zlatnog konja, i ja ću ti dati zlatnu jabuku.

On jedva to dočeka, i ode. Kad on došao do tete lije, ali ona zla, viče, psuje, te kuni, Bože, kuni, do Boga se čulo, ne zna se što sve radi, kune i kune. Najzad reče:

– Još jedanput ću ti pomoći, pa ako me i tu ne poslušaš, onda jao si ga tebi, onda si propao. Uzjaši na me! – vikne, i krenuše na dalji put, u treću carevinu.

Išli dugo, išli, i kroz gore i kroz dole, i preko polja i preko livada i voda, dok jedva jednom stigli u treću carevinu. Kad tu, al dvori carevi veliki i grdni, i kraj dvora velika štala. Kad biše pred štalu, reći će lija:

– Evo, vidiš, pobratime, štala je otvorena, puna lijepih konja, usred srijede zlatan je konj, a nad njim vise o zidu dvije orme: jedna je

zlatna, a druga rđava i ne vrijedi ništa, ama baš ni filira. Ti odveži konja, ništa se ne boj, onda skini onu rđavu ormu pa metni na konja, a one zlatne nikako ne diraj, jer će se sluge probuditi, uhvatit će te, i ti si, pobratime, propao. Pazi dobro, nemoj i opet da se prevariš, jer ti više bome neću pomoći.

On ode, uđe u štalu, odveza konja pa stao ogledati ormu. Dopala mu se ona zlatna orma, sve se sja od suhoga zlata. A kako se gadio gledeći onu drugu ciganskU, rđavu! Mislio i mislio što da radi; takav konj, pa na njega da metne onakvu ormu! Što da radi, bogac, uzmučio se, ne zna šta bi počeo.

– Ha, ovako ću! – reče. – Ja ću skočiti na konja i učas skinuti zlatnu ormu, pa bjež! Dok se sluge probude, ja ću s mojom lijom i s konjem već biti daleko.

Što mislio, to učinio. Začas uzjahao na konja, i samo što prihvati za zlatnu ormu, zvonce zvekne, sluge se probude, skoče, uhvate ga, pa s njim pred cara.

E, šta će, jadnik, i ovome caru kaza sve što je bilo i kako su ga sluge uhvatile i do njega dovele. Caru se svidjelo njegovo pričanje, oprosti mu život, i reče:

– Idi četvrtome caru, u njega je zlatna kći, nju mi dovedi i ja ću ti dati zlatnog konja. I samo tako doći ćeš do očevog trsa.

To čuvši, ode on od cara, a kad bi napolju i dođe do tete lije, ali ona da načini čudo od njega. Psuj, kuni, viči, grdi ga, šta ne radi, na kraju krajeva reče:

– E, znaš što? Još i na to ću te mjesto odvesti i, tako mi svega na svijetu, ako se i tu prevariš, radi što god znaš, a ja ću otići bestraga, da me nigdar više svojim očima vidjeti nećeš.

On uzjaše na nju, i oboje krenu dalje.

Tako opet išli, išli, žurili se da što prije stignu, dok dođu i u četvrtu carevinu. Kad tamo, ali krasni carevi dvori, a nigdje se nitko ne vidi. Jedna soba otvorena, i tamo daleko na kraju vidi se zlatni krevet. Tada reče teta:

– Eno, pobratime, vidiš tamo na kraju onaj zlatni krevet, tu leži careva kćer. Sam otidi tamo, pa zgrabi carevu kćer zajedno s poplunom

i brzo je donesi ovamo. Ali je ustima ne diraj, ne ljubi je, jer si propao zauvijek i ja ti ondar ne mogu više pomoći. Dobro upamti što ti rekoh. To je moja zadnja riječ. Ako me i sada prevariš, tebe će oni uhvatiti, a mene će nestati odavde i nigda me, Bog i bogme, nećeš više vidjeti. Ja ću živjeti i dalje, a tvoja će glava s ramena.

Teta ostade na istom mjestu i čekat će ga, a on ode.

Došao do kreveta, spazi djevojku gdje spava u njem, a ova se sja od suhoga zlata. U njemu zadrhta srce od radosti i već se naže da je poljubi, ali se sjeti tetinih riječi. Učas zgrabi i djevojku i zlatni poplun s njom, pa bjež' natrag, dok dođe do svoje tete.

Ona bješe vesela kad ga vidje s djevojkom, te pusti da je uzjaše, a uza se priljubi curu, i odoše putom natrag do cara u koga bješe zlatni konj. Bože, trči lisica, trči da se sve vija prašina za njima, dok jedva jednom stigoše do carskih dvora. Žao momku dati cure, al' šta će: ako je ne da, neće dobiti zlatnoga konja, a po tome neće doći ni do očevog trsa.

Cijelim putom mislio o tomu što da radi. To zapazila lisica te će stati kraj carskih dvora, on s djevojkom sjaši, a teta lija će mu reći:

– Znaš što? Ja vidim da je tebi teško rastati se s curom, zato i tu hoću da ti pomognem. Ispukni jednu dlaku iz moga repa i zapali je: ja ću se pretvoriti u zlatnu curu, još ljepšu od one tvoje, otići ću do cara s tobom, ti uzmi zlatnoga konja pa ga uzjaši i bježi s curom dalje, a neće proći dugo vremena, ja ću prevariti cara i pobjeći od njega, i trčati za vama dok vas ne stignem.

To on jedva dočeka. Kako rekli, tako načinili. On ostavi svoju curu kraj drveta kod carskih dvora, a iz teta-lijinog repa iščupa jednu žutu dlaku i potpali je, kad se lija pretvori u zlatnu curu još ljepšu od njegove. On je uze za ruku, i s njom ravno u carski dvor. E čudi se car što može bolje i više, pred njim zasja ljepotica-curica, e lijepa je i prelijepa, a sva se, brate, sja kao sunce od suhoga zlata. I bi mu vrlo milo, te dok bi o dlan udario, već mu sluge opremiše zlaćanoga konja i na njemu sva oprema od suhoga zlata. Momak ga uze u ruke, zajaše ga i ode od cara. Kraj drveta podiže curu na konja, pa bjež' s njome svojim putom.

Teta lija ostala kao cura u carskome dvoru. E ne zna car što da radi s njom! Miluje je, gladi, meće na koljeno, posadi na krilo, ljubi, grli, dok odjednom među zlaćanom joj kosom zapazi jednu običnu, prostu, lisičju dlaku. Sva kosa sja se kao sunce od samoga zlata, a jedna samo jedina kosa žuta i baš kao lisičja. Tome se začudio car, pa će reći djevojci:

– Kaži ti meni što je sva tvoja kosa od zlata, samo jedna dlaka žuta kao u lisice?

Kaže mu djevojka:

– Kad je samo jedna žuta, ispukni i tu jednu.

Prevari se car te ispukne žutu dlaku, kad se od djevojke stvori lisica; djevojka nestade, a lisica bježʼ iz carskih dvora van. Dok se car, siromah, čudom čudio, lisica je već jurila za svojim pobratimom. Osvrnu se pobratim, kad vidje lisicu, a ona mu još izdaleka viče:

– Pobratime, stani, pričekaj me, evo me za tobom, prevarila sam cara. Čekaj, pa ćemo zajedno dalje na daleki put.

E veseli, Bože, i lija i on i djevojka i konj, te bježʼ dalje. Išli, išli dugo i dugo, dok zapaze opet bijele carske dvore. Kad biše blizu carskih dvora, alʼ se zamisli momak opet: teško mu dati zlatnoga konja za zlatnu jabuku, a mora ga dati, jer bez zlatne jabuke neće mu onaj car dati očev trs. To osjeti lija, pa će mu reći kad biše sasvim blizu kod carskih dvorova:

– Ja znam, pobratime, što je tebi: tebi je teško rastati se sa zlatnim konjem, zato ću ti i tu pomoći. Izvuci jednu dlaku iz moga repa te je potpali, i ja ću ti se stvoriti u zlatnog konja još ljepšega nego što je ovaj tvoj.

Pobratim je posluša, sjaši s konja, na njemu ostavi svoju curu, a iz lisice ispukne jednu dlaku, zapali je, kad alʼ se njegova teta pretvori u zlatnog konja još ljepšeg nego što je njegov. On uzjaše na njega, pa bježʼ s njime u careve dvore.

Čudi se sav carski dvor i dvorjani: da čudna junaka, da lijepog zlatnoga konja! Ogledaju ga, car ga miluje, dok jednom sluganu zapovjedi car da ode u vrt i donese zlatnu jabuku. Sluga ode, utrgne je i

donese mu je. On s jabukom u džep, pokloni se i ode, uzjaha na svog konja pa bježʼ dalje.

Car miluje konja, pipa ga, ljubi, pita ga nješto njemački, a on mu maše glavom i lupa kopitom; onda mu dade grudu cukora i zapovjedi njemački da je istuče kopitom usitno i poliže. Konj to sve učini kako mu je car kazao. Čudi se car, onda ga uzjaši i ode s njime daleko u šetnju. Putem će zapaziti car: sva mu griva od zlata, samo jedna dlaka žuta, baš kao u lisice. Kad je sve od zlata, da nije ni ta jedna lisičja: uhvati je car, ispuče i baci na zemlju. Ali, čim se je hvatio, kad nestade konja, a ispred cara proleti lisica i ode bestraga. Našao se car u čudu što to odjednom bi. E kad vidio da nije druge, ode pješice u svoje carske dvore. Sve se krio da ga nitko ne vidi. Sramota je otići u šetnju na zlatnome konju, a vrnuti se pješice. Zavukao se u sobicu svoju, pa šuti i jednako kuka.

Lija pak trči, pa trči za svojim pobratimom, dok ga jedva jednom stiže. Pobratim se začudi kad vidje liju iza sebe na blizo, i bi mu vrlo milo i drago.

Sad krenuše svi zajedno dalje. Išli oni, išli, dok ugledali opet careve dvore. Ali on se opet nešto zamisli, sve vadi iz džepa zlatnu jabuku, ogleda je, meće u džep, vadi, dok stigoše i pred careve dvore. Lija se dosjetila tome, pa će mu reći:

– Pobratime, jesi čuo, ti si meni učinio veliku ljubav, i ja ću ti vrnuti ljubav za ljubav. Ja znam što je tebi teško: tebi je žao izgubiti zlatnu jabuku, ali ja ću ti i tu pomoći. Sjaši s konja, priveži ga za plot, na njemu neka ostane cura i čeka te, a ti iz moga repa izvuci jednu žutu dlaku, pa je potpali: ja ću ti se stvoriti u zlatnu jabuku, ljepšu nego je i tvoja. Prevarit ću i tu cara, i eto me začas za tobom.

On je posluša, siđe s konja, priveza ga za plot, na njemu ostavi svoju curu, a iz teta-lijinog repa ispukne jednu dlaku i zapali je. Kad iz lije posta krasna, lijepa zlaćana jabuka, on uzede jabuku u ruke, pa s njom pred cara. Čudi se car ljepoti jabukinoj, a drago mu što je došao do nje. Kad ne bi dugo, ali sluge careve nose veliki trs i dadu mu ga. On se zahvali caru na trsu, ode do konja svog, uzjaha ga, i ode s curom dalje.

U dvoru pak car se divio zlatnoj jabuci, milovao je, što nije sve radio s njom, kad najednom zapazi u jabuke običan kličak. Sve u jabuke od suhoga zlata, a samo kličak kao u svake druge. To bi caru krivo: kad je sve od suhoga zlata, onda baš ne treba ni takvog klička! Bez tog klička bit će jabuka još ljepša, stoga se car naljuti, otkinu kličak, kad, na njegovo veliko čudo, nesta mu iz ruke zlatne jabuke, a pred njim se stvori lisica, koja učas odskakuta za svojim pobratimom. Kad ga stiže, reći će mu:

– E moj dragi pobratime, mi smo sad gotovi. Bolje si prošao nego što si i mislio. Dobio si sad očev trs, zlatnu jabuku, zlatnog konja i zlatnu curu. Ti si mene u velikoj nuždi pomogao, zaklao si na moju riječ konja i spasio mi život od silnog glada, a i ja sam tebi valjala. Pošao si u svijet da nađeš očev trs, i dobio si ga. Da si bio pametniji, i prije bi došao do njega, ali svejedno, samo kad je glava ostala čitava. Sad zbogom ti. A na rastanku da ti kažem još i ovo: tvoja su oba brata ubita, a ti sad idi kući, ali dobro pazi, nigdje na putu nemoj jesti mesa, jer čim komadić mesa zagrizeš, umrijet ćeš. To dobro upamti i toga se čuvaj. Više se nećemo vidjeti. Zbogom!

Izljubiše se, oprostiše, i svatko ode na svoju stranu.

Lija ode kroza šumu, a on išao dugo i dugo, umorio se što može biti, a nigdje ništa ni pojesti ni popiti, dok stiže na ono mjesto gdje su ostavili zabodene nože. Kad izvadio bratske nože, ali oba zarđala. Sjeti se: e to su oba pomrla, a njegov nož svijetao, kao da ga je sad zabo u zemlju. E žao mu za braćom, jako, Bože, žao, ali što će: izgladnio je, iždnio, stoga se požuri da što prije stigne do kuće.

Išao dalje i išao, nigdje ništa ni pojesti ni popiti, dok ne stigne u jedno mjesto u kome bješe mesnica do mesnice. U cijelom mjestu ništa za jelo nego samo mesa. Bože, obješeno meso svake ruke, ali se on sjeti lijinih riječi da ne smije mesa jesti, a gladan. E što će sad? Io bi – ne bi, io – ne bi, io – ne bi, glad ga mori velika, a nema ništa drugo za jelo nego samo mesa. On ti se naljuti, zapovjedi da mu se spremi ručak od mesa, ali čim prvi zalogaj pojede, skoče dvojica ljudi (to bjehu njegova dva brata, koja isti ovaj čaš oživiše) te ga ubiju, uzmu konja, zlatnu jabuku, očev trs, i djevojku, pa bježʼ kući.

Kad dođoše kući, Bože, otac veseo, veseo, grli sinove, ljubi ih, e drago mu, drago što vidi sinove, a žao mu, žao do Boga, što mu najmlađeg i najmilijeg sina nema kući. Čekali ga, čekali, mjesec, dva, tri, pa i šest, a kad pasalo pola godine, ali će najstariji sin da vjenča zlatnu djevojku.

Uoči toga dana dođe lisica do onog mjesta gdje su njenog pobratima ubili i bacili u grabu, te uzede njegovu glavu, metnu je na vrat, kad on oživi. Trže se i reče:

– O Bože, kako sam slatko bio zaspao!

– Da, zaspao – veli lija – već je pola godine kako si na onome svijetu, nesretniče. Jesam li ti rekla da ne ideš na putu do kuće mesa, jer će te ubiti, a ti me opet nisi poslušao. Sad se žuri kući, tvoja su te rođena braća ubila, i kad dođeš kući, najstariji brat će se ženiti s tvojom djevojkom. Evo ti prosjačko odijelo, obuci ga, i pokaži se djevojci, i ona će biti tvoja.

To reče lija i nestade je. A on obuče prosjačko odijelo, i eto ga kući. Svi mu udijeliše ponešto, a kad djevojka ugleda svoj prsten na njegovu prstu, ciknu:

– Ovo je moj đuvegija, njegova ću biti!

I bi joj vrlo milo i drago.

Sad iziđe sve djelo na vidjelo. Starom ocu bi drago kad vidje najmlađeg sina, i oženi ga sa zlatnom djevojkom, a ona dva sina pogubi.

I tako je živio on sa ženom svojom do vijeka svog sretno i zadovoljno.

Đavo i njegov šegrt

Bio jedan čovek pa imao jedinca sina. Ovaj sin reče jedanput ocu:

– Bâbo, šta ćemo raditi? Ja ovako ne mogu živeti; nego idem u svet da učim kakav zanat. Vidiš kako je danas: koji zna najmanje zanata, taj svaki bolje živi od svakog težaka.

Otac ga je dugo odvraćao govoreći mu da i u zanatu ima briga i truda, i kako bi ostavio oca sama! Ali kad se sin nikako ne dadne odvratiti, najposle mu dopusti otac da ide da uči zanat. Onda se on digne u svet da traži zanata.

Putujući tako, udari na jednu vodu, i idući pokraj te vode, srete se s jednim čovekom u zelenim haljinama, pa ga čovek zapita kuda ide, a on mu odgovori:

– Idem u svet da tražim majstora kakvog da učim zanat.

Onda mu reče onaj čovek u zelenim haljinama:

– Ja sam majstor, hodi k meni pa uči zanat kad ti tako srce ište.

Dete jedva dočeka i pođe s njim. Idući oni tako pokraj one vode, najedanput majstor skoči u vodu i stane plivati govoreći detetu:

– Hajde za mnom skoči u vodu i uči plivati!

Dete se stane odgovarati da ne sme, jer ga je strah da se ne utopi. A majstor mu odgovori:

– Ne boj se ništa, nego skači.

Dete skoči u vodu i stane plivati s majstorom uporedo. Kad su bili nasred vode, uzme majstor dete za vrat pa s njim u vodu na dno.

To je bio đavo. On odvede dete u svoje dvore i preda ga jednoj staroj babi da ga uči, pa se vrati na ovaj svet. Pošto se on vrati i baba ostane sama s detetom, onda mu stane govoriti:

– Moj sinko! Ti misliš da je ovaj čovek kakav majstor, kao što su majstori na onom svetu. Nije on onaki majstor, nego je đavo. I mene je tako prevario i dovukao amo s onoga sveta, a i ja sam krštena duša. Nego poslušaj me što ću ti kazati. Ja ću tebe učiti svemu njegovu zanatu, i on kad god dođe, pitaće te jesi li što naučio, a ti mu svagda kaži da nisi ništa, ako si rad da ga se kurtališeš i da se opet vratiš na onaj svet.

Posle nekog vremena dođe đavo i zapita dete:

– Što si naučio?

A ono odgovori:

– Nisam još ništa.

I tako prođu tri godine dana. I kad bi god majstor zapitao dete šta je naučilo, ono bi mu svagda odgovorilo da nije ništa. Najposle ga zapita đavo još jednom:

– Jesi li štogod naučio?

A dete mu odgovori:

– Nisam ništa, nego sam zaboravio i ono što sam pre znao.

Onda se đavo rasrdi pa mu reče:

– Kad ti dosad nisi ništa naučio, nećeš nikad ništa ni naučiti, nego idi bestraga, kud te oči vode i noge nose.

Dete koje je već dobro đavolski zanat naučilo bilo, odmah skoči na vodu i stane plivati ka kraju, i isplivavši, iziđe na breg i otide k ocu svome. Otac ga ugleda, daleko istrči preda nj govoreći:

– Gde si, sine, zaboga?

A sin mu odgovori:

– Učio sam zanat.

Iza toga prođe neko vreme i dođe vašar u obližnjem jednom selu. Tada reče sin ocu:

– Bâbo, hajdemo na vašar.

Otac mu odgovori:

– A kako ćemo, sinko, kad nemamo nigde ništa?

– Ti za to nemaš brige – odgovori mu sin i pođu na vašar.

Idući tako putem, sin reče ocu:

– Kad budemo blizu vašara, ja ću se stvoriti lep konj što ga neće biti u celom vašaru. Sav vašar čudiće mu se. A moj će majstor doći da kupi konja, i što god zaceniš, on će ti dati. Ali se nemoj šaliti da mu daš ular, nego kad novce primiš, odmah mu ular skini s glave pa udri njime o zemlju.

Kad dođu blizu vašara, dete se pretvori u konja što ga nigde nema. Starac povede konja po vašaru, a sav se vašar sleže oko njega pa svi stadoše zagledati, jer niko ne sme ni da zapita po što je. Kad, ali eto ti majstora: stvori se Turčin pa zavio čalmu oko glave, a spustio haljine do zemlje. Kad dođe, on reče:

– Ja ću toga konja kupiti. Govori, starče, po što je?

Što je god starac zaiskao, Turčin mu odmah izvadi gotove novce bez reči. Starac kad primi novce, skine s konja ular pa njime o zemlju. U taj mah nestade i konja i kupca. Starac, došavši kući s novcima, zateče i sina kod kuće.

Kad posle nekog vremena dođe drugi vašar, onda sin opet reče ocu:

– Hajdemo, bâbo, na vašar.

Otac mu već nije hteo ništa govoriti, nego odmah pođe s njim. Kad su bili blizu vašara, sin reče ocu:

– Ja ću se sad stvoriti jedna trgovina: šatra puna robe, što je na vašaru neće biti lepše i bogatije. Ni nju neće moći niko kupiti, a majstor će moj doći i platiće što god zaceniš. Ali ne šali se, ne daj mu ključeve u ruke, nego kad novce primiš, udri ključevima o zemlju.

Tako i bude: kad se ono stvori lepa trgovina, sav se vašar stane diviti. Ali eto ti majstora, opet se stvorio Turčin kao pre, pa pita starca:

– Po što?

Koliko je god starac zacenio, toliko je Turčin odmah platio. A starac kad primi novac, udari ključevima o zemlju. U taj čas nestane i trgovine i kupca. Nego, od trgovine stvori se golub, a od Turčina stvori se kobac, pa poteraj goluba. Dok su se oni tako vijali ovamo-onamo, careva kći bila izišla pred dvor pa ih gledala, a golub ujedanput strelimke djevojci na ruku pa joj se pretvori u prsten na ruci. Onda kobac padne na zemlju pa se stvori čovek, te otide k caru i ponudi mu se da ga primi u službu: služiće ga tri godine dana, a ništa na svetu ne ište, ni hrane ni pića ni odela, samo da mu car da onaj prste s devojčine ruke. Car ga primi i obeća da će mu ga dati. Tako je onaj služio, a devojka prsten nosila i vrlo joj bio mio, jer je danju bio prsten, a noću lep momak, pak joj govori:

– Kad dođe vreme da me uzme od tebe, ne daj me nikome u ruke, nego udari mnome o zemlju.

Kad se navrše tri godine dana, dođe car kćeri svojoj pak je stane moliti da mu da prsten. Onda ona kao srdito baci prsten na zemlju; prsten prsne, a od njega se prospe sitna proja i jedno zrno otkotrlja se pod carevu čizmu. A sluga se ujedanput stvori vrabac, pa navrat-nanos stane proju zobati; i kad sva zrna pozoblje, pođe da i ono posljednje ispod careve čizme kljune. Ali od zrna ujedanput postane mačak, pa vrapca za vrat.

Dijete sa devet čiraka

Bio majstor pa imao jedno dijete za slugu, pa bi s njime češće odlazio u goru po drva. Te jednoć bavrljajuć i tumarajuć gorom, nađe majstor u zemlji otvorena vrata, ali ne smjede unići nego rekne djetetu:

– Ajde, slugo, pa što dobijemo, popole ćemo.

Dijete ko dijete, mlado pa ludo, jedva dočeka i uniđe u zemlju; te tapaj te tapaj po onom debelom zraku, uneke natapa na veliki podrum. Kad ono tamo, al u njem tri hrpe blaga. Sav se podrum sjaji od blaga kao žarko sunce. Na jednoj hrpi sjedi orô sur i golem, a na drugoj se savila šarena guja od tri glave, a na trećoj čuči đavo, pa iskesio zube na dijete. Al dijete junačkog srca; poteci za jednu kamaru, ne da se odnijeti; poteci za drugu, ne da se odnijeti; poteci za treću, ne da se ni ova odnijeti. Ništa ono tu ne mogne odnijeti, već samo jednu kutiju, koju metne u njedra. Al dok spremi kutiju u njedra, duhnu vjetar i zanese dijete u kamenje, u pustu i gustu šumu, nigdje ptice, nigdje kuće ni kućišta. Onda ono dijete pođe, te tuc amo, tuc tamo, klim amo, klim tamo, dok isklima nekako iz one šume i dođe k moru. Došav do mora, ugleda s onu stranu jedan grad. Što će jadan, kad eto ne može prijeći. Misli se mali i misli i sve misli, na jednu smislio pa sabra nešto drva što ga može nositi te načini splav. Dogradiv splav, sjedne na splav, pa vozi, pa vozi – te pređe nekako preko mora u onaj grad.

– Kud ću sada, tugo moja, kad u gradu poznanika, a ni svoga nemam? – rekne mali, pa se opet zamislio.

Pa najposlije otiđe u jedan han k jednomu čovjeku, te se najmi u njega da mu cijepa drva, a on da mu dadne ručak i večeru. Kad bilo drugi dan, rekne mu oni čovjek:

– Eto sam ti dao ručak i večeru! Ajde gledaj na drugom mjestu, meni više ne trebaš.

Ode ono dijete u čaršiju i prisloni se na jedan dućan, a gazda ga onog dućana upita:

– Šta ćeš, dijete?

A dijete mu odgovori:

– Hoću, gazda, da mi dadeš štogod para, da večeram, jer sam ljuto izgladnjeo.

Bio gazda srca milostiva, pa mu dadne na dvije večere:

– Naj, dijete, pa večeraj!

Dijete otrči, pa kad potroši novce, dođe opet pred onaj dućan i tako tri večeri sustopice. Kad bilo treću večer, rekne mu gazda:

– Hajde, sinko, traži neka ti tko drugi dâ, ja ti ne mogu više dati.

Začuv ovo dijete, vrati se natrag u han. Misli se doboga šta li će ručati, šta li će večerati. Te tragajuć i pipljuć po sebi, napipa nekako u njedrih kutiju. Kad najde kutiju, otvori ju, al u kutiji devet čiraka. Onda dijete pomisli:

– Eh, da mi je devet svijeća da usadim u ovo devet čiraka, pa neka gori.

Dosjeti se mali te ode jednom gospodaru, pa mu se moli:

– Daj mi, gospodaru, devet para, poslužit ću te devet dana.

I dadne mu gospodar, a on ga služi za devet dana. Dosluži gospodara, uze za ono devet para devet svijeća, u ono devet čiraka, pa kad užeže svijeće, al evo ti devet djevojaka na vrata. To devet djevojaka pjevalo, kucalo i igralo do pola noći. Pošto pola noći bi, a svaka potegnu po jednu kesu novaca i dade mu je govoreći:

– Naj ti, gospodaru, da imaš štogod za trošak.

I odoše.

Kad bilo sutradan uvečer, rekne dijete handžiji da mu spremi bogatu večeru. Handžija se nasmije, pa rekne malomu:

– Nemaš ti novaca da namiriš dobru večeru.

A dijete mu odgovori:

– Mogu ja svojimi novci poplatiti ovu zgradu gdje ja sjedim.

Pa mu pokaza onih devet kesa blaga. Onda se handžija čudom začudio i poplašio, pa upita:

– Moj sinak dragi, otkud tebi toliki novci, kad ti nijesi imao ništa? Da nijesi ti novce pokro, pa da ne bude za moju glavu zapelo?

Čuvši ovo dijete, uze se handžiji kleti:

– Očinjeg mi vida, nijesam ja tih novaca pokro, već Bog mi jih dao. Al mi dođi večeras i donesi devet svijeća te posjedi kod mene, pa ćeš i ti vidjet što vidio nisi.

Na to handžija bio gotov kao baka na kar, pa donese devet svijeća i donese dobru večeru te sjedne do njega, pa gleda šta će biti. Mali dok spucka večeru, ta' i užeže onih devet svijeća u devet čiraka i namah dojde devet djevojaka te pjevale, kucale i igrale do pola noći, a svaka kad pojde, dadne mu i opet kesu blaga. I tako bilo za svaku noć. Mali vrlo obogati, pa zakupi pola toga grada. To se čudo nadaleko čulo, pa začuje car i njegova kćerka u Stambolu, pa ga dobave k sebi.

Kad ga dovedoše pred cara, zapitat će ga on:

– Što u tebe oto ima pa tebi dolazi devet djevojaka koje te blagom darivaju?

Onda mali odgovori:

– Čekaj, care, dok omrkne pa ću ti pokazati šta imam!

Kad se smračilo, dođe car i njegova kći, a s njome i mnogo stambolskih gospoja, pa će gledat čudo negledano. Dok posjedaše, užeže mali svijeće i namah se pokazale djevojke, te pjevale, kucale i igrale sve do pola noći; a kad bilo pola noći i one uzele odilazit, svaka gosu kesom blaga darivala. To se caru vrlo omililo, pa smisli oteti kutiju od djeteta. Drugu večer skupi oko sebe stambolsku gospodu pa pojde u zgradu gdje je i mali sa svojimi čiraci bio. Kada car i sva gospoda posjedaše u dušeke, užeže mali devet svijeća, al dok užeže, usta trka, usta zvrka, a mjesto djevojaka izleti devet Arapa, svaki nosi gluhu topuzinu, te udri po caru i stambolskoj gospodi. Usta jauk stambolske gospode, a kad caru dotužila topuzina, uze moliti dijete da ga oslobodi Arapa, a da mu već neće otimati kutije. Onda mali udunu svijeće a Arapa namah nestade.

Otalen se mali vrati u onaj svoj grad na moru, pa i danas je živ ako nije umro.

Pravda i krivda

U jednoga kralja bila dva sina. Jedan bješe lukav i nepravedan, a drugi dobar i pravedan. Pošto im otac umre, reče nepravedni pravednome:

– Hajde od mene, nećemo više zajedno živjeti, i evo ti trista cekina i jedan konj, to ti je dio od svega što nam od oca ostalo, više ti nemam ništa.

On uzme trista cekina i konja, pa pođe govoreći:

– Hvala Bogu! Koliko me dopade od cijeloga kraljevstva!

Poslije nekoliko vremena sretoše se ova dva brata u putu jašući oba na konjima. Pravedni nazva nepravednome:

– Pomozi ti Bog, brate!

A onaj mu odgovori:

– Jaoh ti Bog dao! Što vazda Boga spominješ? Sad je bolja krivda negoli pravda.

Tada mu reče dobri:

– Hajde da se okladimo da nije bolja krivda od pravde!

I tako se okladiše u stotinu zlatnijeh cekina, i rekoše koga najprije sretu da im o tome sudi.

Idući malo naprijeda sretoše na konju đavola, koji se bješe pretvorio u kaluđera, pa ga zapitaše da im kaže ali je bolja pravda ali krivda. Đavo reče:

– Krivda!

I tako dobri izgubi stotinu cekina. Ali se opet oklade u drugu stotinu, pa i u treću, i po osudi đavola koji se različno pretvarao i pred njih izlazio, izgubi dobri sve tri stotine cekina, pak po tom i konja. Onda reče:

– Hvala Bogu! Već nemam cekina, ali imam svoje oči, okladit ću se još jednom i u njih.

Tako se okladi u svoje oči da je bolja pravda negoli krivda. Tadar njegov brat i ne tražeći drugoga suda, izvadi nož pak mu izvadi oba oka i reče mu:

– Sad neka ti pomože pravda kad si bez očiju.

On žalostan zahvali Bogu i reče:

– Ja nemam oči za pravdu Boga, nego te molim, brate moj, da mi dadeš vode u kakav sud da kvasim usta i da umivam rane, i da me izvedeš i ostaviš pod jelom više izvora.

Brat ga posluša i dade mu u sudu vode, i izvede ga i ostavi pod jelom više vrela.

Onđe on jadan stojeći, ču u neko doba noći đe dođoše vile na izvor; i kupajući se, poče jedna drugima govoriti:

– Znate li, drûge, da se ogubala u kralja đevojka; kralj je sazvao sve ljekare, ali je niko ne može izliječiti. Ali da zna pak da sad uzme ove vode iza nas i da je njome okuplje, u dan i noć ostala bi zdrava; a tako i da je ko gluh, slijep, hrom, iscijelio bi se od ove vode.

Utom zapjevaše kokoti, i vile pođoše. Onda nevoljnik ispod jele dobata na nogama i rukama do vode, pak najprije umije oči i odmah progleda. Potom zahvati u sud vode i pođe hitro u onoga kralja što mu bješe šćer gubava, pak reče:

– Došao sam da izliječim kraljevu šćer. Ako me pusti, u dan i noć bit će zdrava.

Kad kralj razumije, pušti ga u kamaru ka đevojci, a on naredi te je okuplju onom vodom.

Kad prođe dan i noć, đevojka ostade čista i zdrava od gube. Kralj se veoma obraduje i dade mu pola kraljevstva i šćer za ženu. I tako on postane kraljev zet i prvi do kralja.

To se odmah razglasi po svemu onome kraljevstvu te dođe u uši i bratu njegovu, koji govoraše da je bolja krivda nego pravda. On pomisli da je onaj našao pod jelom sreću, pa pođe i sam da je traži: najprije uze u sud vode i otide pod jelu, pak izvadi nožem svoje oči.

Kad bi u neko doba noći, dođoše vile da se kuplju i stadoše govoriti kako se izliječi kraljeva šći.

– Valja da nas je – rekoše – neko slušao kad smo govorile da bi se ovom vodom iza nas izliječila. Može biti da nas i sad ko sluša, pođimo viđeti.

Kad one pođoše i pod jelu dođoše, nađoše onoga koji bješe došao tražiti sreću i govoraše da je bolja krivda od pravde, te ga ščepaše za četvrti, pa ga rastrgoše.

I tako mu prokletniku pomože krivda!

Biberče

Bila žena nerotkinja, pa molila Boga da joj dâ da rodi makar bilo dete kao biberovo zrno. Bog joj dade po želji te rodi muško dete kao biberovo zrno. Iz početka u radosti nije marila što je tolišno dete rodila, ali posle dođe joj nažao gledajući drugu decu koja su se s njezinim rodila, gde narastoše na ženidbu i udadbu, a njezino ostalo kao biberovo zrno. Onda okrene u plač i jauk svaki dan.

Jedanput dođe joj u san neko i kaže da ne plače više, bit će njen sin veliki kao jablan. Iza toga sva ostane vesela, ali ne zadugo, jer malo potom dođe joj sin i reče da mora ići kud mu je u snu rečeno. I tako on ode, a mati ostane plačući.

Išavši on zadugo, dođe u jedan carski dvor, pa uđe u bašču. Kad tamo, carska kći sedi pod jednim drvetom i plače. On joj nazove pomozbog i zapita je zašto plače, a ona mu odgovori da je to drvo pod kojim seđaše, rodilo tri zlatne jabuke, da joj je otac zapovedio da čuva, ali dođe ala ispod zemlje te za tri jutra odnese sve tri jabuke jednu po jednu, te sad ne sme ocu da kaže, a otac sazvao sutra silne goste da im pokaže šta mu je Bog dao. On joj kaže da ućuti, on će joj sve tri jabuke od ale doneti, samo da mu da dve svoje sluge da idu s njim. Potom on kupi jednu ovcu i zaklavši je, sva četiri čerega metne u torbu a ostalo baci. Pa ponesavši i jedno uže, ode sa slugama iza grada na jezero, i onda digne jedan kamen pa reče slugama da ga na užetu spuste dole, pa kad zadrma uže, da ga vuku gore. Tako ga sluge spuste, kad tamo – lepa bašča i kuća. Kad uđe u kuću, a to ala sedi kod vatre i u velikom kazanu nešto vari. Ala, kako ga ugleda, skoči na nj, a on joj brže baci jedan čereg mesa. Dok se ona sagnu i uze meso, on ukrade

jednu jabuku. Ala opet na njega nasrne, a on joj baci drugi čereg, pa uzme i drugu jabuku. Kad ala onaj čereg proguta, ona opet na njega nasrne, a on joj baci treći pa uzme i treću jabuku. Kad ala četvrtom na njega nasrnu, on joj baci i četvrti čereg, pa bježi natrag. I tek da se uhvati za uže, a ala ispadne napolje, a on brže odseče od svoje noge mesa pa joj baci i zadrma za uže, te ga izvuku gore. Potom preda carskoj kćeri jabuke, pa ode.

Malo vreme za tim prođe, a ala počne svaki dan gore izlaziti, te je svaki dan jela po jednu devojku koju su joj morali iz grada slati redom. Tako dođe red i na carevu kćer, koja je bila isprošena. Otac i mati i sva gospoda isprate je do jezera, i onde izgrlivši se s njom i izljubivši, otac i mati vrate se kukajući, a ona ostane sama da čeka alu. Čekajući tako, stane se moliti Bogu da joj pošlje Biberče, koje joj je jabuke od ale donelo, da je sad izbavi.

Utom Biberče dođe u grad, a grad sav u crno zavijen. Kad on zapita što je, i oni mu kažu, on brže na jezero i nađe carsku kćer gde sedi i plače, pa je zapita hoće li poći za njega ako je od ale izbavi.

Ona mu reče:

– Hoću, ali ti me ne možeš izbaviti. Jedan je samo koji bi mogao, ali toga nema.

– A koji je taj? – zapita on.

A ona odgovori:

– Istina da je mali kao biberovo zrno, al' on bi mene izbavio.

Biberče se nasmeje i reče joj da je Biberče sad veliki momak i da je došao da je izbavi. Ona se začudi i kad vidi prsten što mu je dala onda kad joj doneo jabuke, osvedoči se da je on baš. Onda joj on kaže da ga malo poište, i ako zaspi, da ga probudi kad se jezero zadrma.

On legne njoj na krilo i ona ga počne poiskati te on zaspi. Kad ujedanput jezero se zanjiha, a ona počne plakati, i suza kane njemu na obraz, a on se trgne, uzme mač i stane da čeka alu. Utom eto ti ale sa devet glava. On je dočeka i odseče joj jednu glavu, a ala juriš na njega, a on joj odseče i drugu. I tako svih devet. Potom zaište od

devojke maramu pa povadi svih jezika devet i veže u maramu, a devojci kaže da nikom ne kazuje ko ju je izbavio, on će već doći kad bude vreme, pa onda ode.

Kad i devojka pođe kući, srete je njen mladoženja i kaže joj: ako neće kazati da ju je on izbavio, da će je ubiti, pa joj je svejedno. Ona se razmisli, i opominjući se šta joj je Biberče kazalo, da će doći kad bude vreme, obeća da će kazati da ju je on izbavio. Mladoženja se vrati te ponese za svedočanstvo svih devet odsečenih glava. Kad ona dođe s njim svome ocu i materi, nije se moglo znati koga većma grle i ljube, nju ili njega, i naume odmah da ih venčaju, ali se ona načini bolesna.

Kad prođe nekoliko dana, eto ti Biberčeta i kaže da je on izbavio devojku. Sad car kome će da veruje: devojka ne sme da kaže, onaj preti da će je ubiti, te car naredi da im sud sudi. Kad izađu na sud, sud reče: ko ima svedočanstvo, onoga je devojka. Kad onaj iznese glave a ovaj jezike, opet sud ne zna kome će da veruje, jer onaj kaže da nije odmah glave posekao nego potrčao s devojkom k ocu, a kad ovaj iznese devojačku maramu, on kaže da je devojka maramu od straha izgubila. Onda car reče da ujutru idu oba u crkvu na molitvu, tamo će biti i devojka, pa ko pre dođe, njegova je. Biberče nije htelo ići dok ne zazvoni, a onaj se digne u ponoći, ali čim korači u crkvu, provali se pod njim zemlja i sav se iseče na noževe. Onda devojka upali sveću i sedne kod jame da čeka suđenoga. Kada udari zvono, eto ti Biberčeta. Onda car vidi ko je prav i venča svoju kćer za Biberče. Potom Biberče ode svojoj materi da vidi da je on veliki.

Žabica divojka

Živeli su tako jedan muž i žena i već su bili skoro ostareli, a diteta nisu imeli. Vavek su Boga molili da bi njin dal kakovo dite. Projdu najzad na jedno prošćenje i mole opet Boga da bi njin dal dite, ma

makar bila i žabica. Povrnu se nazad doma i borme žena oćuti da je zanosećala i za devet meseci rodi ona, ali ča? Žabicu! Ma i s ten su bili veseleji leh prez niš. Žabica j' bila vavek vane va trsju i malo kad doma dohajala. Muž stari je vavek delal va trsju, a žena mu saki dan hodila z obedom.

Ale kako je već bila ostarela, počela se j' jedan dan tužit da već ne more ni z mesta, a kamo mužu poć z obedon, aš njoj već nogi niš ne valjaju. Sad dojde žabica kćer zvani, a ova već imala četrnajst let, pa govori:

– Majko! Vidim da ste stari, da već ne morete hodit ni ocu poć z obedon, leh dajte obed, ja gren š njin.

– Draga moja kćerko žabice, kako biš ti šla z obedon, kad nećeš moć ni nosit, pa nimaš ni ruk s čen biš prijela lonac.

– Ja ću moć nosit – govori žabica – leh mi kladite lonac na hrbat i vežite mi ga za nogi, pa se ne bojte.

– E pak provaj, ako budeš mogla!

Sad njoj klade lonac na hrbat, veže njoj ga za nogi i pošalje ju ća. Žabica nosi, nosi, a kad je došla k lese od vrta kade j' njoj bil otac, nije mogla opret ni preko proć, pa počne oca zvat. Otac dojde, zame lonac z nje i ji. Žabica mu pak reče neka ju digne na jednu črešnju. On je digne, a ona počme kantat. Kanta da se 'se od nje ozvanja, i to tako lipo da bi čovik rekal da to vili kantaju.

Sad pasiva tuda kraljev sin, ki je bil na jagu došal, i nasliše kanat. Kad već ni bilo kanta čut, dojde staromu i pita ga ki to tako lipo kanta. Stari govori da on to ne zna, da on nijednoga ne vidi ni ne čuje, leh gavrani nad njim leteć.

– Ma povejte mi leh, ki god je; ako je muški, bit će moj pajdaš; ako je divojka, bit će moja ljuba.

Ale staroga bilo sram i strah povedat, pa reče da on ne zna.

Sad projde kraljev sin doma.

Drugi dan donese opet žabica staromu ocu obed i opet ju on klade na črešnju, a ona počela opet kantat, i glje, dojde kraljev sin i danas napočno tamo na jagu, leh da čuje opet kanat i da vidi ki je. Žabica kanta na črešnje da vas dolac ozvanja.

Kad je kanat prestal, opet dojde kraljev sin staromu, pa ga pita neka mu poveje ki to kanta. Stari mu govori da on ne zna.

– Da ki ti j' obed donesal? – pita ga kraljev sin.

– Ja san – veli stari – sam doma hodil, pa san bil trudan tako da nisan mogal jist, pa san ga sobun donesal.

– Ma srce mi vanka znimlje on kanat, vi sigurno, starče, znate ko kanta, povejte mi; ako j' muški, bit će mi pajdaš, ako j' divojka, bit će mi ljuba.

Sad govori stari:

– Ja bin van povedal, ale me j' sram, a vi bi te se jadili.

– Ma ne bojte se, leh mi vi povejte.

On mu sad poveje da to žabica kanta i to da j' njegova kćer.

– Recite njoj neka gre dole.

Žabica dojde dole i još jedanput zakanta. Mladića 'se srce skače od veselja pa njoj govori:

– Budi moja ljuba. Jutra imaju doć mojeh dveh brat ljubi i ka od njih donese lipju rožicu, toj je obećal kralj da će njoj i zaručniku njejemu kraljestvo pustit. Za moju ljubu dojdi ti tamo i donesi rožicu kakovu budeš otela.

Žabica mu govori:

– Ja ću doć kako želiš, ale ti imaš z dvora poslat beloga peteha na ken ću doć jašuć.

On projde ća i pošalje njoj z domi beloga peteha. Ona pak projde k suncu i prosi sunčene halji.

Jutrodan kad je bilo, zajaše žabica peteha, a halji sunčene zame sobun. Kad je takova došla do gradske straži, ni ju ova otela pustit, ale kad je rekla da će ih tužiti kraljevu sinu ako ju ne puste, puste ju onput valje. Ščen je stupila va grad, valje njoj se peteh učini bela vila, a žabica se učini najlipja divojka na svitu, obuče sunčene halji, a za rožicu nosi klas od šenice, i tako dojde va kraljev palac.

Sad dojde kralj najprvo k ljube najstarejega sina i pita ju kakovu j' rožicu donesla. Ona mu pokaže šipak. Dojde k ljube srednjega sina pa pita kakovu j' pak ona rožicu donesla. Ona mu pokaže garoful.

Obrne se k ljube najmlajega sina, opazi valje pu nje klas od šenice, pa njoj govori:

– Ti si nam najbolju i najkorisniju rožicu donesla; vidi se da znaš da se prez šenice ne da živet i da ćeš znat škrbet. Ča te nan druge rožice i superbija? Oženi se za najmlajega moga sina komu si ljuba, i njemu ću pustit moje kraljestvo.

I tako je postala žabica kraljica.

Marko Kravarić

Bio jedan udovac, pa se oženi po drugi put i uzme zlu, vrlo zlu ženu, a imao je od prve žene jednog sina. Ova druga žena nije mogla očima gledati toga djeteta, a ništa joj nije bilo krivo. Ali kad se u nekoga useli zlo, onda tu ne pomaže ništa. Možeš slobodno zvijezde skidati s neba i metati mu krunu na glavu, ne možeš ga napraviti drukčijim nego što je. Zloćo ostaje zloćo, i badava ćeš sve činiti, ali mu nećeš ugoditi.

Taj dečko išao je za govedima. Kad bi god dognao goveda kući, maćija bi odmah rekla svom čovjeku a jadnom i benastom ocu dečkovu:

– Hajde, čovječe, da jedemo.

Tako oni odmah sjedu, i na brzu ruku počnu jesti. A mali svaki put kad bi dognao goveda, morao ih je najprije povezati, pa onda tekar ići u kuću. Dokle bi siromah mali povezao goveda, zabavio bi se tako dugo da bi ovi dotle sve pojeli te bi on kukavac svaki put ostao kratkijeh rukava.

Jednom kad je dečko tako ostao bez ručka, odvede goveda u polje, pa sjede na neki panj i stane plakati. Plače on tako, siromah, plače i jadikuje za svojom pokojnom majkom, a u tome dođe k njemu neka stara, vrlo stara baka, pa ga zapita šta mu je da tako plače. A on joj odgovori:

– Pa nije mi – veli – ništa. Eto sjetio sam se svoje pokojne majke, pa mi se nešto požalilo i steščalo.

Na to će baka:

– Ma znam, sinko, znam, ali ima tu i još nešto. Nemoj od mene kriti kad ja sve znam. Moj sinko, ti plačeš zato što si gladan. Tvoja zla maćija ne da ti jesti jer hoće da te šundra. Ali ne boj se, neće joj to poći za rukom, jer, pomoću božjom, svakome zlu može se dohakati. Zato evo ti ove šibljike pa čim doždeneš goveda kući, udari šibljikom o krov štale, pa reci »prilp« i goveda će se sva sama povezati. A ti onda požuri se u kuću, pa ćeš još zateći nešto jela, i tako ćeš se nekako prehraniti.

I na to bake nestane.

A dečko, kad dogna goveda kući, učini onako kao što mu je baka kazala: udari šibljikom o krov štale i vikne »prilp«, a goveda svako na svoje mjesto, te se sama povežu. On onda brže u kuću pa za sto. Zateče još dosta jela i sit se naruča.

Išlo je to tako nekoliko dana. No njegova maćija, čudeći se tome, mislila je kako je to da dečko tako brzo poveže goveda, te će jednog dana pripaziti šta on radi s govedima. Pred ručano doba, prije nego će dečko dognati goveda, sakrije se maćija na tako mjesto odakle će moći sve čuti i vidjeti.

Kad je dečko dognao goveda, ne znajući ni za što, odmah, kao i dosad, udari šibljikom o krov i reče »prilp«, pa odmah u kuću i dospije na ručak.

Sjutradan ukrade maćija onu šibljiku te je spali, a dečko kad dogna goveda, traži šibljiku, ali nje nema tamo gdje ju je on obično ostavljao, te on morade i opet sam vezati.

Dok on poveza goveda, maćija i otac pojedi sav ručak, te on opet gladuj.

Drugi dan, kad je dečko odagnao goveda u polje, sjede opet onako gladan na panj, pak poče plakati. Plače on tako, Bogo moj, plače kao godina, kadli al' evo opet one bake k njemu pa ga pita šta mu je da plače.

On joj sad kaže kako mu je maćija ukrala onu šibljiku te kako sad opet mora sam goveda vezivati, a dok on goveda poveže, oni pojedu sve jelo te sad opet mora trpljeti glad.

A baka će njemu:

– Sad ti druge ne preostaje nego da seš kravu.

– Jest kad bi mi se krava dala sati! – reče on.

– Ne trebaš se za to bojati – reče baka – samo probaj pak ćeš vidjeti.

On sad proba, a krava, brate moj, stoji kao ukopana.

Tako ti je on sao kravu svaki dan, a kad je dogonio uveče kući, bio je veseo. Hraneći se ovako, bome poče ti on rasti i napredovati tako da što ga uveče omrkne još ga toliko ujutro osvane. Njegova maćija počne se čuditi i glavu lupati otkuda je i kako je to da dečko napreduje kad kod kuće ništa ne jede.

– Drugi će tu morati vrag biti – pomisli maćija. – Njega neko potajno hrani.

Jedanput će zapitati ona njega otkuda se tako uhranio i ko ga hrani. A on će njoj:

– Pa ne hraniš me ti, valjda i sama znaš, nego mi donose pastiri po koricu suva kruha te se tako hranim da se prehranim.

– Taman bi ti bio taki zavratak da te pastiri hrane suvim kruhom! – reče maćija te naumi da tome uđe u trag. – E moj mali – veli mu ona – kasno si se ti rodio da bi mogao mene prevariti.

Sjutradan spremi se ona, pak će krišom otići u polje gdje mali napasa goveda; sakrije se za jedan šiprag, pa će paziti. Kad oko ručano doba, al' ima šta i vidjeti: mali podavro pod kravu pa sê, a krava stoji kao ukopana. Ona sad ode kući, pa čim se sastane s čovjekom, reče mu:

– Čuješ, čovječe, ja hoću da zakolješ našu Milenku!

– Ne budali, luda ženska glavo! – veli joj čovjek. – Kako bih ja klao onaku kravu, a pritom i jedinu muzaru, pa da onda suvotujemo kao i druga sirotinja, bez ikakva smoka!?

– Nema tu ništa – veli ona – ti kravu moraš zaklati, jer onaj tvoj zavrzan sê kravu, pa ne mogu ništa umusti, a hraniti kravu samo za onoga glavonju, to bi mi se zvalo lijepo gospodarstvo.

Žao čovjeku krave a teško mu opet imati s vragom posla, stoga ode najprije sam da se osvjedoči i da vidi šta je. Mali, kad je vidio oca da pazi hoće li posati kravu, nije htio taj dan sati. Čovjek dođe kući pa reče ženi da tu nema ni traga od kakvoga sanja, jer on je dobro pazio, pa čitavi dan nije mogao ništa opaziti. Žena sad prospe na jadnog čovjeka čitav vagan grdnja, pa ga otjera i po drugi put da ide motriti. Čovjek ode, ali i ovaj put ne vidje ništa. A žena ti se, moj brate, sad razljuti, sve joj počeše iz očiju iskre iskakivati, pa ti opet prosu na kukavnog čovjeka čitav pljusak grdnja.

– O, ti slijepče slijepi – veli ona njemu – oči ti ispale i kad sam te ja takvoga poznala! Ti ništa ne vidiš van da ti se o nos objesi!

Te ti ona sad opet ode u polje gdje je dečko pasao goveda. Kad ona tamo, ali dečko baš kao usprkos, opet pod kravu pa počne sati da ona vidi. Ova sad, kad došla kući, počne čovjeku:

– Čuješ, čovječe, evo ja ti i pošljednji put velim, ako nećeš krave klati, ja ma'm odlazim od tebe, jer vidim da nemam čovjeka koji bi bio vrijedan da s njim živim!

Čovjek sad nije imao kud i kamo, jer s vragom zlo, a bez njega deset puta gore, te joj reče da će zaklati kravu, pa neka bude jedanput mir.

Kad je dečko saznao da će kravu zaklati, vrlo se ražalostio, te nije mogao ništa jesti ni piti, pa kad je došao u polje, sjede opet na onaj panj pa počne plakati i naricati. Plače on tako, plače, al' evo ti opet one bake te ga pita šta mu je i zašto plače. On joj sad kaže sve. A baka će njemu:

– Ne boj se, sinko, ništa, nego kad budu kanili kravu klati, išti ti sam da je kolješ, pa onda izvedi kravu u voćar, priveži je za voćku, ali samo ovlaš, tako da se može odriješiti čim samo malo trgne glavom, pa onda izmani sjekirom da je udariš u glavu. Krava će trgnuti glavom, pa će se odriješiti i pobjeći, a ti ugodi za njom. Ali više se ne vraćaj

svojoj kući, nego kad se sastaneš s kravom, ne rastaj se više od nje. Ona će tebe hraniti, a ti ćeš nju timariti.

Bake nestane, a dečko ode kući i namisli da učini sve onako kako ga je baka sputila.

Sjutradan kaže otac dečku:

– Čuješ, dijete, našu Milenku moramo još danas ubiti.

– Pa dobro – veli dečko – ubiti, ubiti! Nego znaš što je, pusti ti to meni, ja ću s tijem biti brzo gotov.

– Eno ti je – veli mu otac – pa je ubij kako ti god drago, kad ti srce i duša podnose. Ja i onako ne bih mogao dići svoje ruke na tu našu hraniteljicu.

Dečko sad uze sjekiru, odvede kravu u voćar, te je veže za jednu voćku onako ovlaš, kako ga je baka naputila. I izmahne sjekirom kao da će udariti kravu u glavu. Krava trgne glavom, otrgne se, te nagne bježati, a dečko ugodi pa za njom.

I tako pobjegnu obadvoje u šumu, tu se sastanu, i krili su se tri godine da ih ne pronađe bezdušna i zlobna maćija. Za te tri godine dečko je kravu timario i hranio, ali zato i ona njega dobro nadajala.

Živeći dečko tako za tri godine, naraste kršan momak: lijep, brate moj, kao smišljen; jedar kao nadojen; a snažan kao od brijega odvaljen. Kad ga krava vidje takoga, najedanput će progovoriti, ma baš kao i kršteno čeljade:

– Moj sinko – veli ona njemu – ti si dosta sad jaki, više ti ne treba moje hrane, odsad ćeš moći i bez mene življeti. Idi po svijetu pa radi te se hljebom hrani, ali prije nego se rastanemo, moraš me svojom rukom ubiti.

– Sačuvaj, Bože! – veli on. – Kako bih ja mogao svoju ruku dići na svoju hraniteljicu? To ja niti mogu niti hoću!

– Ti mene moraš ubiti – veli opet krava – i neka ti je prosta moja krv! Meni i onako nema više ovdje života, nego ti lijepo mene ubij, pa me zakopaj da me ne bi dušmani dirali mrtvu.

Kad je ovaj vidio da ga se neće da okani, zapita je kako i čim hoće da je ubije.

– Najlakša će mi smrt biti – veli krava – ako me ubiješ svojom šakom.

On sad diže ruku, pa kravu šakom u čelo, a ona na mjestu ostane mrtva. Onda iskopa duboku jamu te kravu sahrani, pa onda iščupa tri hrasta i metne ih na njezin grob.

Kad je tako svršio s kravom, digne se odatle u svijet. Išao je on tako, išao, bome dođe usred šume pred jednu kolibu. Pred kolibom sjede dvije grdne junačine, strašno ih je bilo pogledati a nekmoli s njima besjediti. On, izišavši pred njih, pozdravi ih:

– Pomoz' Bog, braćo!

– Bog ti pomogao! – dočekaše oni. – A otkuda smo mi tebi braća? Ta mi ne znamo još ko si ni otkuda si!

Onda on njima ispriča sve o sebi, i reče im da se zove Kravarić Marko (zato što ga je krava othranila), pa zapita i njih ko su oni, otkuda su i kako se zovu. Oni mu se sad kažu, i jedan reče da se zove Tarigora a drugi Krivigreda.

Kad su se tako poznali ovi naši junaci, onda će Tarigora i Krivigreda zapitati Marka:

– Zbilja, pobratime, ne pitamo te jesi li nam štogod jaki, jer bez toga ne možeš nam biti ortak.

– A, jaki sam – veli Marko – kao i svaki drugi čovjek. Ta još nijesam ni imao prilike da okušam svoju snagu.

Na to Tarigora poče čupati hrašće s korijenjem iz zemlje i valjati kao kakav strašni vijor. Krivigreda opet zgrabi najdeblji hrast za vrh pa ga savi uprav do zemlje, pa onda rekoše Marku da on podstakne ugarke na vatru. A na vatri je gorjelo veliko hrašće. Naš ga Marko pograbi svakom rukom po jedan hrastov ugarak, a svaki je bio teži od njega, pa ih podstakne na vatru. Kad to vidješe Tarigora i Krivigreda, rekoše Marku:

– E, pobratime, po tome što vidjesmo, bit ćeš nam dobar ortak. Ali sad da ti kažemo našu nevolju, u kojoj kao naš ortak, morat ćeš nam od danas pomagati. Dakle, čuj ti nas. Ovdje, u ovoj šumi ima ti neko čudo od starca. To ti je baš prava peljda: nemaš ga šta vidjeti,

ta nije ti van kolik palac, a brada mu od lakta: da nema ono brade i da ne jaše na zecu, uprav mogao bi ga pogaziti u travi. Ti si vidio našu jakost, ali šta je to prema jakosti toga čudnoga starca. S tolikom našom snagom, nijesmo mu ipak kadri ništa učiniti. Već nam je toliko dozlogrdio i dodijao da nam je postao i život ovdje tako dosadan da smo se već nekoliko puta spremali da bježimo odavde kud bilo u svijet.

Sjutradan reći će Tarigora:

– E, braćo, ako će se življeti, mora se i raditi. Stoga ako ste sporazumni sa mnom, a vi hajte danas u lov a ja ću ostati da spravljam ručak i da pazim kuću.

Tako i bude.

Krivigreda i Kravarić Marko odu u lov, a Tarigora ostane kod kuće da spravlja ručak. Kad ovaj već bio gotov s ručkom, evo ti starca na zecu, pa će Tarigori:

– Pomoz' Bog, junače! Je li ručak gotov?

– Dakako da je gotov, ali nije za tebe – veli mu Tarigora – nego za mene i moje društvo.

– O, tebe mi i tvoga mi društva – naruga se starac, skoči na Tarigoru te ga dobro izlevuša, pa ga strpa poda se te sjede na njega kao na kakav stočić, i opuca sve sam što je ovaj bio spremio za njih trojicu, pa otkasa na svom zecu dalje.

Kad ona dvojica došla iz lova, pitaju za ručak, a Tarigora im sve ispripovijeda kako mu je bilo sa starcem. Sjutradan reče Krivigreda da će on ostati da spravlja ručak i da čuva kuću. Ali on prođe kao i Tarigora. Onda će Kravarić Marko:

– Hajte, braćo, sjutra vi u lov, a ja ću ostati da siguravam ručak, da okušam i ja sreću s tijem dušmanskijem starcem, i da vidim kakvo izgleda to čudo.

Tako i bude. Kad su sjutradan Tarigora i Krivigreda otišli u lov, ostane Kravarić Marko kod kuće da sigurava ručak. Tek što je on bio gotov s ručkom, al' evo ti starca od palca sa bradom od lakta na zecu, pa preda nj.

– Pomoz' Bog, junače! Je l' gotov ručak?

– Pomogao ti Bog, starče, gotov je ručak – veli Marko – ali neće tebe ubosti u gubicu.

– Hoće, bome, prije nego tebe – veli starac.

– Valaj neće! – veli Marko.

– Bogme hoće!

– Bogme neće!

U toj svađi zgrabi starac rukom za lonac. On za lonac a Marko njega za bradu, pa nosi, nosi k jednoj bukvi; rascijepa jednom rukom onu bukvu, pa upreši starčevu bradu u onu rascjepinu, i ostavi ga tako da visi o bradi, a on ode natrag u kolibu. Tamán on tamo, al' evo ti i one dvojice iz lova, pa ga pitaju da li je gotov ručak. On im pokaza cio ručak, te ga isklade u zdjelu i metne preda njih. Oni se tome začude, pa ga pitaju je li dolazio starac.

– Ručajte, ručajte – veli on njima pak ćete poslije vidjeti je li dolazio.

Oni sad lijepo tu siti ručaju, a kad ručali, odvede ih Marko da vide starca uprešena s bradom u bukvu. Kad tamo, al' jest! Ni bukve ni starca.

Starac ti, moj brate, iščupao bukvu iz zemlje, pa zglobitu onako sa žilama i granama odvukao. A kud je prolazio s njom, svuda je ležalo drveće po zemlji. Sve je to starac vukući bukvu za sobom povaljao.

Oni sad ugode onijem tragom, pa za njim. Išli oni tako, išli, bome dođu do jedne jame i nađu da je starac u tu jamu uvukao onu bukvu. Kad to vide Kravarić Marko, reći će svojijem drugovima:

– Braćo, hajte me spustite u ovu jamu, a ja idem tražiti starca, i tražit ću ga dokle ga ne nađem, pa ma morao ići do nakraj svijeta.

Ovi sad brže-bolje spletu od pavetine uže, te spuste Marka u jamu. Kad on sišao dolje, al' tu, moj brate, sve same neke pećine. On ti sad ugodi kroz te pećine, pa goni, pa goni, bome dođe ti on na jedno lijepo polje, a dugačko ti je i široko, jedini moj Bogo, ne možeš ga očima

pregledati. On ugodi tijem poljem, pa hajde, pa hajde, bome dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh baba. On im nazove Boga, a one će njemu:

– Bog dao, čovječe s onoga svijeta, Bog dao! A kakva je tebe nevolja amo dognala?

On im sad kaže sve i pita ih jesu li vidjele starca od palca sa bradom od lakta a o njoj vuče bukvu. One ga upute odatle da ide dalje. On zakala dalje, pa goni, goni, dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh žena, sve u samo srebro odjevene, a na srebru igraju. On i njima nazove Boga i pita ih za starca. One ga upute dalje. Odatle dođe na jedno mjesto, a tu igra kolo samijeh djevojaka. Mili Bože, djevojke lijepe kao smišljene, ne znaš koja od koje ljepša, koja l' đeđernija. Tu vidi i starca s onom bukvom o bradi, pa oko djevojaka sve poskakuje s noge na nogu. Kad naš Marko vidje starca, priskoči k njemu, zgrabi ga za glavu, pa mu izguli svu bradu, koja ostade ucijepljena u bukvi. On htjede sad da ubije starca, ali ovaj ga zamoli da mu oprosti život:

– Jer – veli – sad me se ne trebaš više bojati; moja snaga otišla je sa bradom, nego ako mi oprostiš život, kazat ću ti nešto što će ti donijeti sreće za cijeli tvoj život.

Marko ga sad pusti.

– Poklanjam ti, starče, život – veli Marko – jer nijesam rad da iko na mene zažali, a još manje da me prate čije suze i kletve. Volim nepravdu trpljeti negoli je činiti; dobrim se i neprijatelj pridobija, a zlim i prijatelj odbija. Neka ti je dakle prost život kad ti je mio toliko, a mislim da ćeš i ti, ako si čovjek, znati što ti valja činiti.

Starac ga sad uze za ruku pa ga izvede na jedan brežuljak i reče mu:

– Vidiš li ono jezero i u jezeru onaj visoki jablan? Na onome jablanu ima ti jedna tica orletica, koja ima gnijezdo tamo i leže mlade, ali čim joj mladi odrastu da bi već mogli izletjeti i ostaviti gnijezdo, iziđe ti iz jezera strašna jedna zmija šestokrilka, pa ujedanput, kada orletica ide tičićima po hranu, ispne se na jablan i pojede sve tičiće. A tica orletica, kad se povrati, pa ne nađe svojijeh mladijeh, oblijeće

ono mjesto te strašno cijuče i dan i noć, da je uprav žalost slušati. To traje sve dotle dokle ne počne opet leći druge tičiće. Ti si dosta jaki, a Bog ti pomaže jer ga se bojiš i jer ga štuješ i slušaš, pa idi i ubij onu zmiju šestokrilku, te spasi tičiće koji su sad u gnijezdu i koji bi trebali za koji dan da izlete, pa te eto sretna cijeloga tvoga vijeka. Zato pak što si mi poklonio život, evo ti blaga, srebra i zlata, pa ponesi koliko ti god drago i koliko ponijeti možeš, a povrh toga, izaberi djevojku koju ti srce tvoje obegeniše, pa idi svojoj kući ako hoćeš, i neka te prati božji blagoslov. A ako nemaš volje da ideš odavde, možeš ostati pa tu življeti i niko ti za to neće zamjeriti ili prigovoriti.

Kad je Marko saslušao što mu starac reče, reći će i on starcu:

– E, hvala tebi, starče, na svemu, ali ja imam još dva dobra druga, koji su me amo spustili i koji me još čekaju na ulazu u ovaj podzemaljski svijet, da me opet izvuku gore; zato ako mi ne možeš dati i za svakoga od njih po jednu djevojku, onda ne mogu ni za sebe nijedne povesti, jer nijesam rad da mi drugovi reku da sam samoživac. Dakle, starče, ako hoćeš da me daruješ, a ti mi daj i za moje drugove djevojke, da im ponesem odavde nešto što bi se moglo nazvati pravim pobratimskim darovima.

– Dobro, junače – reče starac – ja poznajem i tvoje pobratime, i oni su dobri junaci, pa su vrijedni da im poneseš darove kakve si naumio. Evo ti djevojaka, pa biraj koje god hoćeš.

Naš Marko sad izabere tri najljepše djevojke, i uzme blaga, srebra i zlata, što je mogao ponijeti, pa se uputi onoj jami kroz koju ga spustiše njegovi drugovi; zadrma onijem užetom te dade znak svojim ortacima da je tu. Ovi se isto tako jave opet odozgo da još čekaju. On je sad privezivao jednu po jednu djevojku za uže, i dao svakoj blaga koliko je koja mogla uzeti, a oni izvuku sve tri gore. Kad su i četvrti put spustili uže, dogovore se da Marka izvuku samo do polovice, pa onda da ga puste da pane, i tako mislili su oni da će se on sljuskati i ubiti, pa će tamo dolje i ostati, a oni će lijepo blago podijeliti i svaki s jednom od onijeh djevojaka življeti, a onu treću, koju je Marko bio sebi namijenio, uzet će za sluškinju. Ali čovjek snuje, a Bog boguje, pa tako

i ovdje. Ovi zlo smislili, ali i Marko, kao da mu je sam Bog otkrio misli njegovijeh ortaka, dosjeti se nečemu, pa ti najprije, probe radi, kad mu četvrti put spustiše uže, priveže jedan veliki kamen i dade im znak da vuku. Ovi vuci, vuci, pa kad dovukli do polovice, puste uže i kamen, te kamen bub dolje.

Kad je Marko vidio ovo nevjerstvo, on zahvali Bogu što ga je umudrio da iskuša svoje ortake, i što ga je tako spasio od očite propasti, pa ti se vrati onda natrag i uputi onome jezeru. Kad on tamo, al' iziđe iz jezera ona zmija šestokrilka, pa se poče penjati uz onaj jablan, da pojede tičiće tice orletice. Kad on to vidje, zgrabi brže neku veliku kijaču, pa ucmeka zmiju i baci je onako mrtvu u jezero, pa se onda uspuže na vrh jablana, gdje je bilo gnijezdo sa tičićima. Kad on tamo, a to u gnijezdu mladi; ali nijesu to tičići, nego velike tičurine, kakvijeh on nije nikada vidio; pa dobili već krila i perje kao i stari. Čim oni vidješe Marka, počeše od radosti pijukati, jer su znali da ih je on izbavio od zmije šestokrilke, pa mu rekoše da se sakrije između njih, jer ako ga vidi njihova mati kad dođe, ona će ga od radosti progutati.

Sad se naš Marko umiješa među tičiće, i oni ga pokriju svojijem krilima tako da se nije moglo poznati da je on tu. Tek što su ga tičići sakrili, ali evo ti i njihove matere, tice orletice. A to ti je tica, moj brate, da joj se čudom ne možeš načuditi. Svako joj je krilo dva klatra široko, a tijelo kao sud desetak, kljun joj je toliki da bi najveći čovjek mogao stati u nj.

Kad je orletica vidjela svoje tičiće žive, zaradova se toliko da je svojim čudnovatim glasom zakrečala tako da su sve gore odjekivale, a naš Marko uvukao dušu u se, pa ni mrdnuti od golemoga straha. Onda će zapitati ona tičiće da li je dolazila zmija šestokrilka da ih pojede i kako su ostali živi.

Oni joj sad rekoše da je dolazila šestokrilka, i da ih je obranio jedan čovjek, koji je ubio zmiju, te ih tako zavavijek spasio od najvećeg njihovog dušmanina.

– Pa gdje je, gdje je taj? – zapita orletica. – Ma gdje mi je, kažite mi? Ja bih ga, da mi je tu od radosti i milošte, ovaj čas pojela!

Onda joj tičići rekoše da je on otišao, ali oni ne znadu kuda. Kad se orletica smirila, onda joj tičići rekoše:

– Majko, mi bi tebi kazali za našega izbavitelja ako nam obećaš da ga nećeš progutati.

Ona im sad obeća. Oni se razmaknu, a Marko se izvuče ispod njih. Sad orletica zahvali Marku i reče mu neka kaže šta hoće da i ona njemu učini za tu veliku ljubav.

– Ja ne trebam ništa – veli Marko – osim da me naputiš kako da iziđem na onaj svijet, a tijem bi mi učinila veliku uslugu.

– E, moj prijatelju – veli mu orletica – ako to želiš, onda se moraš za to dobro spremiti. Dakle, čuj me! Treba ti devet kruhova, devet pečenijeh ovnova i devet vedara vina. Kad to spremiš, onda mi dođi i ja ću te iznijeti. Ali morat ćeš pri tome na ovo paziti: kad te budem gore nosila, čim ja i kad god zinem, ti ćeš morati svaki put baciti u moj kljun po jedan kruh, jednog pečenog ovna i uliti jedno vedro vina. I dok ja sve to potrošim, ti ćeš biti gore.

Naš Marko lati se sad posla i bome spremi sve onako kao što mu je orletica rekla, pa ode k njoj i reče joj, ako ostaje pri svom obećanju, da se sprema s njim na put, jer on je pripravio poputninu.

Ona se sad digne, uprti njega i sve što je on za nju pripravio, na svoja leđa, pa hajd' gore. Kad god je ona zinula, on joj je bacio u kljun jedan kruh, jednog ovna i ulio jedno vedro vina. Ali kad su već bili blizu vrha, bilo je već sve potrošeno što je on bio pripravio, međutim orletica zinu još jedanput, a Marko ne imajući što da joj baci, brže-bolje zgrabi za svoj list, iskine ga cijeloga i baci joj u kljun, a pri tome od velike muke i bola učini kroz stisnute zube m-m. Utom iziđu i gore.

Kad ga je spustila na zemlju, zapitat će ga:

– A vjere ti, pobratime, šta ti ono baci meni u kljun kad sam pošljednji put zinula?

– Jere me to pitaš? – reče Marko. – Pa bacio sam ti mesa.

– Znam, znam – reče ona – bacio si mi mesa, ali mesa svoga, jer sam poznala da je drukčije, a osjetila sam kad si od bola kroz stisnute zube učinio m-m.

On sada kad vidje da ne može zatajiti, pokaže joj svoj list od noge. A ona, kad vidje iskinut sav list, pljunu odmah na ranu i list opet kao i bio.

Tu se sad naš Marko oprosti s orleticom i ode da traži svoje lijepe pobratime.

Išao je on tako, išao, pa dođe do jednijeh velikijeh i lijepijeh dvora. Tu sad prvu vidi svoju dragu, koju mu je dao u podzemaljskom svijetu starac laktobradac. On je nju poznao, ali ona njega nije. Sad je zapita bi li mu znala kazati gdje žive Tarigora i Krivigreda. Ona mu pokaza da su to njihovi dvori. Tu joj se on sad kaže, uzme je za ruku pa s njom u te dvore, nađe Tarigoru i Krivigredu, a oni se razgnjilili od lijenosti i nerada. On, kad ih vidi ovake, zgrabi tojagu, te ih istjera iz kuće, prekine s njima svako dalje prijateljstvo i ortaštvo i otjera ih u svijet bez igdje ičega, a on ostane tu sa svojom ženom, te je poživio još dugo, sretno i zadovoljno.

Materine suze

Umrlo jednoj materi prvo dijete od deset mjeseci. Žalila ona za njim dan i noć i nikad ne prestajala plačući. Tješile je komšinice i govorile joj da to ne valja, ali se ona nije dala utješiti. Jedne noći, tek što se iza plača zavela u san, a njezino dijete prohodalo i došlo njojzi. Isto je onako obučeno kao da je ležalo mrtvo, samo mu po obrazu i rukama velike crne pjege, kao opekotine.

Obradova se ona kad ga ugleda i poleti da ga zagrli, ali se dijete nikako ne da.

– Što bježiš od mene? – pita ga ona. – I šta ti je to po obrazu i rukama?

– Ovo je s tebe – veli joj ono – što mi mrtvu ne daš da počinem. Evo ove rane, sve su to od tvojih suza što me peku kao živa vatra.

I tako ga nestade, a ona onda ne pusti više ni jedne suze.

Mečkin sin

Bio jedan trgovac koji je mnogo po svetu putovao i trgovao. Tako ga jednoć trgujući po selima zateče noć u selu u kome nije bilo mehane. Kako je noć bila vrlo mračna i nije smio dalje ići, naumi da u tom selu konači kod koga. Kako je već bilo dockan, sve je spavalo i nigdje nije bilo svetlosti, samo se u jednoj kući videla sveća. Kad je došao do kuće, vide da će tu biti neko veselje. Zastade pred kućom i zovnu domaćina. Domaćin se odazva i zapita ga ko je i šta će. Onda mu trgovac reče kako ga je uhvatio mrak u selu pa ne može dalje putovati, nego ga moli da ga primi na konak. Domaćin odmah uvede trgovca u kuću, gdje je bilo dosta gostiju za punom sofrom. Razmakoše se gosti, učiniše mesta namerniku, kome je čudno kako je slučajno naišao na gozbu.

– Ovde kao da je veselje? – upita putnik.

– Bog nam dao sina, brate, pa mu je večeras treće veče. Eto, kod nas je tako adet! Pozvao sam svoje prijatelje da se malo počaste, a sreća nam i tebe posla da nas je više – odgovori domaćin.

Tu su se gosti lepo častili i veselili u zdravlje domaćinova sina do neko doba u noći. A gosti počeše dremati, domaćin ih odvede da spavaju. Sve ih namesti, po običaju, u sobu do one gde je dete spavalo i gde će suđenice proricati detetu sudbinu. Gosti zaspaše odmah, samo trgovac ostade budan jer je hteo čuti kakva će biti sudbina deteta. Ne prođe mnogo kad tri lepe devojke uđoše u sobu i stadoše više glave detetu. Dugo su zamišljene gledale u dete, dok će najstarija reći:

– Neka ovo dete živi dve godine pa neka umre.

– Ne samo toliko – upade srednja – malo je: neka živi sedam godina.

– Ja ne bih tako – prihvati najmlađa. – Ako živi dve godine, onda će mnogo ucveliti ovog domaćina koji mu se sad ovoliko raduje. Kad već uživi sedam godina, neka, neka živi i više. Zato bih ja rekla da će najbolje biti da ono dugo poživi i da nasledi imanje ovoga putnika što je večeras ovde na konaku.

– Neka tako bude! – složiše se sve tri i odoše.

Trgovac je sve čuo i čudio se kako će to biti da ga nasledi ovo dete kraj njegova živa sina i kćeri. Cele noći je o tome mislio i nikako mu nije bilo pravo da se proročena sudbina ispuni. Zato naumi da ovo dete, bilo kako bilo, smakne da se ne bi mogla sudbina ispuniti.

Ujutro ustanu svi gosti, ustade i trgovac. Niko ništa nije znao o sudbini domaćinova deteta, a i trgovac je ćutao kao da ništa ni on ne zna. Trgovac se spremi na put pa pri polasku zatraži da vidi dete i da ga dariva. Domaćin ga odvede detetu. Kad vide dete, reče ocu kako bi voleo da ima tako lepo dete, pa zatraži da mu ga pokloni ili proda. Otac ga odbi govoreći kako on ne bi mogao dati svoje dete tuđem čoveku. Tada mu trgovac reče da on ima veliko bogatstvo, pa će detetu kod njega biti mnogo bolje nego kod oca i zato neka ne kvari detetu sreću pa će i on uživati u detinjoj sreći. Dugo se domaćin lomio jer mu se nikako nije ostajalo bez deteta, ali kad pomisli da dete može biti mnogo srećnije ako ga da trgovcu, naposletku popusti i reče da mu je možda i tako suđeno. Trgovac mu ponudi novaca, a otac odbi jer će mu sreća detinja biti najbolja plata.

Trgovac uze sa sobom dete i krenu na put. Idući tako, dođe do jednog velikog rita. S druge strane puta diže se u nebo planina u kojoj je bila jedna velika pećina. Tu se zaustavi i stane premišljati šta da radi: ili da dete ostavi u ritu ili da ga baci u pećinu. Kako je pećina prilično visoka bila, nije mu se samom išlo kroz šumu. Zato ostavi dete u ritu misleći da će ga sigurno kakva zver naći i rastrgnuti. Produži put zadovoljan što je tako osigurao nasleđe svojoj deci.

Ne potraja dugo, a iz pećine iziđe mečka i uputi se ritu. Naišavši na dete, uzme ga u zube i odnese ga u pećinu. Ne htede ga udaviti, već ga je dojila sa svojim mečićima. Tako je dete raslo zajedno s mečićima dojeći mečku. Mali brzo prohoda pa je često izlazio s ostalim mečićima pred pećinu i tu se igrao s njima. Ali čim bi što šušnulo, odmah bi svi skupa pobegli u pećinu i više ne bi izlazili dok ne dođe mečka. Tako prođe i godina dana, i ko zna dokle bi se dete tako igralo s mečićima, da jednog dana ne opazi jedan čobanin kad je gonio ovce

pored pećine kako se dete igra i prevrće s mečićima. Odmah otrča u selo i kaza ljudima kakvo je čudo video pred medveđom pećinom. Svi mu se stanu smejati, a on im reče neka još kogod ode pa će videti da ne laže. Odmah se seljaci dogovore i izaberu ko će ići s čobaninom; pa ako bude istina, da uhvate dete i da ga dovedu u selo.

Ujutro se svi digoše s čobaninom pa pred pećinu. Tek što su stigli pred pećinu, a mečići s detetom iziđoše iz pećine i stadoše se igrati; ali čim videše ljude, pobegoše unutra. Oni su čekali do predveče hoće li mečići opet izići, ali uzalud; tako se vratiše praznih šaka. Sutradan se diže još više ljudi da uhvate dete. Iako su bili vrlo oprezni, ipak nisu ni taj dan uspeli ništa. Tek treći dan zamkom uhvatiše dete i dovedoše ga u selo. Kako mu nisu znali ime, a i on ga sam nije znao, to ga prozvaše Mečkin sin.

Sad se seljaci počeše dogovarati što će s detetom. Za rad je bio još malen; a zato što je bio mečkin sin, niko ga ne smede uzeti sebi u kuću. Zato ga odvedu u manastir da knjigu izuči. U manastiru prime dete i stanu ga učiti knjizi. Mečkin je sin dobro i brzo učio, tako da bi ono što su druga deca učila godinu, on naučio za nedelju. Brzo nauči da čita crkvene knjige i posle počne pojati u crkvi. Pevao tako lepo da ga je bilo milina slušati kad on peva. To se pročuje nadaleko i ljudi su sa sviju strana dolazili crkvi samo da čuju Mečkina sina. Tako se on u manastiru zamomči.

Jednom je naišao tuda onaj isti trgovac što je Mečkina sina uzeo od oca, pa videći kako svet nekuda žuri, upita kuda toliki svet ide. Kad mu rekoše da svi idu zbog lepog pevanja Mečkina sina, pođe i on. Kad je došao u crkvu, progura se do pevnice da bi bolje video toga dobrog pojca. Čim vidi mladića, učini mu se poznat, i sve mu se činilo da ga je negde video. Posle službe raspita se čiji je taj mladić, ali mu niko ne znade reći, nego ga poslaše kaluđerima da mu oni kažu. Trgovac ode kaluđerima, i oni mu ispričaše kako su pevača našli seljaci u nekoj pećini prema ritu. Tu se igrao s mečićima, a dojila ga je mečka; tako su ga uhvatili i doveli u manastir.

Sada se seti trgovac otkud on poznaje ovo dete i prepade se da se detinja sudba ne ispuni. Zato zatraži od kaluđera da mu tog mladića

dadu ili prodadu, jer mu se njegov glas vrlo dopao pa bi ga odveo u carsku prestolnicu. Dugo su se opirali kaluđeri, ali kad im trgovac ponudi mnogo novaca kao otkup, pristadoše da mu ga dadu. Trgovac dade novac manastiru, dade kaluđerima, povede Mečkina sina, ukrca ga sa svojim espapom na lađu i posla ga svojoj kući. Kad je mladić polazio, dade mu trgovac jedno pismo da ga preda njegovoj ženi, jer joj javlja da njega šalje kao ortaka u radnji.

Lađa se krenu i Mečkin sin putujući usnu san da mu se javio jedan starac i rekao mu da pročita ono pismo što mu ga je dao onaj trgovac. Ujutro otvori on pismo i pročita ga. Kad trgovac poručuje svojoj ženi da čim dobije pismo, pošlje sina ili kćer slugama njegovim da mladića ubiju. Naljuti se on, izdera pismo i napisa drugo, u kome veli da trgovac poručuje ženi da dâ kćer ovom mladiću za ženu, i dok on dođe da je svršeno venčanje, a da ga prima za ortaka. Zatvori pismo i zapečati ga. Lađa stigne u grad. Dojuriše sluge da skinu espap s lađe, a Mečkina sina odvedu ženi trgovčevoj. On joj preda pismo, ona ga pročita i bi joj čudno što joj muž šalje nepoznata mladića i hoće da im bude zet i ortak. Ali što gospodar naredi, mora se izvršiti.

I žena venča kćer za Mečkina sina i uvede zeta u radnju kao ortaka. Posle dužeg vremena vrati se i trgovac s puta, i prvo mu je bilo da zapita ženu što je učinila s onim mladićem. Ona mu odgovori da je svršila onako kako joj je pisao.

– Dugo sam se mislila da li si poludeo kad si uzeo za zeta čoveka iz bela sveta. Ali šta sam mogla drugo nego da ih venčam kad si i to naredio – reče mu žena.

Na to on planu:

– Kakav zet, kakvo venčanje? Ko ti to reče? Jesi li ti, ženo, pri sebi?

Onda mu žena ispriča sve kako je bilo. Vide trgovac da mu se nikako ne dâ da se oslobodi dosuđenog naslednika, ali opet poče snovati kako bi smakao zeta.

Jednoga dana naredi on ženi da rano probudi zeta i pošlje ga s pismom na pojatu da sluge zakolju jedno jare i donesu, jer je pozvao

neke goste na gozbu. U pismu je pisao slugama da ubiju odmah onoga ko im pismo donese. Žena posluša trgovca.

Tek što je svanulo, ona ode u sobu gdje su zet i kći joj spavali da probudi zeta. Ali kad ih zateče kako lepo spavaju, ne htede ih dirati, već ode u sobu svoga sina, probudi ga i kaže mu da odnese pismo. Kad je trgovac ustao, zapita ženu je li izvršila kako joj je naredio. Žena mu kaza da je poslala pismo, ali nije poslala po zetu jer joj ga je bilo žao buditi kad je videla kako spavaju. Na to se zgranu trgovac i kaza ženi što je učinila. On je pisao ovčarima da ubiju onoga ko im pismo donese, pa je hteo da pismo odnese zet. Ubrzo ispriča sve što je bilo s Mečkinim sinom i zašto ga je hteo ubiti. Odmah pojuri u pojatu da spase sina, ali je dockan stigao jer su verne sluge već izvršile gospodarevu zapovest.

Gorko se pokaja trgovac što je i po treći put pokušao da smakne naslednika, jer je tako moralo biti kad mu je tako suđeno. Posle smrti trgovčeve Mečkin sin nasledi sve njegovo imanje, pa i sad uživa i blaguje, a ni sad ne zna za svoje poreklo i svoje roditelje, iako se oni raduju njegovoj sreći.

Kraljeva kći vještica

Neki kralj imao je kćer jedinicu. Ova bi svaki dan nove cipele dobivala. Kralj se već ljutio kako da ona svaki dan jedne cipele razdere. Jednom mu pade na pamet ne bi li kako saznao, pa razglasi po svemu kraljevstvu svome da će onomu koji mu to dokaže dati pô kraljevstva svoga i nju za ženu. Svakakvi momci, cari i kralji, kušali sreću, ali nisu ništa doznali. Najednom dođe na dvor stari nekakav isluženi soldat pa se javi da će on doznati. Oko pô dvanaest dođe kraljeva kći polako u kuhinju da vidi spava li vojak. Vojak se učini da spava, pa hrče. Djevojka, da se jače uvjeri, uzme svijeću pa mu brkove opali, ali on ni mig, već spava. Sad trgnu ona iz njedara kamen, namaže na cipelama

potplate pa baci kamen, a ona sama kao munja kroz odžak. Kad je vojnik to vidio, namaže i on cipele, pa bjež' i on kroz odžak i dođe na lijepu ravnicu: djevojka u bijeg, a on za njom. Kad su se tako dugo vijali, nestane najedanput djevojke, a on udari baš ni lijevo ni desno, već samo naprijed.

Idući dugo, dođe u šumu u kojoj su drveću grane i lišće od bakra, pa uzme jednu malu grančicu i metne u torbu; a onda dođe u šumu koja je bila srebrna, pa opet uzme jednu grančicu; i tako u šumu od zlata, i tu uzme jednu grančicu. Najedanput dođe na jednu ravnicu koja je bila od samoga mermera, pa vidi gdje se dva vraga svađaju, a on ih zapita:

– Što se vi svađate?

A oni mu odgovore:

– Evo vidiš, imamo jedne opanke, pa kad ih obučeš, možeš na jedan korak sedam milja prevaliti. Pa onda imamo evo ovaj šešir, pa s njim možeš po zraku letjeti. A ovu kabanicu kad obučeš, nitko te ne vidi; a kad se još ovom kabanicom ošineš, možeš biti gdje pomisliš. Pa vidiš, mi bi se radi podijeliti pa ne znamo kako.

– E, pa to je najlaglje, to ću vas ja već pomiriti, al najprije da vidim je li to štogod vrijedno.

On obuče sve, pa se brzo ošine i pomisli da bude ondje gdje je kraljeva kći. Kako se ošinuo, tako je bio u jednom lijepom dvoru gdje same vile igraju, pa među njima spazi i kraljevu kćer, a na ruci joj dijete. Vojnik dođe i spravi se u svojoj kabanici pod stol, a nije ga nitko vidio. Najednom spusti djevojka dijete na zemlju pa ode igrati. Dijete dođe baš do trpeze pa se počne igrati zlatnom jabukom koju mu je kraljeva kći dala. Kako se igralo, ispane mu jabuka iz ruke, a vojnik s njom u torbu. Dijete počne jabuku tražiti, al jabuke ne ima pa ne ima. Kako udari pol jedna, a oni svaki k sebi. Kraljeva kći taki hajd kući, a vojak za njom. Kad je već blizu grada bio, ošine se pa pomisli da bude u kuhinji da spava. I to se dogodi. Poslije njega dođe opet kći kraljeva kroz odžak u kuhinju i kad smotri da vojak spava, otiđe polako u svoju sobu. Ujutro dođe vojak kralju i rekne da je

saznao kako djevojka cipele razdere, te mu sve pripovjedi kako se to dogodilo.

Kralj pozove odmah kćer te joj reče da ju je vidio ovaj vojak kako je među vješticama igrala. No ona rekne nek on to dokaže. Vojak uzme svoju torbu i izvadi najprije bakrenu grančicu, onda srebrnu, a naposljetku izvadi jabuku s kojom se je dijete igralo pa je metne na trpezu. Djevojka sad sve pripozna. Kralj je dade ovomu vojaku za ženu i s njom pol kraljevstva svoga. Vojak kad se oženio, sveže ženu za jedan stup, pa ju je tako dugo tukao dok nije iz nje vatra letjela. Kad je vidio da vatra leti, odvezao ju je te joj rekao:

– Sad nisi više vještica! – pa su se ogrlili i sretno živjeli.

Mala vila

Bili kralj i kraljica pa imali jedinca sina. Kad je kraljević već narastao, proslaviše njegovo šišano kumstvo i na čast pozvaše najviđenije ljude iz svoga kraljevstva. Bijeli dvori zasjaše od zlata, srebra i dragog kamenja i od tisuću svijeća. Kad uvečer u vrtu povedoše kolo, uhvatiše se djevojke sve jedna ljepša od druge, a sve gledahu u kraljevića milo i drago, da ga pojedu očima.

U ponoć se raziđoše gosti, a kraljević ode u gaj od starih lipa, jer je bila mjesečina kao dan a njemu se nije spavalo. Čarobno bješe pogledati na tamne sjene debeloga drveća. Kroz granje se uvlačila mjesečina i padala po zemlji u čudnim šarama. Lipe su mirisale kao tamjan iz crkve. Kraljević je polagano šetao, zamišljen, po mekanoj travici. Kad je izišao na proplanak, najednom ugleda pred sobom usred mjesečine na travi malu vilu odjevenu u krasne haljine od finog platna zlatom vezena. Kosa joj je bila duga i spuštena niz pleći, a na glavi joj se blistaše zlatna kruna ukrašena dragim kamenjem. Ali je bila posve, posve mala. Kao lučica! Kraljević u čudu zastane i zagleda se u nju, a ona progovori glasom kao da srebrno zvonce zvoni:

– Moj lijepi kraljeviću! I ja sam bila pozvana na tvoje kumovanje, ali nisam smjela doći u kolo jer sam tako malena; nego ti se ovdje klanjam, na ovoj sjajnoj mjesečini, koja je meni sunčev sjaj.

Kraljeviću se mala vila svidje. Nije se nimalo poplašio od ove noćne pojave, nego joj pristupi i uze je za ručicu. Ali mu se ona ote i nestade je. Ostade mu u ruci samo njena rukavica, tako mala da ju je jedva navukao na svoj najmanji prst. Tužan se vrati u dvore i nikome ne reče ni riječi s kim je bio.

Ali, drugu noć opet dođe u vrt. Hodio je po bijeloj mjesečini i tražio malu vilu. Ali, nje nigdje ne bješe. Od žalosti izvadi iz njedara malu rukavicu i poljubi je. U taj mah stvori se pred njim vila. Kraljević se toliko obradovao da se ne može iskazati koliko. Sve mu je srce u grudima igralo od miline. Dugo su šetali po mjesečini i čavrljali. Kraljević se začudi kad opazi da mala vila sve jednako raste dok s njim govori. Kad su se rastali, bila je dvaput veća nego sinoć. Kad joj je vratio rukavicu, nije je mogla više navući.

– Uzmi je, pa je čuvaj kao amanet – reče mala vila i nestade je.

– Nosit ću je na srcu – reče kraljević.

Svaku noć su se odsad sastajali njih dvoje u bašti. Dok je sunce sijalo, kraljević je muku mučio. Cio dan je bio tužan, jedva je čekao da izađe mjesec i samo je na nju mislio i pitao se hoće li noćas doći.

Kraljević je sve više ljubio malu vilu, a ona je svaku noć rasla i bila sve veća i veća. Kad je prošlo devet noći, bješe pun mjesec, a vila je narasla velika kao kraljević. Veselo ga dočeka i reče:

– Dokle god bude mjesečine, ja ću ti dolaziti.

– A ne, moja draga! Ja ne mogu živjeti bez tebe. Ti moraš biti sasvim moja. Ja ću te učiniti kraljicom.

– Dragi moj – reče vila – hoću biti tvoja, ali samo tada ako ćeš me uvijek i samo mene jedinu voljeti.

– Uvijek, uvijek! – povikao je kraljević bez razmišljanja. – Samo tebe, druge nikad ni pogledat neću.

– Dobro! Ali pamti što kažem: samo dokle budeš držao riječ, bit ću tvoja.

Poslije tri dana proslaviše svadbu dvoje mladih. Ljepoti vilinoj se divio sav svijet. Sretno su živjeli sedam godina i onda umrije stari kralj. Na sahranu mu dođoše mnogi podanici. Pored odra čuvale su mrtvaca najljepše gospođe iz čitave zemlje. Bila je ovdje i jedna djevojka crvene kose a crna oka. Ta se nije Bogu molila, nit je mrtvog kralja gledala, nego je samo očima pratila mladoga kraljevića. Vidio je i on da ga lijepa gospođa gleda i bilo mu drago. Kad je velika pogrebna povorka krenula na groblje, pogledao je kraljević tri puta u zamamnu ljepoticu, vodeći za ruku svoju ženu. Najednom mu se žena spotakne na svoju suknju i malo što ne pade.

– Ju! Gle, suknja mi je preduga! – uzviknu.

Kraljević nije ni opazio da se ona smanjila. Kad su sahranili staroga kralja, pođe ona ljepotica crvene kose odmah uz kraljevića putom kući, a on je ispod oka sve u nju pogledavao. Tako nije vidio da mu je žena sve manja. Kad stigoše kući pod stare lipe – nestade je posve.

Sada kraljević uzme za ženu gospođu crvene kose a crnih očiju. Ali s njome nije ni tri dana sretno živio. Tražila je da joj kupi postelju od samog alema kamena, željela je sad ovo, sad ono, a sve same stvari kakvih i nema na svijetu. Kad on nije mogao da joj ispuni želje, ona je plakala, svađala se s njim, grdila ga. Kad mu bješe već dozlogrdilo, on je otjera.

Sad tek vidje što je učinio. Uzdisao je i jadikovao za malom vilom. Ponovno je odlazio pod stare lipe svake noći obasjane mjesečinom da dozove svoju lijepu i dobru vilu. Zvao je i zvao, čekao i čekao, i već postao i starac. Ali se ona nikada više nije vratila.

Lončiću, kuhaj!

Bila jednom jedna dobra djevojčica koja je živjela sama sa svojom majkom. Bile su tako siromašne da nisu imale ništa, čak ni komadić kruha da utaže glad.

Jednom djevojčica ode u šumu i tamo sretne staru ženu koja je znala za njezino siromaštvo. Starici je bilo žao da djevojčica i njezina majka gladuju pa joj pokloni lončić. No to nije bio običan lončić. Bilo je dovoljno reći »Lončiću, kuhaj!« i on je odmah počeo kuhati dobru slatku kašu. Zatim je valjalo reći »Lončiću, stoj!« i lončić bi prestao kuhati.

Djevojčica se zahvali starici i odnese lončić kući. Tako su se ona i njezina majka oslobodile gladi. Najele bi se slatke kaše kad god su to zaželjele.

Jednom, kada djevojčica nije bila kod kuće, mama reče »Lončiću, kuhaj!« i lončić je počeo kuhati tako da se do sita najela. No kad je htjela da lončić prestane kuhati, nikako se nije mogla sjetiti pravih riječi koje bi zaustavile kuhanje. I tako je lončić kuhao i kuhao. Kaša je već prešla preko ruba lončića i dalje kuhala i kuhala. Napunila se cijela kuhinja, a zatim i cijela kuća. Zatim još i druga kuća, pa ulica, kao da lončić hoće nahraniti cijeli svijet. I nijedan čovjek nije znao kako da pomogne u tom čudu prečudnom koje ih je snašlo.

Tek poslije, kada je ostala samo još jedna kuća prazna, došla je djevojčica i rekla samo »Lončiću, stoj!« I dok bi okom trepnuo, on je prestao kuhati.

No lončić je već nakuhao toliko kaše, da su svi koji su željeli doći u taj grad, morali sebi napraviti put jedući slatku kašu.

LEGENDE

I PREDAJE

Sedam Vlašića

JEDNOM vilajetu bejahu dve velike carevine: u jednoj je carovao car Petar, a u drugoj car Tatarin. Car Petar imađaše vrlo lepu kćer, tako lepu da joj ne bejaše ravne na celom svetu. Car Tatarin poruči caru Petru po glasniku da mu da svoju kćer za ženu; ako je ne ushte dati, on će doći sa svojom vojskom te će mu carevinu potlačiti i popaliti, kćer mu oteti i njega zarobiti. Kad car Petar čuje poruku cara Tatarina, odgovori glasniku:

– Idi i kaži tvome caru da je moja kći umrla, neka traži drugu caricu i neka se bitke i ratovanja okani.

Čim glasnik ode, car Petar nazida vrlo jaku kulu, u kojoj se mogu dve duše zatvoriti s hranom i pićem, koliko im je dosta za tri godine. Kad sve bude gotovo, on se sa svojom kćerju zatvori u kulu i zazida je. Carevinu je predao svom vernom sluzi, da vlada i caruje za tri godine; a kad prođu tri godine, onda da razvale kulu i da ga s kćerju puste iz nje. Još je i to naredio: da se svakom ko god dođe da traži cara Petra, kaže da car Petar nije u svojoj carevini, nego da je otišao caru Sunca da se s njim razgovori i da ga pita zašto zimi nisu dani tako dugi kao leti, i zašto su hladni, te ljudi u njegovoj carevini ne mogu jednako da rade, nego dangube.

Naskoro potom dođe car Tatarin da traži cara Petra i njegovu kćer. Svi mu kažu da je kći careva umrla i car otišao do Sunca da ga to i

to pita. Car Tatarin uđe u dvor i kad vidi da nigde nikoga nema i da je svugde grobna tišina, vrati se u svoju carevinu.

Kad prođu tri godine, otvore kulu; car Petar izađe, a kćeri mu nigde ne bejaše. Ni sam car Petar nije znao kako je nestala. U onaj dan kad car Petar iz kule izađe, beše jedan krivac na belom hlebu. Svet je gomilama išao da vidi osuđenika u zatvoru. Rob na belom hlebu progovori sakupljenom svetu:

– Da zna car Petar, kao što ne zna, te da me pusti iz zatvora, a život mi pokloni, ja bih mu našao kćer i u dvor doveo.

Pronese se ta robova hvala i dođe do samoga cara. Dozove car osuđenika preda se te ga zapita:

– Bi li ti zaista mogao moju kćer naći i dovesti, da ti se krivica oprosti i život pokloni?

Rob mu odgovori:

– Bih doista, samo da mi se ovoga teškog gvožđa oprostiti.

Car Petar zapovedi da skinu s njega gvožđe, dâ mu troška na put i opravi ga u svet da mu traži kćer.

Dugo je osuđenik po svetu hodio i raspitivao za carevu kćer, ali mu nigde niko ne znađaše što za nju kazati. Prošao je devet svetova i kad dođe na kraj devetoga, nađe jednu kuću i kad u nju uđe, vide jednu babu:

– Pomozi Bog, majko! – reče joj rob, pristupi joj i poljubi je u ruku.

– Bog ti pomogao, sinko! Koje dobro?

– Tražim kćer cara Petra – odgovori rob, pa joj onda sve po redu kaže, kako je nestala iz kule a da joj ni otac, koji je s njom zajedno bio u kuli, nije osetio; kako je on bio na belom hlebu, kako je obećao caru da će poći da mu kćer traži, ako ga pusti, kako je eto već devet carevina prošao a o carevoj kćeri ni traga ni glasa.

Baba mu reče:

– Sreća tvoja te me pri prvom pozdravu nazva majkom i k ruci mi pristupi; tim si mi postao sin. Ja imam pet sinova zmajeva. Kad koga kod mene u kući nađu, odmah ga rastrgaju, ali tebe ja neću dati.

Onda zmajevska majka posadi osuđenika do sebe, pa mu reče:

– Prvi mi je sin tako vešt u krađenju da će iz žive ovce živo jagnje ukrasti i odneti a da ovca ne oseti. Drugi mi sin zna tako vešto trag naći da će ga pronaći ma bio on devet godina. Treći mi je sin taki zidar da će za tili čas, dok dlan o dlan udariš, veliku kulu sazidati. Četvrti tako gađa strelom da će zvezdu na nebu ustreliti. A peti se u hvatanju izveštio da može grom u ruke uhvatiti. I ako ti oni carevu kćer ne nađu i ne dobave, doista je niko drugi neće na celom svetu.

Tek što ovo zmajevska majka izgovori, začu se s polja huka; dolaze pet zmajeva, pet sinova babinih. Baba brže-bolje sakrije roba pod korito za vrata, ako joj sinovi srditi dođu, da ga u prvom srdu ne raskinu. Sinovi hrupiše u sobu i rekoše:

– Dobar večer, majko.

Majka im odgovori:

– Bog mi vas pomogao, deco moja! Dobro mi došli! Jeste li mi se dobro prošli?

Jedan sin odgovori:

– Jesmo, majko.

Na to će najmlađi:

– Ovde ima krštena duša. Kazuj, majko, gde je.

– Pogodio si, ima. Tu je vaš pobratim. On mene pomajči a ja njega posinih, jer kad uđe u sobu, nazva me majkom i pristupi mi ruci.

– Pa šta traži taj pobratim ovde? – zapita zmaj.

– Traži carevu kćer – odgovori mati, pa im onda sve pripoveda kako je nestala i zašto je on traži, i naposletku reče: – Sutra idite, deco, u svet te potražite carevu kćer. A sad mi se zakunite da pobratimu nećete ništa učiniti.

Kad se sinovi zmajevi zakunu, ustane baba radosno, digne korito i izvede svog posinka, te se sa zmajevima, kao s braćom, pozdravi i izljubi. Dok se s njima izljubio, proli se iz njega tri oke krvi. Zatim večeraju, pa legnu spavati da se odmore. Mati zmajevska i njeni sinovi, umorni, dobro spavahu, ali se jadni rob od bolova celu noć premetaše.

Sutradan u zoru ustanu zmajevi, uzmu pobratima sa sobom, pa se upute k carevini cara Petra. Onaj od njih što je imao dobar nos, odmah

namiriše trag kuda beše careva kći iz kule odnesena. Tako doznaju da je careva kći kod zmaja sedmoglavog, koji ju je, kad je car Petar u kuli spavao, tako vešto odveo da on nije ni osetio. Kad tako saznaju gde je careva kći, onda onaj što je bio vešt u kradenju, ode u dvor zmaja sedmoglavog, i zateče ga gde na krilu careve kćeri spava. Zmaj uzme devojku u ruke, pa poleti s njom iz dvora tako polako da zmaj sedmoglavi i ne oseti. Kad se ovaj probudi, doseti se ko mu je devojku odneo, pa što je brže mogao poleti za njom u poteru. Brat zmajev što beše vešt zidar, opazi kako mu brata goni zmaj sedmoglavi, te brže-bolje sazida kulu, te se svi u nju zatvore. Sedmoglavi zmaj doleti pod kulu, razmete ljutito glave, tri vrgne s desna nalevo, a tri s leva nadesno, sedmu pak, srednju, digne gore i počne živu vatru sipati. Pomrče sunce i uhvati tama, rekao bi, ponoć je. U tom mraku satre glavama kulu u mlevo, uzme devojku pod krila i digne se u oblake. Ali onaj od braće zmajeva što beše dobar strelac, odape strelu i pogodi sedmoglavog zmaja baš u srce, te ispusti devojku ispod krila. Devojka stane padati k zemlji, a za njom i zmaj sedmoglavi. Onda onaj brat što beše vešt u hvatanju, pritrči i prihvati devojku na ruke tako lako da joj ne bi ništa, a sedmoglavog zmaja dočekaše druga braća i pokidaše mu svih sedam glava pre nego što je pao na zemlju.

Tako pet zmajeva izbaviše carevu kćer. Svi se obradovaše što dobiše tako lepu devojku, ali se stanu prepirati čija će sad ona biti. Čovek se umeša u njihovu prepirku i rekne:

– Braćo, devojka je moja. Vi znate da je moram odneti njenu ocu, da mi se život oprosti. Da je ja nisam tražio, vi je ne biste našli, jer za nju niste znali.

Prvi zmaj reče:

– Moja je devojka. Jer da je ja nisam našao, vi je ne biste imali, pa bi je ti badava tražio.

Drugi zmaj reče:

– Moja je devojka. Jer da je ja nisam ukrao, vi je ne biste imali, pa bi je ti badava tražio, a ti badava našao.

Treći zmaj reče:

– Moja je devojka. Jer da ja nisam brzo kulu sazidao i tebe s devojkom sklonio, sedmoglavi zmaj bi te bio stigao i devojku oteo, i onda bi je ti badava tražio, ti našao, a ti ukrao.

Četvrti zmaj reče:

– Moja je devojka. Jer da ja nisam zmaja ustrelio, on bi nju opet bio odnio, a onda si je ti badava tražio, ti našao, ti ukrao, a ti u kulu sklonio.

Peti zmaj reče:

– Moja je devojka. Jer da je nisam u padanju na zemlju prihvatio, ona bi se bila na komade razdrobila, pa je ipak ne biste imali; ti si je onda badava našao, ti ukrao, ti u kulu sklonio, a ti zmaja ustrelio.

Tako su se oni prepirali oko devojke čija će biti, pa naiđu na Vetrovu majku, kažu joj o čemu se prepiru i zamole da ona presudi čija je devojka. Vetrova mati kad ih posluša, zapita:

– A jeste li vi bili kod Mesečeve matere da vam presudi?

A oni odgovore da nisu kod nje bili. Vetrova mati im rekne:

– A vi idite Mesečevoj majci, ona će vam to pravije znati kazati, jer ima sina koji je više sveta prošao.

Odu braća s devojkom Mesečevoj majci. Ne nazovu joj ni pomoz' Bog, nego joj s vrata poviču:

– Poslala nas je Vetrova mati da nam ti kažeš čija je devojka.

Pa joj onda sve ispričaju kako je bilo i zašto je koji ište.

Mesečeva mati ih zapita:

– Jeste li bili kod Sunčeve majke?

Kad oni odgovore da nisu, reče im Mesečeva mati:

– Idite vi, deco, Sunčevoj materi, ona će vam najpravednije presuditi, jer joj sin najviše sveta prođe.

Krenu se Sunčevoj materi. Ne nazovu joj ni pomoz' Bog, nego joj još s vrata progovore:

– Poslala nas je Mesečeva mati da nam ti kažeš čija je devojka.

Pa i njoj reku sve kako je bilo i zbog čega se prepiru. Sunčeva mati ih zapita:

– Imate li vi, deco, svoju majku?

A kad im odgovoriše da imaju, Sunčeva mati ih otpravi kući s rečima:

– Idite vi, deco, svojoj majci. Svaka mati svojoj deci najpravije sudi. I vama će ona najbolje znati kazati čija je devojka.

Tako oni odu kući, te pred mater i kažu joj sve gde su bili, šta je koji učinio, kod koga su sve bili da im presudi, pa najzad i to kako ih Sunčeva mati k njoj poslala da ona kaže čija je devojka.

Mati im reče:

– Čujte, deco, da vam mati kaže. Vi ste moji sinovi, a ona neka mi bude kći. Vi ste braća, a ona neka vam bude sestra.

I braća se tom presudom zadovoljiše.

Svih šestero braće i sedma sestra stoje na nebu, i to su sedam Vlašića. Svake godine idu Vetrovoj, Mesečevoj i Sunčevoj majci da im zahvale na savetu. Taj put traje od Đurđeva do Vidova dana, i za to vreme se Vlašići ne vide na nebu.

Norun kralj

Vid je prija bija grad Narona od sedamdeset i pet iljada stanovnika. U njemu se je okrunilo sedam kraljeva, od koji' se može naći od svakoga munita, samo od jednoga ne može. I da je najposlidnji kralj bija koji se zvâ Norun. I taj je bija kralj nakazan, i svaki mladić koji bi ga došâ obrijati, pogubija bi ga. Najposlin je imala majka jedinka sina i došâ je red da ga on ima obrijati i mati mu je iz prsiju umuzla mlika i skuvala jedan kolačić i rekla mu:

– Sine, prije pojedi ovaj kolačić kad ga obriješ i onda neka te pogubi.

I pošao je kralju, i došao, i obrijâ ga. Kralj je hotio da ga pogubi, a mladić je rekâ:

– Molim pustite me da zidem ovaj kolačić.

I kralj mu je dopustija. Kad je mladić počeja 'isti, kralj je vidija da je to nešto lipa i jamija je i on jedan komadić i poija. I kaže:

– Kako je ovo lipo!

Mladić je rekâ:

– To mi je majka umuzla iz prsiju mlika i ispekla kolačić.

Onda mu je kralj rekâ:

– Sad te ne mogu pogubiti, jer smo braća, jer smo jedno mliko jeli zajedno. Ali nemoj nikome kazati kakovi sam ja nakazan, već ako ne bi mogâ ustrpiti se da nikomu ne kažeš, ti prišaplji zemlji.

I tako je mladić učinio i di je on prišapljâ zemlji, tu je narasla ozovina. I tu su dica rezali i pravili svirale i svirale su progovarale:

U Noruna kralja
prasetija glava,
magareće uši,
krmećiji zubi.

I tako su dica svirali. Kralju je to dodijalo i da je skočija u vodu i da su ga ovde vidili i da se tako prozvao Vid. Da je se pokazâ pod Runjicom i da je bija runjav. I ka' je došâ do Krvavca, da je bija kao krvav. Na Opuzen da je došâ, da se opuzâ, norija je kroz Norin i zato se rijeka prozvala Norin. I tako da je otišâ u more i niko ga više nije vidija.

Kral Matijaš

Jenpot je išel jen čovek v mladu nedelu v šumu brat drv. Ide on, ide, pak pobira suvalke, kad ti najenpot opazi pred sobu soldata kak stoji aptak ko da je na straži. Male se je prestrašil, ali mo je rekel soldat da se naj nike ne boji, neg naj same ide dale, ali si naj zapamti kej bo što rekel.

I tak je on išel dale i našel pak jenoga soldata ki je pak stal na straži. I te mo je rekel da naj same ide dale. Išel je on, išel i tak došel do jenoga grada, vlezel noter kak mo je jen soldat rekel i hodil sim-tam, dok ni došel v jeno ižu de so bile tri vrpe zlata. On je zel, kak mu

je rekel soldat, zo sake vrpe po jenu šaku, ali je pazil dobre da se ne bi vu ke zadel. Vu te iži je bil i jen stari gospon ki je navek sedel za stolem i neke pisal, pak kad ni te stari ništa nega pital, ni ni on nike staromu rekel, neg je same zel zo sake vrpe po jenu šaku zlata i vrnul se nazaj.

Vani je pak našel na straži soldate, a jen mo je rekel da naj dojde i drugu nedelu vu iste vuri sim.

Došel je on i drugu nedelu i se je našel kak i prvu: i soldate na straži, i on zakleti dvur i tri vrpe zlata i staroga ki je pisal za stolem. Pak je on zel, kak i prvi pot, zo sake vrpe po jenu šaku, ni se vu nike zadel i srečne zišel van.

Došel je on onda i trejtu nedelu, ali sad mo je rekel soldat na straži da ne bo tak glatke prešel kak saki pot dosad, da ne bo mogel zlesti a da se ne bi vu ke god zadel, ali sad nek dobre pazi kej bo on stari ki piše rekel. Dobre! I zbilam, zel je on zo sake vrpe zlata po jenu šaku, pak se otpravil van, ali ni mogel. On na jena vrata, a pred nega nekakva kuvarica. On na druga, a ona pred nega pak ga ne pusti. On beš na trejta, a ona skočila pred nega baš kad je več bil skorem vani i on se je vu jnu zadel.

E, majka boža, on ti se cajt tulika vojska prebudila da ji je bile kak črvi na siru. Tu jeni soldati vežbajo, drugi se kefajo i čizme pocuju, trejti se toču, i tak je tu bila takova zdrka da je on bogec štol mam od straa na mesti mreti. Onda se je zdigel on gospon ki je sedel za stolem i navek pisal, pak je rekel:

– Mir vam bodi, još ni došle naše vreme.

I v jen cajt, kej bi z jokem zmegnol, 'se se je nazaj smirile, 'si so soldati postali nazaj kamejnije, a te se je čovek našel vune. Sad je on povedal onem soldatom ki so bili na straži kej se je dogodile i kej je videl. Kad so ti stražari to čuli, nestale ji je.

On čovek ki je navek pisal za stolom, bil je kral Matijaš, a ono negva zakleta vojska. Kad bo on zlezel na 'v svet, onda bo zajni rat i konec i kraj sveta.

Kej so denes 'si rati, nike soprt onoga, dok kral Matijaš zlezne svoju zakleto vojsku. Onda bo pravi rat, dok se bodo živi z mrtvemi tokli.

Smrt i starac

Razbolio se nekakav starac pa mu dotuži bolest i starost te jedno jutro od nevolje zapomaže:

– Aoh, moja majko! Zašto me već ne primiš k tebi?

Taj isti dan, pošto se smirilo sunce, evo smrt gdje sjede kraj njega na postelju govoreći mu:

– Zakasnila sam, a pravo bi bilo da sam s ovu stranu deset godina po tebe došla, a ne hoćah ni sada da me nije tvoja majka poslala: ona te pozdravila, i rekla mi je da te privatim e te se uželjela više nego ti nje.

Starac se začudi, pa upita:

– Ma ko si ti?

– Ja sam smrt koja kosim mlade a nosim stare.

Kad starac ču, uplaši se i odma se pokri po glavi govoreći:

– Pozdravi mi majku i reci joj da ovoga puta nemam kad prije nego svršim neke konte ko mi je i kome sam ja dužan. A u toliko da nijesi zaludu dolazila, prifati mi ženu, ona je meni treća i zato je mlada, neće ti krivo š njome u dugu putu biti.

A smrt se nasmija i reče:

– He, moj starče! I mladi mogu i ne mogu umrijet, a staru je red i vrijeme. No, da krećemo, jer ja mnogo ne čekam; imam i drugog posla.

Ćuk i jejina

U stara vremena kad su, ljudi kažu, sve četveronožno i letušto zborili kao i mi sad, svaki je car sazivao na sastanak i dogovor svoje životno o Đurđevudne da se o svačemu porazgovore i da se svojemu caru poklone.

Tako jedne godine naredi orao svijem pticama da mu na uročeni dan i zabilježeno mjesto dođu. Eto ti sviju ptica iz sviju krajeva svijeta, i svaka nosi svome caru peškeš koliko je koja mogla u kljunu donijeti te s poklonom pred orla metne.

Ali ne dođe ćuk ni jejina, te orao naredi sokolu da ih dobavi najdalje do sutra. Soko, kao soko, donese pod krila i ćuka i jejinu.

Upita ih car:

– Gdje ste bili, vi grdni ježavci?

– Bogme smo se, čestiti care, bili zabavili okolo sakupljanja svatova i bili ugovorili svadbu juče na Đurđevdan, pa nam svatovi ne dođoše, nego k tebi doletješe, te oni nas a mi tebe prevarili, pa se mi i bez svatova vjenčali.

Šćaše orao da ih na mrtve čamparama raskomadi, ali sve ptice skočiše i zamoliše ga:

– Ne, čestiti care, nego te molimo da im oprostiš. Ali kad su se bez nas vjenčali, a našla slika priliku, osudi im da se po grdilu od drugih ptica poznavaju.

Tada car reče:

– Svaka od vas ptica po danas živite kao i do danas, tj. danju na vidiku obraza svijetla, a noću počivajte. A vi, ćuče i jejino, da se nemate po danas usuditi preko dan iz vaših rupina izlaziti da vas sunce niti ljudi vide, nego crna obraza noću po mraku i u crnilu svoj lov lovite.

Kako je od čovika krt postal

Tako su bili dva brati pak su se podilili. I se su dobro podilili, samo okol jedne sinokoše su se pravdali. Taj stariji brat jimal je jednega sina i rekal je temu sinu:

– Sinko, ja ću te zakopat jedne mlade nedilje u sinokošu pak ću reć mojemu bratu da kemu se ozove sinokoša, da naj bu tega, a ti se meni ozovi!

Projde taj brat k temu drugomu bratu i veli mu:

– Znaš, brate, kaj? Mi dva se previše pravdamo okol te sinokoše. Mi ćemo, da se više tuliko ne pravdamo, pojt jedne mlade nedilje pitat sinokošu samu naj kaže čija je, i kemu se ozove, naj bude tega.

Privolji taj drugi brat k temu.

Išal je u jutro, prije neg su išli tu sinokošu pitat, taj brat koji je imal sina i zakopal je u sinokošu sina. Dojdu potlje okol jedno devet vur skupa ti dva brata, i zove taj brat koji ni zakopal sina:

– Oj, sinokoša, čija si?

Sinokoša mu se ni tila niš ozvat. Drugi zove taj brat koj je sina zakopal:

– Oj, sinokoša, čija si?

Ovemu se ozove sin iz sinokoše:

– Tvoja sam, tvoja!

I tako je pustil taj jedan brat onemu drugemu bratu sinokošu.

Išal je taj drugi brat, kad mu je taj brat prošal, iskopat svojega sina van. Ali već ga ni bilo na onom mestu kadi ga je on zakopal i kadi mu se ozval. Iskal ga je otac dugo, ali nikakor ni mogal dojt do njega da bi ga iskopal, zakaj je on krt postal i za uvik je krt ostal, koj još i danas prekapa sinokoše.

Črna kraljica

Bila jena žena koja je bila jako zločesta svojim slugem. Kak se je navek nosila vu črnom rubju, zvali su ju »črna kraljica«. Čez nejni grund nije nišče smel, jer bi sakega kerega bi na svojem gruntu vlovila, dala hititi pred lave kere je baš za t' posel hranila, ili bi pak na njega napustila dva orle, keri su bili tak izvežbani da bi mam čoveku iskopali oči.

No kad je Turčin haračil po hrvatskoj zemli, nije zabil ni na Medvedgrad vudriti. Kad se je Turčin približaval k festungu, pozove kraljica svoje sluge vu festung da ga brane, ali joj se ni ni jen odzval. Kraljica je bila sad vu nepriliki i pomisli si da se zakune vragu te veli:

– Pukni, vrag, dam ti Medvedgrad! – ali joj se ni nišče odzval.

Ona opet i po drugi put veli:

– Pukni, vrag, dam ti Medvedgrad i sve zlato! – ali joj se opet ne javi.

Sad se ona i po trejti put zakune i veli:

– Pukni, vrag, dam ti Medvedgrad i sebe!

I zaistinu sad vrag pukne i potera Turčina iz Hrvatske.

No kraljica je sad tela da se reši zakletve, te da proglasit po celoj zemlji da keri ju triput oko nejnog grada odnese da mu bu dala bedenj dvanajst veder pun zlata. To čuje jen vuglenar i on otide k kraljici te se joj javi da ju bu on nosil triput okol grada, pa makar si noge do kolena znucal, ali mu onda mora dati bedenj od dvanajst veder pun zlata. Kraljica je na to pristala, i sad njemu veli:

– Ja se bum, da me buš lakše nosil, pretvorila vu gavrana, a ti me skri pod nedre od tvoje rubače, da me gdoj ne vzeme. I kaj god buš videl i zestal, naj se niš bojati, neg samo ujdi furt naprvo, je' oni tebi ne moreju nikaj napraviti.

Kraljica se i zbilja pretvorila vu gavrana, a vuglenar ju zeme i dene vu nedre kak mu je kraljica naložila i otide okol grada. Kad je prvi put išel, ni niš videl, več je samo čul kak juriju kočije. Dojde ti on prvi put na meju, ali več vidi gde stojiju kočije, a iz njih izlaziju sama

velika gospoda se cilinderi na glavi. Ide on i po drugi put okol grada, no ali sad ni mirno išel, je' su ga napali vukovi i lavovi. On se je malko preplašil, al je sejeno išel naprvo, dok ni došel i po drugi put na mejo. Kad je krenul po trejti put okol grada, dojdu pred njega velike kače i ne puščaju ga naprvo. Vuglenar se još ne stavi, neg samo ide naprvo. Još je faljelo samo nekih par korakov da ju i po trejti put donese do meje, ali sad dojdu pred njega vragovi sa vilami te ih zapiknu pred njega i ne puščaju dalje. Sad se je zaistinu vuglenar preplašil, hiti kraljicu i hoče vujti, ali ga kraljica prime za rukaf i veli mu:

– Sad si mi još devet puti gorje napravil.

Kraljica ni niti sad bila spašena, neg je bila još devet puti gorje zakleta. No ne projde dugo cajta, javi se jen razbojnik keri se je takaj polakomil za zlato i veli joj da ju bu on nosil, ali mu mora dati dvanajst veder zlata. Kraljica je na to pristala i rekla mu se isto kak i prvomu. I zaistinu on ju je nosil tak kak i on vuglenar i se iste napasti su pred njega došle, ali ni on je ni donesel do meje, neg ju je pri kraju hitil kak i vuglenar. Njemu je pak kraljica rekla:

– Sad si mi petnajst put gorje napravil neg sem prije bila.

I tak ti kraljica vumre zakleta. Taki za nekoliko dan kak je kraljica vumrla, dojde jen sluga k nje da ju prosi penez, jer mu budu drugač deca pomrla od gladi. Dojde ti on pred njejnu hižu gde je ona stanovala, pokuči na vrata, ali se nišče ne javi. On na to otpre vrata i vidi gde kraljica mrtva leži, a kraj ne jena velika kača. On se vu prvi mah preplašil, ali si je mam vu sebi premislil da zakaj si ne bi on sam zel penez kad je več kraljica 'mrla, i ni nikoga bilo pri hiže gde su bili penezi. On otide vu hižu s penezi i tu ti najde tri bednja penez: vu prvom bednju je bilo zlato, vu drugem srebro, a vu trejtem kufer. On bedenj z zlatom bil je čist v kutu i on hoče da ide po zlatne peneze, ali kad dojde blizu, vidi jeno veliku kaču kera leži na penezih i njega gledi. On se ni htel dirat vu t' bedenj, neg si nameče pune nedre srebrnih penez i odleti sav vesel vun. Kad je bil več prilično dalko, htel je ipak znati kulko si je zel i hoče da prebroji. Kad je počel vaditi iz nedrih, a to ti je 'se sam vuglen. On ni htel verovati da su penezi

bili, mislil si je da se je morti zabunil i otide da si i po drugi put nameče, ali samoga zlata. Kad ti on dojde pred vrata, to ti ga kača ne pusti v hižu. On se vrne domov, ali bez penez.

I dandenešji leži kača pred vrati i ne pusti nikoga nutri.

Zlatna i srebrna rosa

Dok je moj ded bio živ, za vile mi je pričâ da se to moglo u staro doba i ovdan viđati, da onda su bile i godine rodne i da onda je bila zlatna i srebrna rosa, da onda nije trebalo kiše, da onda je bilo ujutro rose za stopu ovčiju ili svinjsku. I dok su se vile viđale, da su bile godine rodnije. Rosa bila slatka, srebrne zvale se rose i zlatne; slatku rosu ljudi su s lista pili, nije njima trebalo šećera.

Kola

Negda se je vozil jen bogec z dvemi voli čez šumu. Najenpot je z šume skočil vok pak zaklal jenoga vola i pričel jesti.

Kad je bogec došel od straa k sebi, počel je toči voka, a vok se je, kak je jel čreve od vola, spel v ham i ni mogel pobeči. Tak ga je Bug kaštiguval za te kej je bokcu vola zaklal da je moral voziti skupa z drugim volem.

To je prava i živa istina i mi moreme videti na nebi kak su pred koli vuz rudu dve zvezde. Ona velika je vol, a mala je vok.

Carigrad

Carigrad nijesu ljudi zidali, nego se sam sazdao. Nekakav car loveći, nagazi na mrtvu ljudsku glavu i pregazi je s konjem; onda mu glava odgovori:

– Šta me gaziš, kad ću ti mrtva dosaditi?

Kad to čuje car, on sjaše s konja te uzme onu glavu i odnese kući pa je kod kuće sažeže, i ono ugljevlje od nje pošto se ohladi, stuče u prah pa zavije u hartiju i ostavi u sanduk.

Poslije nekoga vremena otide nekuda car, a njegova kći, koja je bila djevojka na udaju, uzme ključeve pa otvori sanduk i počne po njemu nešto premetati. Kad nađe onaj prah u hartiji, vidi da je nekakav prah, ali ne zna kakav je, pa onda metne prst na jezik te pokvasi pa umoči u onaj prah i lizne malo da bi doznala što je. Potom ga opet zavije u hartiju kao što je bio i ostavi u sanduk, a ona od toga časa ostane trudna.

Kad se poslije stane istraživati i ispitivati otkud i kako, dozna se da je od one glave. Kad djevojka bude na tom doba, a ona rodi sina. Kad uzme car još onako malo dijete u ruke, a ono njemu odmah rukama te za bradu! Onda car zapovjedi da donesu jedan tanjir živa ugljevlja a jedan dukata: da ogledaju čini li to dijete iz ludosti ili od svoje volje.

– Ako – veli – bude dijete ludo, ono će potrčati s rukama i za ugljevlje; ako li ne bude, ono će za dukate.

Kad donesu pred dijete ugljevlje i dukate, a ono odmah rukama za dukate, a ugljevlju ni mukaet. Car već vidi da će ono da se ispuni što mu je glava kazala. Kad bude dijete već veliki momak, onda ga car otjera u svijet i kaže mu:

– Da se nigdje ne staniš dok ne nađeš gdje su se dva zla udarila.

Hodajući taj momak po svijetu, kad dođe na ono mjesto gdje je sad Carigrad, nađe glogov trn gdje se oko njega obmotala guja pa guja peca trn, a trn bode guju. Onda pomisli u sebi:

– Evo ovo su dva zla – pa pođe unaokolo razmatrati ona mjesta.

Kad dođe onako unaokolo idući opet poblizu onoga trna, onda stane pa reče:

– Ovdje treba stati!

U koji mah to reče, u onaj se mah obazre, a to se od onoga trna do njegovijeh leđa, kud je god on išao, stvorio zid. I od toga mjesta do onoga trna ni danas nema zida u Carigradu. A da se on nije obazreo i da nije rekao »Ovdje treba stati«, zid bi za njim narastao do trna.

Poslije on tu postane car i od svoga djeda otme carstvo.

Cavtat

Kako je bio porušen Epidaurus, nije nikoga bilo više tu, samo stijene, hridi, razvaline. U montanji, u brdima su neki ljudi bili i jedan čovjek je gledo i ugledo je drače, kapinike i kako neko gorsko cvijeće đe cavti u ruševini.

I govori:

– Gledaj kako cavti!

I tako su prozvali to mjesto Cavtat.

Medvedgradski top

Prigodom jedne s Turci bitke pripetilo se je, kad su naime Turci, preobladavši naše, doparli čak do Save i tamoka se naselili, najviše pako oko Lukavca grada u kojem je njihov vođa obitavao, dao je varhovni vođa veliku čast u gradu na koju je odličnije pozvao. Kod stola, kad su svi veseli bili, nut što se dogodi! Baša donešenog preda nj pečenog kopuna tak je lijepo i vješto porezao da kad bi sve falate skup opet spravio i složio, nije poznati bilo je li kopun prije porezan bio ali ne. Nadut ovom vještinom, baša uzdigne se, daržeći u rukuh kopuna, rekne:

– Kao što ja sad ovog kopuna u ruci daržim, za nedjelju danah moj će parip na žartveniku Svetoga Kralja u Zagrebu zob zobati!

Tek što zadnju riječ poče izgovarati, nut zaruži nekaki gromoviti glas, pukne top u Medvedgradu i tane udari u kopuna, kog svega na drobne komadiće razmarvi. To Turci videći i za zlu kob uvažavajući, dadu se kud koji u bijeg, a za njimi onda svikolici karstjani pohite, koji vilami, koji sjekirom, koji baltom. I tako domovinu od turske okrutnosti izbaviše.

Svatovna pećina

U dolnjem Zagorju, varh tako nazvanoga sela Jablanovca u župi bistranskoj, stoji jedna velika klisura o kojoj narod sledeća pripovijeda:

U starodavno doba zaljubio se je njeki mladić u krasnu djevojku, želeći je, svim protimbam uparkos, za svoju suprugu uzeti. Ovoj namjeri protivljahu se roditelji njegovi, ali on, slijedeći nagon sarca, uze obljubljenu djevojku. Kada su mladići na gori varh rečenoga mjesta svadbu opslužavali, prokleo ih je otac mladoženje, sa svimi svatovi, djeveri, dodaši i ostalom družbom, na što se svi na kamen obratiše i pećinom postadoše.

Tri sunca

Priča se da su bila tri Sunca. I jednon zgodom popila zmija dva, treći je sačuvala lasta sa svojin kriliman. I stara ta tradicija i običaj i danon današnjin se potеže u svijetu, ta rič: grijota je, kaže, ubit lastu; da nije laste, ne bi sunce nan grijalo, pošto bi ga zmija popila.

Kad se nebo otvori

Priča se kad se nebo otvori da se onda poželi ono što ti je najmilije i najdraže da dobiješ.

A onda priča je i ova: da je čovik izaša i pogleda kad se nebo otvorilo, zato na brzu ruku da more reć: daj mi, Bože, punu torbu, punu vreću cekina. A on u priši nije zna reć cekina, nego reka cekića. I stvorila se puna vrića čekića prida nj!

Dúga

Kada se stvori dúga, onda ako je muškarac i želi postati žensko, da onda mora pribaciti kapu; ako bi žena htila da postane muškarac, onda bi ona trebala pribaciti šudar preko dúge.

I ako to uspije učiniti, onda mijenja spol.

Vađenje mazije

Čula san i to da bi se vadila mazija. Ovako, kada se zavadi svekar i nevista ili diver i nevista, pa kad uiti svekar nevistu ili diver nevistu za kakvu nepravicu, kao na priliku da je reka diver nevisti »Ukrala si iz kuće jednu peču sukna« a ona to nije, onda se u tomen zavade na veliko i onda da će vadit nevista maziju iz vode; da će izgorit ruka, pokazat će se na ruci, a ako nije ukrala, onda je ruka zdrava.

Mazija je gvožđe. I onda se uzme jedan kazan pa se metne na vatru i voda u kazanu uzavri. I onda se metne mazija u tu vrilu vodu i onda ta nevista šta se na nju reklo da j' ukrala, vadi rukon maziju. Ako je ona ukrala, onda ne smi ić rukon u vodu, a ako je prava, onda vadi maziju – i zdrava ruka.

Ovdi u našen selu, niže naši' kuća, bio je taki slučaj u Banovića, pomrli su, nema niko živ. To nije bilo u moje doba, samo je pričano. Rekli su da je nevista izvadila maziju zdravon rukon, da nije bila kriva.

Vukodlak trguje volovima

Bija jedan čovik mlad pa bija trgovac. Onda se supari su tri još i on četvrti, pa trgovali, trgovali. Odali u Bosnu u Duvna, u Livna i svađe kupovali vole i preprodavali. Jedan dođe, razboli se i umre. Kad umra, ukopali ga brže, kao i ostale ljude kad se ukopaju. Kad prošlo nikoličak vrimena, to prođu ti ljudi, ti drugi što su ostali iza njega, pođu u Duvno gore kupovat vole, nađu njega di kupuje opet. Diga se, povukodlačija se, vukodlak. Kad oni zamislili se, kažu:

– Ajme meni, otkud ti?

Kaže:

– Evo ja takav, diga se i odan. Nemojte nikomu kazivati, ja ću van vole kupovat, davati i prodavati. Meni ne triba ništa, sve ću davat vama. Nemojte me nikome kazat.

– Nećemo – kažu – nikom.

Tako dan po dan i oni mučali i godinu dana. Nisu nikomu kazivali. Kad nakon godinu dana jednome sukni da bi kazao. Nikako, svakako mu se nadalo da bi kazao i da bi ga izda. E, bome, izda on. E, kaže on popu. Pa došli na greb, tute je on valjda kad zazvoni ujutra Zdravomarija u pet sati – kad zazvoni Zdravomarijo, onda svi mrtvi koji su vanka, iđu u greb. Kad oni zazvonili, otvoru greb, on u grebu sidi. E kako će ga ubost kocen, tog jadnoga, nesretnoga vukodlačinu? Zaoštre jednu veliku kočinu, a on govori ovako:

– Ja vidin da me nema, ali – kaže – oću da vidin onoga ko me izda.

E, a on na kraj svita, puno šematorje svita došlo gledat je l' to istina. A on na kraj svita. A on se digne i pljune: pu! – i nasrid prsiju toga i progori i odma' umre on. A on onda kaže:

– Eto, neka nema mene ni njega, nek ne iđemo trgovat vole nijedan nas.

A bace mu jedan šudarić iz jedne bande, a on se prigne za šudarićen i – kočinom za vrat, mišina ispuše se, ostane mrtav.

Mala braća u Dubrovniku

Jedan kapetan pomorski bio dugo vremena na moru i došo u Dubrovnik, nije imao nikakve svoje svojbine i oženio se. Osto sa ženom nekoliko vremena i opet navego na brod. I opet se vratio kući. I kad je došo blizu kuće, okrenio niz ulicu đe žive, srio slugu đe nosi valižu, oko dva sata po ponoća, rano. I on se javlja sluzi, sluga se javlja njemu, i on pita slugu:

– Đe to ideš, što to nosiš?

– A ništa, gosparu, nešto gospođa poslala nekom.

Kaže:

– Đe, kome poslala na ovu uru, šta je to, šta?

– Pa nije, gosparu, ništa, ja ću odma doma, ja ću ovo predat.

– Danu kaži šta je to!

I ona nije imala kud-kamo, dala mu valižu i on valižu otvorio. Kad unutar tri muška, sina mala, troje đece. I onda on govori:

– Šta je ovo, šta ste s ovom đecom činili, ko ti je ovo dô, kako ovo bilo?

I ona govori:

– Noćaska gospođa rodila – kaže – pa rodila četvoro muškijeh, pa se prepala da će joj se svijet rugat da je ko guda, ko kučka, toliko đece okotit, pa me poslala da to troje bacim u more, a jedan osto doma.

– Dobro. Uzmi ti to troje pa ji nosi sa mnom.

I on ji odveo tamo u dumama, koje su uzgajale nejaku đecu, i kaže dumnam:

– Tako i tako, rodila mi žena troje đece, nema mlijeka, ne more ih asistit, bi li vi primili pa ih asistili, a ja ću vama plaćat. Ja sam kapetan pomorski, ja ću vam svaki mjesec slat onoliko kol'ko vi primate mjesečno.

I one su primile. I on pošo na more i svaki mjesec slo njima nekol'ko, koliko su bili pogodili. I nakon par godina došo s mora. Donio iz daleka svijeta, s mora, četiri jednaka vestita, sve jednako – vestiti,

barete, košuje, cipele, kaputi, sve jednako. I on ka' je došo doma, otišo je u dumama i odnio tri vestita i rekao dumnam:

– Ovo mi obucite na ovu đecu. Kroz dva-tri sata ja ću ji do' uzet, pa ću ji malo prošetat.

A oni je jedan vestit odnio doma ženi. I kad je došo doma, kala žene, javio se lijepo i:

– Evo sam donio vestit, to je našemu malomu, obuci ga oće li mu vajat, oće li mu biti đust.

Obukla ga ona – đust, dobar. Pošo malo nadvor kasnije iza tega i doveo ono troje braće njegovom malom. Došli u kuću, žena se čudi. Ista roba na sva četiri, isti oni – kako ovo more bit, kako je ovo. Pita ona njega:

– Čija su ovo đeca?

– Ma jednoga moga prijatelja kapetana, pa je doveo ovamo da se zabavu s našijem.

Ona se đeca počela igrat i zabavljat, kad ona njemu govori:

– Pa koje je ono naše? Koji, kad su svi jednaci? Koji, koji, sad tko zna koji je naš?

– Pa to ti je sve naše! – kaže. – Sve četvero naše.

– Kako će bit sve četvero naši?

– Pa eto – kaže – jest.

Onda ona počela plakat. Onda jom on priča:

– Tako i tako, kad si rodila, ti si po sluzi poslala bila da ji baci u more, a ja sam je srio i tu đecu predo dumnam da ih uzgoju, da ih asistu. I oni su ih uzgojili lijepo sad i asistili, i sad će ti ostat doma sva četiri pa ji lijepo hrani i uzgajaj.

I ona ih uzgajala, dok su oni pošli u školu. Kad su pošli u školu, pošli su u visoke škole za kapetane pomorske sva četiri, kako im otac bio. I on kaže:

– Ovo je najbolji zanat, taj će svi.

I sva četiri položili ispite za kapetana. I navegavali. Prije s tijem starijem brodovima išli po dalekom svijetu; i našli neđe đe krcaju pokraj mora nekvi Crnci tamo u Indijan mujaru u brod. I oni stali kala

njih i gledaju: ima pola zlata u onom mujari, a pola mujare. I oni govoru njima:

– Bi li vi nama prodali, da nakrcamo mi u ovi naš brod mujare, bi li nam prodali mujare?

– Pa – kaže – dat ćemo vam za malu, za nisku cijenu, imamo mi tega dosta.

I kupili oni, pun brod kupili te mujare. Vratili se doma i prodali to, tu mujaru, što je bilo pola mujare a pola zlata. I govoru:

– Sad smo obogatili, sad ćemo graditi crkvu.

I sagradili u Dubrovniku crkvu. Ta se crkva zove Mala braća, po njima se zove. I oni su slikani, na oltaru su slikani sve četiri, goli, mali, sve četiri jednaci, u crkvi Male braće u Dubrovniku.

Baba i mazga od kamena

Jedna je obitelj bila u planini i imala stoku brava – koza i ovaca – i sirili sira dosta. I gonila jedna njiova baba s planine doma na mazgi puna dva mija sira. I srio je jedan čovjek i kaže njome da kako je dost za ovo ljeto sira skupila. A ova baba kaže njemu:

– A jesam, jadan, kami dosta!

Kad je ona to izrekla, mijovi su se spuštili s mazge – i mazga, i mijovi, i ona, sve se stvorilo u kamen.

I danas tvrdu Ercegovci da na tomu mjestu se pozna u kamenu, i vez da se pozna čim se vezivao mij, i mazga da se pozna, i žena.

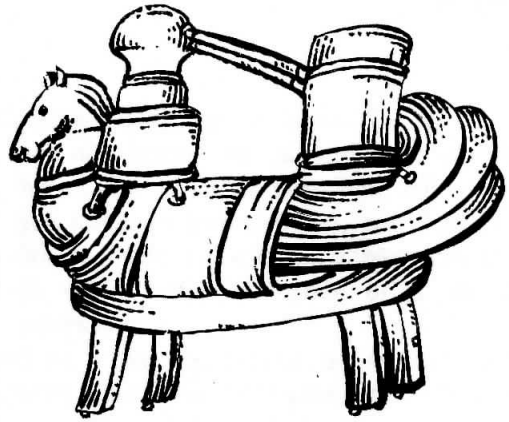

ANEGDOTE

U cara Trojana kozje uši

IO jedan car koji se zvao Trojan. U toga cara bile su uši kozje, pa je redom zvao berbere da ga briju. Ali kako je koji išao, nije se natrag vraćao, jer kako bi koji obrijao, car Trojan bi ga zapitao šta je vidio na njemu, a berberin bi odgovorio da je video kozje uši; onda bi ga car Trojan odmah posekao.

Tako dođe red na jednog berberina, ali se ovaj učini bolestan pa pošalje svoga momka. Kad ovaj iziđe pred cara, zapita ga car što nije majstor došao, a on odgovori da je bolestan. Onda car Trojan sedne te ga momak obrije. Momak brijući cara, opazi da su u njega kozje uši. Ali kad ga Trojan zapita šta je u njega video, on odgovori da nije video ništa. Onda mu car da dvanaest dukata i reče mu da odsad uvek dolazi on da ga brije.

Kad momak otide kući, zapita ga majstor kako je u cara, a on mu odgovori da je dobro i da mu je car kazao da ga svagda on brije; i pokaže mu dvanaest dukata što je od cara dobio, ali mu ne kaže da je u cara video kozje uši. Od to doba ovaj je momak jednako išao i Trojana brijao i za svako brijanje dobijao po dvanaest dukata, i nije nikome kazivao da car ima kozje uši. Ali ga najposle stane mučiti i gristi gde ne sme nikome da kaže, te se počne gubiti i venuti. Majstor to opazi pa ga stane pitati šta mu je, a on mu na mnogo zapitkivanje najposle odgovori da ima nešto na srcu ali ne sme nikome kazati.

– A da mi je – veli – da kome god kažem, odmah bi mi odlanulo.

Onda mu majstor reče:

– Kaži meni, ja neću nikome kazati. Ako li se bojiš meni kazati, a ti idi duhovniku pa kaži njemu. Ako li nećeš ni njemu, a ti iziđi u polje iza grada pa iskopaj jamu te zavuci glavu u nju: pa u tri puta zemlji kaži šta znaš, pa onda opet jamu zakopaj.

Momak izabere ovo treće: otide iza grada u polje pa iskopa jamu te u nju zavuče glavu i u tri puta rekne: »U cara Trojana kozje uši!« Pa onda zagrne zemlju i tako se smiri i otide kući.

Kad posle neko vreme, ali iz one jame nikla zova i tri pruta narasla lepa i prava kao sveća. Čobančad kad nađu zovu, odseku jedan prut i od njega načine sviralu, ali kad počnu svirati, svirala izdaje glas: »U cara Trojana kozje uši!«

To se odmah razglasi po svemu gradu, a najposle i car Trojan sam sobom čuje kako deca sviraju: »U cara Trojana kozje uši!« Čuvši to car Trojan, odmah dozove onoga berberskog momka, pa ga zapita:

– More, šta si ti oglasio narodu za mene?

A on se siromah stane pravdati da nije nikome ništa kazao, ali da je video šta on ima. Onda car istrgne sablju da ga poseče, a on se prepadne pa sve po redu iskaže: kako se zemlji ispovedao, pa kako je sad na onome mestu narasla zova od koje svaka svirala izdaje onaki glas.

Onda car sedne s njim na kola i pođe na ono mesto da vidi je li istina. Kad tamo, ali još samo jedan prut nađu. Car Trojan zapovedi da se načini svirala od onoga pruta da vidi kako će svirati. Kad oni načine sviralu i počnu svirati, a svirala izdaje glas: »U cara Trojana kozje uši!«

Onda se car Trojan uveri da se na zemlji ništa ne može sakriti, pa onome berberinu oprosti život i posle dopusti da svaki može dolaziti da ga brije.

Od kada pušćaju ljudi starce živit

Tako su predi ljudi jako dugo živili i nikakor nisu tili dugo umrit, pak su ih morali mlađi ljudi ubijat. Ali jedan sin jimal je svoga oca jako rada i ni ga til ubit, neg ga je rajše pod jedan badanj potklopil i skril, pak ga je pod badnjum hranil.

U tem mestu kadi je taj stari živil, zmislila su se najedanput gospoda da ćeju suce zbirat i da budu onega za suca postavili ki bi ujutro mogal najprvi sunce upetit. Pripovidal je to i taj sin temu svojemu ocu pod badnjum:

– Jutri budu gospoda postavljali suce i onega budu postavili za suca ki prvi upeti sunce kad izajde.

Nato mu je taj stari otac rekal i naputil ga je:

– Sinko dragi, hodi i ti tamo, pak se otkreni od sunca i gledaj na najvišje brdo i ti buš prvi sunce upetil.

Posluhnil je sin oca i prošal je tamo med gospodu. Gospoda su gledala onamo otkud sunce izlazi, a on se je okrenil od sunca i gledal je na drugi kraj na najviše brdo. Vidila su to gospoda, pak govoriju među se:

– Gledaj onega bedaka, on gleda na drugi kraj!

A on jim na to najedanput veli:

– Eno, gospoda, sunca ondi na onem najvišjem brdu!

Gospoda su se temu čudila i upitala su ga:

– Do je to tebe navučil da si tako gledal i prvi upetil sunce?

On jim je odgovoril:

– To me je navučil moj stari otac.

Nato mu kažeju oni:

– Ak ćeš ti bit sudac, onda dojdi jutri k nam ni bos ni obuven, nit da buš hodil ni da buš jahal!

Povrnil se je taj sin opet domom i pripovidal je ocu kako je bio

i kaj još gospoda od njega zahtivaju predi neg ga potrde za suca. Nato mu veli otac:

– Odriži ti odzdola čižme pak obuci samo sare od čižam, tako ne buš bos ni obuven, i onda zajaši na jarca da ti se budu noge po na tlih vukle, i tako buš došal med gospodu ni hodeć ni jašuć.

Posluhnil je on oca i došel je on tako med gospodu. Gospoda su mu se opet čudila i upitala su ga:

– Do te je pak to navučil?

On jim je odgovoril opet:

– To me je navučil moj stari otac.

Nato su ga oni potrdili za suca i on je tako postal pravi sudac.

Najedanput se je trefilo da se je zatrla hržulja i da ni nigder bilo simena hrženega. Študirali su sakojako gospoda i drugi ljudi kako bi se pomogli za hrženo sime, ali nigdor se ni mogal pravemu domislit. Pripovidal je i taj sin, sudac, svojemu ocu za to pak mu je rekel:

– Ćaće, zatrla se je po sem svitu hržulja, da ni po sem svitu moć dobit hrženega simena.

Nato mu kaže njegov otac:

– Sinko dragi, hodi ti i otkrij najnoviju suhotu, pak otpeljaj škopu na ledinu i zavori ju! Ti ćeš se tako pomoć za hržulju.

Posluhnil je on opet oca i išal je i otkril je najbolju suhotu u selu, pak je otpeljal škopu na ledinu i na ledini ju je zavoral. Kad je bila hržuljina doba, izrasla je iz te škope na ledini najlipša hržulja. To su vidila gospoda opet, i čudila mu se opet, i pitala ga:

– Do je to tebe navučil i naputil da si to išal napravit?

On jim je rekel:

– To me je navučil i naputil moj stari otac.

Nato ga oni upitaju:

– A kadi je taj tvoj stari otac, koj te je tuliko navučil?

Odgovori jim on:

– Ja ga hranim pod badnjum, nisam ga til ubit, zakaj ga jimam jako rad.

Upitaju ga nato oni opet:

– A zakaj ga još uvik hraniš pod badnjum?

Odgovori jim on:

– Jedno ga jimam još uvik jako rad, a drugo me vuči pameti ispod badnja još uvik.

Nato su gospoda dosudila da se više stari ljudi ne smiju ubijat, neg da naj živu dok god bu do mogal, aš da star'ji mlađe pameti vučiju.

I tako odonda ne ubijaju ljudi starce, neg jih pustiju živit do smrti, dokle god do more živit.

Dram jezika

Omera bi svaki dan otac karao da se bavi o zanatu, a da se prođe karaduzena i ašikovanja po sokacima sarajevskim.

– Ti si, sinko, mlad; mi smo stari, raditi ne možemo. Tko će nas drugi hraniti ako ne ti?

On bijaše u Sarajevu poznat kao kolovođa sviju ašika. Od kuće do kuće, od pendžera do pendžera, to mu bijaše zanat. Svak je vidio da Omer još za ženidbu ne bijaše dorastao; i da mu mladost ne bi smetala, smetala bi mu prazna kesa. Svak je lako cijenio da Omer od bijesa i vragoluka ašikuje. Sramota i ruglo koje od toga nastajaše, na jadne roditelje padaše. Tuga i žalost za rasipnim sinkom brzo im prekide žicu od života: oni umru.

Omer ostade starješina u praznoj i razdrtoj kući sa troje siročadi. On je doduše to odavna želio da bez prikora roditelja lakše i slobodnije mogne služiti svojim budalaštinama, ali naskoro osjeti kako je biti bez roditelja, kadno sljeme padne na njegovo tjeme.

– Tko će tkati, tko će presti, tko će kuću mesti? Valjat će se proći budalaštine!

Poslije ovakvog razmišljanja, reče Omer:

– Dajder bugariju! Nije druge, valja se ženiti!

Tamburu pod skut te lijepoj Mejri pod pendžer. Bijaše upravo jacija kad Omer pod pendžer stupi. Svijeća goraše, a šaptanje se čujaše u sobi.

Na staklo kucne, šaptanje umukne, uz bugariju zapjeva, a svijeća se utrne. Njemu nitko ni glasa ne daje. Za tri noći bi dolazio Omer pod pendžer, ali uvijek odlažaše tužan i žalostan. Mejra mu se nikad ni javila ne bi. Četvrtu noć opet dolazi mladi ašik:

– Daj da joj još malo posljednji put zapjevam pa već neće moja noga pod njezin pendžer.

Bijaše lijepo ugodio tamburu pa žalosnim glasom uz nju popijevati stade:

Tamburice, moja dangubice,
Terzijane, moj golem zijane,
Dosta si me gladna nahranila
I žeđana vode napojila,
Djevojaka na dvor izmamila,
Djevojačkog lica nagledala.
Tamburice, moja dangubice,
Terzijane, moj golem zijane,
Gdje izgubih dneve i godine
Pjevajući Mejri uz pendžere,
Na me Mejra ni gledati neće!

Na ove besjede svijeća se u sobi utrne, prozor se najedanput otvori. Omer od radosti ne znadijaše za se misleći da o čemu je hodio, da je već i dohodio. Mejra:

– Sva je prilika da si ti poludio, Omere. Ja se tvojoj budalaštini ne mogu načuditi. Šta tražiš oko mojih pendžera? Od tog neće ništa biti, neka znaš!

Omerova radost brzo minu, štoviše napade ga tuga veća nego ikada prije. Mejra videći Omera smetena, opet nastavi govoriti:

– Moj budačko! Ti bi može biti htio mene za ženu imati, je l'de, Omere?

– Tako je – odgovori on.

– Toga se ti kani! – priuzme ona. – To bit ne može! Ti ni komad hljeba u kući ne imaš, pak opet o ženidbi sanjaš. Ja znam što ćeš ti

reći: slika priliku traži. Da sam i ja siromašnih roditelja, to je istina, ali promisli zajedno da od mene ne ima pristalije djevojke u svemu Sarajevu, pa baš zato bit ću sretna; naći ću mjesto u kući prvog kog trgovca sarajevskog. Al čuj, Omere! Nije blago ni srebro ni zlato, već je blago što je srcu drago! Ja bih tebe volila nego cijelo Sarajevo, ali sveta je zakletva mojih roditelja. Nju ne smijem prekršiti! Meni se je reda za onog udavati koji će ne samo mene već i moje roditelje sretne učiniti, pošteno ih do smrti dohraniti. Sve svoje rane u me su zavili.

Čuvši ovo, Omer malo se razabra:

– Ako je dakle samo za tim stalo, koliko bi se htjelo da moja postaneš, da te otkupiti mogu?

– Ne bi mnogo! – rekne Mejra. – Da štogod dućana otvoriš, to jest da trgovati počneš: moje roditelje i svoju siročad moraš hraniti, a bogme i ruho pokrojiti.

Na to Omer:

– Zbogom! Dobra noć, Mejro! Ja razumjeh sve, i ako iz toga mogne štogod biti, sutra ćemo se vidjeti.

Pun radosti i zajedno pun žalosti ode Omer s pendžera Mejrina.

– Ako gdje uzajmim jaspre, tko će biti od mene sretniji? Ako ne, to opet žalosniji od mene nitko biti neće.

Tako je svu noć zamišljeni ašik sanjao. Kad osvane dan, ne znadijaše od radosti šta činjaše. Pade mu opet na pamet da imade bogatog jednog trgovca – velikog prijatelja.

– Ako mi on ne uzajmi, drugi neće.

Tako razmišljajući, brže se spremi da mu ide u pohode. Našavši svoga prijatelja kod kuće, na svaku ruku nagovaraše bogatog Isakara da bi ga prignuo na tolik zajam. Trgovac ukaže se gotov i krv proliti za svog prijatelja Omera, a kamoli ne uzajmiti mu trideset kesa.

– To će i moja radost biti – rekne trgovac Isakar – da lijepa Mejra bude tvoja zaručnica.

Priupita od Omera za rok kad će platiti.

– Sedme godine! – odgovori Omer.

– Ama, prijatelju, ako sedme godine ne mogneš platiti, što ćemo onda?

Ja ne znam tko njima tu pogodbu na pamet donese, što i pred kadijom pogode, da ako Omer Isakaru za sedam godina ne vrati zajam od trideset kesa, da mu Isakar na mešćemi ima odrezati dram jezika i da nikomu krivo ne bude.

Tko sretniji od mladoženje Omera! Taj dan ništa ne radijaše, jedino mu je pamet imala posla kako će sjajni pir dogotoviti; koju li će dibu, kakvu li kadivu na svoju Mejru pokrojiti. Jednom riječju: ne bijaše on toliko premišljavao kako će toliku silu tuđega blaga povratiti, koliko baš kakvim bi se načinom lakše potrošiti moglo.

Poslije mjesec dana Mejra bude dovedena u kuću bogatog Omera. Pirovalo se cijelih osam dana bez prestanka. Niti se znalo tko pije, tko li plaća. Poslije osam dana raziđe se svaki sebi. Ostane sam Omer s lijepom Mejrom. Svak se čudio otkuda Omeru blago da može raskoš provoditi kao jedan beg. Mnogi su cijenili da nije iskopao. Al' što mu drago, vratimo se mi našem Omeru!

Kazali su davno: cijena zanata veća od zlata! Pa opet: nije svačije ispod sela pjevati. Tako i naš Omer nije mnogo mario za svojim zanatom, koji je naskoro i zaboravio. On je mislio: ostalo mi je još petnaest kesa; s ovim ću trgovati. Al' za svakog nije trgovina, kao što ni za Omera ne bijaše. Istina, trgovine imao je prepun dućan. Soli, duhana, luča i brezovih metala mogao si vazda naći u njega. Za drugu robu ne bi se ni brinuo.

Tako Omer trgovaše četiri godine. Za sve to vrijeme na njegovu obrazu nije se mogla opaziti nikakva žalost. Činilo se kao da mu ugovor i pogodba o uzajmljenim kesama nikad nije na um padala. Al' nastavši peta, sve to većma moglo se vidjeti na Omerovu licu da ga nešto žeže. Sedme pak godine napola ga bijaše nestalo u obrazu. Često su ga žena i prijatelji zastali gdje grozno cvili. Zaludu su ga pitali za uzrok tolike njegove tuge. On bi svako pitanje žene i prijatelja svojih odbacio kao čovjek propao.

– Meni nitko ne može pomoći, prođite me se!

To mu bijaše vazda odgovor.

Lijepa Mejra već prvih dana strašne pogodbe saznala je sve od istog trgovca. Međutim, ona je za dužnost držala pitati za uzrok tolike boli; za koju da nije nikad nadala se naći lijeka, ne bi se ni udala za Omera. Jer kojoj bi ženi milo bilo imati muža bez jezika?

– Već je vrijeme! – rekne Mejra. – Boščaluk pod skut te kadiji na koljeno!

Tako ona jednoć te i drugi put.

– Ova žena me zastidila – rekne kadija – Možda! Ne može biti da ona ne ima namjeru od mene kakvu milost iskati pa je stid.

Kad svane treće jutro, ali Mejra s još ljepšim boščalukom pred kadiju. Poljubivši u skut, htjeđaše ona po navadi bježati, ali kadija namigne na momke te je zaustave.

– Ženska glavo! – rekne kadija – već si me triput zastidila. U čemu ja tebi mogu milost učiniti? Išti od mene!

Mejra jedva i dočeka. Metnuvši ruku jednu na čelo a drugu na prsi, rekne:

– Kadijo! Tvoje me dobro srce slobodi te mogu prositi... došastog petka samo jedan sat da mogu na tvome mjestu sjediti u mešćemi.

– Turske mi vjere, ženska glavo, ako ti je po volji, sjedi cio dan! Da ti je slobodno!

Poljubivši u nogu i pustekiju zajedno, zahvali i oprosti se s kadijom, pak ode vesela čekajući petka.

Petak osvanu, dan ugovora kada se zajam mora vratiti. Omer ni sitniša ne imađaše gotovo u kasi, a kamoli trideset kesa. Valjalo je dakle izvršiti drugu pogodbu: da trgovac Omeru na mešćemi odreže dram jezika. Mejra bješe zarana uranila. Kadija je jedva dočeka, pruži joj svoje haljine pa od dragosti svojom rukom natače joj kauk na glavu. Čudan bijaše kadija kako žena sudi. Zato se ukloni odmah u drugu sobu pa tu odluči kroz stakleni prozorčić na vratima gledati. Golobradi naš kadija bijaše lulu prosiće raspuho kad trgovac i Omer taručí suze, na mešćemu stupiše. Učinivši običajeni poklon, malo se poizmakoše... Prođu dva-tri časa dok kadija pet-šest dimova odbi.

Kadija: – Čemu ste vi mušterije?

Trgovac: – Došli smo do tvog suda, dragi efendija.

Kadija: – Koja dobra?

Trgovac: – Dobro, hvala Bogu!

Izgovorivši ovo, trgovac Isakar iskaže kadiji kako je on prije sedam godina Omeru uzajmio trideset kesa; pa kakva je onda učinjena pogodba među njima, da ako mu za to vrijeme Omer tih trideset kesa ne povrati, da mu ima odrezati dram jezika, i da su za to sad došli.

Kadija: – Je li tako? Kako ti je ime? Je li istina što je ovaj kazo?

Omer (kroz plač vapijući): – Efendija, sve je prava istina!

Kadija otvori ćitab te list po list stane premetati. Na jednom mjestu zaustavi nekoliko puta, usnama klapne...

– Istina dakle! Sve se tako i u ćitabu piše – rekne kadija. – A jesi li donio britvu? – nastavi opet.

– Dakako, jesam! – odgovori trgovac.

– E, more! – požešće rekne kadija. – Dobro pazi da samo dram odrežeš, jer nek znaš, ako manje ili više odrežeš nego što ste pogodili, oštetu nećeš moći dati.

Na ovo se ponešto smete trgovac:

– Jok, vala, nećemo tako, dragi efendija! Već ako mu odrežem više od drama, ja ću mu zlatom nadomiriti, ili nek on moga toliko odreže. Ako se pak manje trefi da odrežem, na poklon mu!

– Bre, siktur! – srdito vikne kadija. – Zar si ti posto kadija da na mešćemi propisuješ zakone? Nijedna lihvarska vjero! Odmah da si rezo!

Eto muke i nevolje za trgovca!

– Aman, dragi efendija! Ja se u carske poslove neću metati. Ja znam, tebi je reda po ćitabu suditi, ja ne mogu ni tamo ni ovamo. Alal mu trideset kesa! Alal mu dram jezika! Mi smo prijatelji!

Na ovo se kadija još većma uzbuni, dreknu na momke:

– Brzo mi zovnite dželata da naučim nijednu vjeru trgovačku kako se na mešćemi sluša! Odmah da si rezo!

Dželat s golom sabljom dotrči, trgovac pane na koljena te skut ljubeći, počne moliti. Kadija ne dajući se umoliti, sve jedno govoraše:

– Il' reži dram jezika, il' glavu podvrgni dželatu!

Trgovac se osjeti da nije druge, valja se otkupljivati:

– Dragi efendija! Tvojih je trideset kesa! Toliko dužniku opraštam, a te me nevolje izbavi da nikome ne režem jezika, a još manje mome prijatelju Omeru. Aman, efendija, i otac i majka! Aman! Ja sam zaludio, ti meni oprosti!

– Sjeci kudru! – drekne kadija.

Dželat povuče žalosnog trgovca, koji se bijaše dobro na kadiju uhvatio:

– Medet, efendija, ako si Turčin!

Na ovo poleti Omer te stade kadiju ljubiti i moliti za svoga prijatelja. Ovo bijaše i čekao mladi kadija:

– Omere! – reče on. – Za tvoju volju nek mu je oprošteno, a turska je vjera tvrđa od kamena. Upamtio bi trgovac što će reći mešćema i kadijinski sud!

Trgovac izbroji kadiji trideset kesa. Ovaj ga opet ponudi da se poljubi s Omerom.

– I da nitko ni od koga ne ima ništa tražiti, ja ću zapisati u ćitab od mešćeme.

Poljubivši još jedanput ćilim i mestve kadijinske, zahvale se obadvojica kadiji na pravednoj osudi i očinskoj dobroti te ostave mešćemu.

Jedna se vrata zatvore, druga se otvore. Uniđe kadija zakocenut od smijeha:

– Ženska glavo! Tako mi amana, ni u musafa te pameti ne vidjeh! Bogami, da si muško, takog kadije do Stambola ne bi bilo!

Mejra se zahvali na tolikoj milosti što je jedan sat poviše kadijom bila, ponudivši mu petnaest kesa od novaca oglobljenog trgovca. Kadija ne htjedne uzeti, već ju još s jednom kesom nadari. Ona još jedanput učinivši svoju dužnost, poljubi mu skute i zahvali se; spusti peču te prije Omera kući stigne.

Omer se bijaše zadržao u kavani. Ugledavši ga Mejra sa pendžera gdje na avlijska vrata ulazi, od šale mu se stane rugati:

– Eto Omera odrezana jezika! – tepajući mu govoraše.

– Nisi domolila – rekne Omer.

Ona kao začuđena što ne tepa, stane ga pitati:

– Šta dakle bi?

– Bog i pametan kadija! A kakav je! Lijep ko jabuka! Bog mu dao svaku sreću! On mene od napasti izbavi, a trgovca oglobi.

– Je li ljepši taj kadija od mene? – prihvati opet Mejra ukazavši mu onih trideset kesa.

Omer od radosti proplače na krilu svoje mudre žene te je triput poljubi u junačko čelo. Uznavši mudru njezinu majstoriju, odsad mu je triput draža bila. Mejrine mudre savjete slušajući, Omer se prihvati zbiljski zanata te domala steče veliko bogatstvo.

Mudri dječak

Nekoć bili sin i otac. Njih bi dvojica uvijek išli na oranje. Jednoga dana oru oni, al' im se najednoć oko deset sati pokvari plug. Sada otac uzme lemeš i crtalo pa ih odnese na popravak, a sina ostavi kod volova neka pazi da ne idu u kvar. Otac ode, a sin, kako je bio umoran od posla, legne spavati. Domala povrati se otac pa kad vidi gdje mu sin spava, otpaše remen pa udri po njem kao po volu. Sin se brže probudi, a otac ga zapita:

– A gdje su ti volovi?

Sin odgovori:

– Ne znam ja ništa za njih jer sam spavao, nego sam nešto lijepo sanjao, ali ti neću da kažem.

A otac opet njega remenom udri, ne radi volova nego radi njegova sna što mu ga neće da kaže.

Slučilo se baš tako da je kralj onuda sa svojom vojskom prolazio. On odmah pošalje jednog vojnika neka pita toga seljaka zašto tuče svoje dijete.

– Tučem ga i zato što mi je volove pustio u kvar, a i zato što je san snio pa mi ga taji.

Kralj dade toga čovjeka pitati da li bi mu htio dati svoga sina. On privoli.

Kralj odvede njega u svoj dvor. Ubrzo mu omili, a kralj ga je ljubio kao rođeno dijete. Imao i kćer, pa su se njih dvoje pazili i ljubili kao brat i sestra. No kad oni ponarastu, počnu zli ljudi o njima svašta zla kralju kazivati. Kralj kad je čuo to, dade zazidati kulu pa onda njega zaziđe u nju. Njegova posestrima, a kraljeva kći, moli svoga oca da joj ne da zazidati braca, ali sve zabadava.

Kad je vidjela da ne može namoliti oca, otide k zidarima pa ih zamoli neka joj na kuli ostave jedan prozorčić kolik glava: – Da se možemo ja i brat razgovarati. – Zidari je poslušaju. Kad je kula gotova bila, išla bi ona uvijek do kule pa ponesi kradomice bratu jela, razgovaraj se s njim plačući radi njegove nesreće.

U to vrijeme pošalje turski car ovomu kralju jedan štap i piše mu:

– Ako pogodiš na kojem je kraju ovaj štap teži, bit ću ti prijatelj, a ako li ne, a glava s tebe.

Kralj kuša na sve ruke, ali zaludu. Nato kći njegova ode do kule pa kaže bratu tako i tako. Brat joj se smili, ne radi kralja, nego radi nje, pa kaže:

– Ništa laglje nego to! Kaži ocu neka napuni posudu vode pa neka turi štap u vodu pa će vidjeti na kojem je kraju teži.

Ona ode opet natrag, ali nije onaj dan ništa govorila, nego zorom drugoga dana kaže ocu da je sanjala kako će pronaći težinu štapa. I učine kako je tobože sanjala. Zatim zabilježe tanji kraj i pošalju ga sultanu.

Za nekoliko nedjelja pošalje mu sultan tri sasvim jednaka konja pa mu poruči: ako ne pogodi koji je najstariji, koji li srednji, a koji najmlađi, da neće dobro proći. Kralj se zabrine:

– Prvo je još kako tako – kaže on – ali gdje ću ja konje sasvim jednake raspoznati koji je stariji ili mlađi. Toga ja nikako znati ne mogu.

Ali kći njegova opet ode do kule pa ispripovjedi sve svome pobratimu. A on odgovori:

– Ništa laglje nego to! Uzmite kukuruz, zob i pšenicu pa metnite pred konje. Najstariji će jesti pšenicu, srednji zob, a najmlađi kukuruz.

Ona ode pa ne kaže nikome ništa onaj dan, već ujutro rano kaže svome ocu da je tako i tako sanjala. Otac kralj, zbilja tako uradi kako mu je kćer kazala, a zatim zabilježivši konje, pošalje ih k sultanu.

Za kratko vrijeme eto ti opet sultanova glasnika gdje nosi poruku:

– Sve si pogodio, ali ako mi ovoga ne pogodiš što ti sada poručujem, raspast će ti se kraljevstvo, jer ću te pogubiti. Ti moraš kad ja budem kod stola sjedio i čašu vina pio, probiti prozor i istepsti mi čašu iz ruku jednom palicom.

To kralja natjera u strah.

– Šta ćemo, kćeri – kaže kralj – načiniti? Sad propadosmo jer toga ne možemo učiniti.

Kći ode opet do kule pa zapita za savjet svoga brata. On odgovori:

– Kaži ocu da ti se prisnilo da toga ne može nitko učiniti nego ja.

Ona tako i uradi.

Kralj dade odmah razoriti kulu. Zatim dovedu pred kralja njegova posinka. Kralj mu odmah progovori:

– Oprosti, sinko, što sam te toliko mučio gladom i žeđom!

Nato sin:

– Mili oče, ja ti sve praštam, samo mi budi otac kao i prije, a ja ću ti biti sin, poslušan kao i prije.

Sada mu kralj pripovjedi sve. A on mu odgovori:

– Daj mi na put nekoliko vojnika, jednu zurmu i palicu.

Kad su došli do careva dvora, razbije on zurmom prozor, a štapom mu istepe čašu iz ruku.

Sultan otpiše:

– To nije moguće da si se ti sam tome dovijao. Ti moraš imati tumača.

Sultan zadrži svoje goste nekoliko dana u svom dvoru. Ovaj sebi pak kraljev sin izabere trojicu svojih pratilaca pa im dade svjema jed-

naka odijela kao i sebi napraviti. Sultan ih po njegovoj želji smjesti u jednoj sobi; no probije jedan pećnjak pa zapovjedi kuharici pod živu glavu da sluša što će se oni razgovarati. Oni se unutra vesele, piju, jedu i razgovaraju se. Tada zapita jedan kraljeva sina:

– Zašto i kako je ovaj kruh tako tečan? A još nijesam ovakva nikad jeo!

– To je zato – odgovori kraljević – jer sultan ima kršćansku kuharicu koja kad kruh mijesi, uvijek ima nekakvih biljki što ih unutra meće.

Sultan zapovjedi svojoj sluškinji neka onomu komu budu prvomu čizme izuvali proreže straga kaput. Kad su ovi išli spavati, svuku najprije kraljeviću čizme. Sluškinja je dobro vidjela kroz pećnjak kamo je on svoje odijelo objesio, pa dođe po noći te mu proreže kaput.

Kad se oni ujutro probude, opazi kraljević da mu je kaput prorezan. On odmah ostaloj trojici također proreže na istom mjestu.

Malo kasnije zovne ih sultan k sebi pa zapita:

– Tko je ono sinoć razlagao zašto je kruh tako tečan? A oni odgovore po kraljevićevu naputku:

– Mi ne znamo ništa od toga.

– Eh, kad vi ne znate, znam ja – kaže kralj. – Onaj je razlagao kojemu je kaput po leđima prorezan.

Svi se okrenu, ali kad tamo, svi kaputi na istom mjestu prorezani. Sada kralj spozna njihovu vještinu, nadari ih i otpusti.

Ero s onoga svijeta

Kopao Turčin s Turkinjom kukuruze, pa na podne otide Turčin da prepne i da napoji konja, a Turkinja ostane odmarajući se u hladu. Utom udari odnekud Ero:

– Pomozi Bog, kado!

– Bog ti pomogao, kmete! A odakle si ti, kmete?

– Ja sam, kado, s onoga svijeta.

– Je li, bogati, a nijesi li viđeo tamo moga Muju, koji je umro prije nekoliko mjeseci?

– O, kako ga ne bih viđeo, on je moj prvi komšija.

– Pa kako je, bogati? Kako živi?

– Hvala Bogu, zdravo je, ali se bogme dosta muči bez ašluka: nema za što da kupi duvana, niti ima čim da plati kavu u društvu.

– A hoćeš li ti opet natrag? Ne bi li mu mogao ponijeti da mu pošljem malo ašluka?

– Bih, zašto ne bih, ja idem sad upravo tamo.

Onda Turkinja otrči tamo đe joj se muž bio skinuo od vrućine, te uzme kesu s novcima, i što god bude novca u njoj dâ Eri da ponese Muji. Ero dokopa novce, pa metne u njedra, pa bježi uz potok.

Tek što Ero zamakne uz potok, al' eto ti Turčina đe vodi konja da napoji, a Turkinja te preda nj ga:

– Da vidiš, moj čovječe, tuda sad prođe jedan kmet s onoga svijeta, pa kaže za našega Muju da se muči bez ašluka: nema za što da kupi duvana, niti ima čim da plati kavu u društvu, te sam mu ja dala ono novaca što je bilo u tvojoj kesi da mu ponese.

A Turčin:

– Pa kud ode? Kud ode?

A kad mu žena kaže da je otišao uz potok, onda on brže-bolje skoči na gola konja, pa poćeraj uz potok! Kad se obazre Ero i vidi Turčina đe trči za njim, a on onda bježi! Kad dođe pod brdom u jednu vodenicu, a on utrči unutra, pa poviče vodeničaru:

– Bježi, jadna ti majka! Eto Turčina da te posiječe! Već daj meni tvoju kapu, a na tebi moju, pa bježi uz brdo tuda oko vodenice.

Vodeničar, videći Turčina đe trči na konju, poplaši se, i ne imajući kad pitati zašto će i kroz što da ga posiječe, da Eri svoju kapu a Erinu baci na glavu, pa iznad vodenice bježi uz brdo. Ero metne vodeničarevu kapu na glavu, pa još uzme malo brašna te se pospe i načini se pravi vodeničar.

Utom i Turčin dotrči pred vodenicu, pa sjaše s konja i uleti u vodenicu:

– Kamo more taki i taki čovjek, što je sad tu ušao u vodenicu?

A Ero mu kaže:

– Eno ga, vidiš đe uteče uz brdo!

Onda Turčin:

– Drži mi more konja!

Ero uzme konja, a Turčin uz brdo za vodeničarom, ovamo-onamo po bukviku. Kad ga već stigne i uhvati, a on:

– Kamo novci što si prevario moju ženu te uzeo da poneseš Muji na oni svijet?!

Vodeničar se stane krstiti i snebivati:

– Bog s tobom, gospodaru! Ja niti sam viđeo tvoje žene, ni Muje, ni novaca.

I tako im prođe čitavo po sata dok se osvijeste i vide šta je.

Onda Turčin potrči navrat-nanos k vodenici. Kad tamo, ali hoćeš! Ero uzjao konja, pa otišao bez traga, a Turčin savije šipke pa pješice k ženi. Kad ga žena opazi bez konja, a ona poviče:

– Kamo, čovječe?! Šta uradi?

Veli:

– Ti si mu poslala novaca da kupi kave i duvana, a ja sam mu poslao i konja da ne ide pješice!

Laž za opkladu

Poslao otac dijete u vodenicu, pa mu kazao da ne melje nigđe u vodenici đe nađe ćosa. Kad dođe dijete u jednu vodenicu, a to u njoj sjedi ćoso:

– Pomoz' Bog, ćoso!

– Bog ti pomogao, sinko!

– Bih li ja mogao tu malo samljeti?

– Bi, zašto ne bi, evo će se moje sad izamljeti, pa onda melji koliko ti drago.

Ali dijete pomisli šta mu je otac rekao, pa iziđe napolje i pođe uz potok u drugu vodenicu. A ćoso brže-bolje uzme malo žita, pa otrči

drugijem putem prije đeteta, te i u onoj vodenici malo zaspe. Kad dijete dođe u drugu vodenicu i vidi da je i u njoj ćoso, a ovo pođe u treću. A ćoso opet uzme malo žita, pa otrči drugijem putem prije đeteta i u treću vodenicu, te zaspe. Tako i u četvrtu. Kad se već đetetu dosadi, onda pomisli u sebi: valja da je u svakoj vodenici ćoso. Pa sprti svoju torbu s leđa i ostane da melje s ćosom.

Kad se ćosino izamelje, i dijete zaspe svoje, onda ćoso reče:

– Hajde, sinko, da umijesimo kolač od tvoga brašna!

Dijete jednako drži u pameti što mu je otac kazao da ne melje u vodenici đe nađe ćosa, ali sad već pomisli: što je, tu je; pa reče ćosu:

– Hajde de!

Ćoso ustane, pa razgrne đetinje brašno u mučnjaku, a đetetu reče da donosi vodu u pregrštima. Dijete stane donositi vodu, i ćoso počne pomalo zakuvavati. Tako malo-pomalo dok se sve izamelje, i ćoso sve brašno zakuva, pa onda umijesi jednu veliku pogaču, pa razgrnu vatru te je zapreću da se peče. Kad se pogača ispeče i izvade je iz vatre pa prislone uza zid, onda ćoso reče đetetu:

– Znaš, sinko, šta je? Onu pogaču ako podijelimo, nema ni meni ni tebi, već hajde da lažemo, pa koji koga nadlaže, onaj neka nosi svu pogaču.

Dijete pomisli u sebi: već se sad nema kuda, pa reče:

– Hajde de, počni ti!

Onda ćoso počne koješta lagati, ovamo-onamo, a kad se već nalaže i umori, onda mu dijete reče:

– E, moj ćoso, ako ti više što ne znaš, to je sve ništa. Stani da ja tebi kažem jednu pravu istinu. Kad ja bijah u mlado doba stari čoek, onda mi imadijasmo mnogo košnica, pa bih ih ja svako jutro brojio, i sve bih čele prebrojio a košnica ne mogu. Kad jedno jutro prebrojim čele, a to nema najboljega čelca. Onda ja brže-bolje osedlam pijevca, pa uzjašem na njega i pođem tražiti čelca. Kad doćeram trag do mora, a to on otišao preko mora, a ja za njim tragom. Kad prijeđem preko mora, a to čoek uhvatio moga čelca u ralicu, pa ore za proso. Ja povičem na njega: »To je moj čelac! Otkud tebi moj čelac?« A čoek odgovori: »Brate, ako je tvoj, eto ti ga!« Pa mi da čelca, i još punu torbu prosa

od izora. Onda ja uprtim torbu s prosom na leđa, a sedlo s pijevca prebacim na čelca, te čelca uzjašem, a pijevca povedem u povodu, da se odmara. Kad budem preko mora, onda mi nekako pukne jedna uprta na torbi, te se sve proso prospe u more. Kad prijeđem preko mora, utom stigne i noć, a ja onda sjašem s čelca, pa ga pustim da pase, a pijevca svežem kod sebe, pa mu metnem sijena, a ja legnem spavati. Kad ujutru ustanem, a to vuci došli te zaklali i izjeli moga čelca: leži med po dolu do članka, a po brdu do koljena. Onda počnem misliti u što ću pokupiti med. Utom padne mi na um da imam jednu malu sjekiricu, pa je uzmem i zađem u šumu da ulovim kakvu zvjerku, da zgulim mješinu. Kad tamo, a to dvije srne skaču na jednoj nozi. Onda ja potegnem sjekiricom te im prebijem onu nogu, pa ih uhvatim, te zgulim s njih tri mješine, i pokupim u njih sav med, pa pritovarim na pijevca i odnesem kući. Kad dođem kući, a to mi se rodio otac, pa mene pošlju Bogu po vodicu. Sad ja počnem misliti kako ću se popeti na nebo, dok mi pade na um ono moje proso što se prosulo u more. Kad tamo dođem, a to ono palo na vlažno mjesto pa uzraslo do neba, te ja uz njega hajde na nebo. Kad se gore popnem, a to moje proso uzrelo, pa ga Bog požnjeo i umijesio od njega hljeb, pa udrobio u vruće mlijeko te jede. Nazovem mu ja: »Pomoz' Bog!« A on mi odgovori: »Bog ti pomogao!« I da mi vodicu. Kad se vratim natrag, a to mojom nesrećom udarila kiša, pa došlo more i sve proso poplavilo i odnijelo. Sad se ja zabrinem kako ću sići na zemlju. Dok mi padne na um da mi je dugačka kosa: kad stojim, do zemlje; kad sjednem, do ušiju. Pa uzmem nož, pa sve dlaku po dlaku odrezuj pa navezuj. Kad stigne mrak, a ja onda zavežem na dlaci jedan uzao, pa ostanem na njemu da prenoćim. Ali šta ću sad bez vatre! Kresivo sam imao, ali nema drva! Ujedanput padne mi na um da imam u zubunu jednu šivaću iglu, pa je izvadim te iscijepam, pa navalim vatru i sit se ogrijem, pa legnem pored vatre spavati. Pošto zaspim a mojom nesrećom skoči varnica te pregori dlaku, a ja strmoglav na zemlju te propadnem do pojasa. Obrnem se tamo-amo ne bih li se kako izvadio, a kad vidim da se ne da, onda brže otrčim kući te donesem motiku te se otkopam, pa odnesem vodicu. Kad dođem kući, a to žeteoci

žanju po polju. Prigrijala vrućina, voljeni Bože, da pogore žeteoci! Onda ja viknem: »Kamo što ne dovedete ovđe onu našu kobilu što je dva dni duga a do podne široka, a po leđima joj vrbe porasle?! Neka načini hlad po njivi!« Brže-bolje otrči moj otac te dovede kobilu i žeteoci lijepo stanu žeti po hladu. A ja uzmem žban pa odem na vodu. Kad tamo, a to se voda smrzla. Onda ja skinem svoju glavu, te njom probijem led i zahvatim vode. Kad donesem vodu žeteocima, a oni poviču: »Kamo ti glava?« Ja se mašim rukom, a to nema glave, zaboravio je na vodi. Onda se brže-bolje vratim natrag. Kad tamo, a to lisica došla pa vadi mozak iz moje glave te jede. A ja polagano hajde, hajde, te se privučem blizu, pa potegnem lisicu nogom, a ona se uplaši pa od straha ispusti tefter. Kad ga ja otvorim, a to u njemu piše: »Meni pogača, a ćosi šipak!«

Onda dijete ustane pa uzme pogaču i otide kući, a ćoso ostane gledajući za njim.

Bundeva – jaje

Naišao jedan čovjek kraj njive i opazio bundevu. Nije znao da je to bundeva, već svojom misli dokučio da je to nekakovo jaje. U selu toga čovjeka bio jedan pametan čovjek, pa je tu bundevu odnio k njemu, da mu on savjetuje što je to. Taj čovjek isto tako mu reče da to mora biti jaje od neke zvijeri. Toga čovjeka zvali su čika Ivo. Čika Ivo mu reče:

– Idi ti kući pa sjedi na tom jajetu, pa ćeš možda što izleći.

Sjedio je dvadeset dana. Onda mu dodijalo već sjediti. Uzme jaje i odnese u šumu. Zovne čika Ivu sa sobom. Lupne o bukvu jajetom, a zec iskoči iz bukve. Čika Ivo nagrdi ovoga čovjeka veleći mu:

– Da si još koji dan sjedio, izlegao bi zeca!

Laž i Polaž

Sprijatelje se dva čovjeka; jednome bijaše ime Laž a drugome Polaž. Reče Laž Polaži:

– Valaj, brate, mi bismo mogli po svijetu hodati i tako bismo vidjeli što se po zemlji radi.

– Dobro – odgovori Polaž – a mi hajdemo! Ali da ti pravo kažem, ja bih bolje begenisao da ne putujemo zajedno, nego svaki pobaška, te drugi put kad se sastanemo, da možemo jedan drugom koju novitadu kazati.

Pristane na to Laž, i tako se krenu na put. Bazajući tako, dođe Laž u nekakav veliki grad. Po njegovoj nesreći sretu ga najviša gospoda te ga upitaju kuda ide i iz koga je mjesta. A on im sve po redu kaže, kako je pošao da vidi koju novitadu u svijetu. Pak rekoše mu građani:

– Jesi li što novo, kad tako putuješ, i vidio?

– Jesam, braćo – odgovori im Laž – vidio sam čudo neviđeno: nekidan prolazeći pokraj jednoga grada, vidio sam gdje je more izgorjelo trista i šezdeset i šest milja, i to me je zaudesilo da sam dalje odmah otišao glavom bez obzira.

– To je nemoguće – odgovore srdito gospoda. – Tko je još vidio gdje je more izgorjelo? To je odmah puka laž!

Te ti onako ljuti zgrabe toga Lažu pa s njim u pržun.

Nijesu bila prošla ni tri dana, dođe i Polaž u isti grad. Srećom sretu i njega oni isti građani što su i Lažu sreli. Upitaju ga otklen je i kuda je naumio. On im odgovori da je devorac i da hoda po svijetu. Oni ga upitaše je li česovo čudestvo koje kad putuje, vidio; a on odgovori:

– Jesam, braćo. Putujući, poskoro vidio sam u jednome gradu gdje dovezoše trista šezdeset i šest kočija pečene ribe: i to nije najveće čudo što sam ga vidio.

Onda se počnu građani promišljati: dođe im na pamet Laža i izgorjelo more, pa među se počnu šaptavati: – Daklem je pravedan onaj čovjek što smo ga u pržun zatvorili; trebalo bi ga pustiti.

I tako se dogovore, pa ga odmah puste. Čim su ga pustili, on odmah uzmakne, te će:

– Ovda mi je put!

Hodajući tako, dođe opet u nekakav grad. U ovome gradu provede on mirno nekoliko dana. Jedan dan šećući se sam, sretu ga neka velika gospoda. Upitaju ga tko je i šta traži. A on im reče da je devorac izdaleka i da hoda po svijetu.

– Bit ćeš koju novitadu u tvom putovanju vidio, dede nam je kaži!

– Hoću! – reče Laž. – Neki dan u jednome velikom gradu vidio sam gdje car i carica, s ostalijem svojim vijećnicima odoše u lov u oblake.

– To odmah lažeš i nije moguće! – rekoše mu gospoda. – Tko je još vidio koga ići u lov u oblake!? Tu ćeš laž valaj sad skupo preplatiti.

Zgrabe ga, te s njim u pržun.

Nijesu prošla dva dana, al eto ti u taj isti grad Polaže. Sretu ga gospoda ista što su i Lažu sreli, pa ga upitaju kuda će. On im kaže da je čovjek izdaleka devorac i da putuje po svijetu.

– Pripovjedi nam – rekoše građani – šta si vidio kad si toliko putovao!

– Hoću! – reče Polaž. – Skoro prolazeći kraj jednoga grada, počeše iz oblaka padati lisica, srne, zecovi, jeleni i ostala mrtva divljač; zamalo, da ne utekoh, ubili bi me; i čuo sam puške gdje pucaju, ali nijesam mogao nikoga vidjeti.

– Doduše – rekoše građani šapatom među sobom – to je onaj isti car i carica što su pošli u lov u oblake. Eto, dakle je onaj prav čovjek što je u pržunu. Nego, treba odmah da ga pustimo.

Pustiše Lažu iz pržuna, a on odmah dade se na put dalje.

Putujući, prođoše nekoliko dana i Laža prispije u nekakav grad. Sretu ga nekakva gospoda pa ga prikažu svome kralju. Počne ga kralj pitati otkud putuje i šta je vidio, da mu pripovjedi.

– Sve ću ti po istini kazati – odgovori Laž. – Neki dan prolazeći kroz dvije velike planine, vidio sam jednu ticu tako veliku da je nitko višu nije vidio, pa metnula jednu nogu na jednu planinu, a drugu na drugu planinu, pa legla.

– Vala, to je laž! – odgovori kralj. – No, ne misli da sam ja budala da ti svašto mogu vjerovati.

To reče pa zapovjedi da ga strpaju u pržun.

Prođu nekoliko dana, kad eto ti dođe Polaž. Uhvate i njega građani pa prikažu ga kralju. Kad došao pred kralja, ovaj ga upita šta traži, a on odgovori da hoda po svijetu. Kralj mu reče je li što čuo ili koju novitadu vidio otkad tako putuje po širokom svijetu. Polaž odgovori:

– Vidio sam skoro prolazeći kroz dvije velike planine nešto odveć veliko i bijelo, i vidio sam gdje ga dižu trista i šezdeset i šest ljudi i pomaknuti ga nikako ne mogu. Ja upitam šta je to, a ljudi mi rekoše da je jaje od nekakve velike tičetine i da ga je nedavno snijela.

– To je za istinu – odgovori kralj – ona tica snijela što nam je onaj čovjek kazivao. Nego, pustite ga odmah iz pržuna pa neka ide s mirom!

Čim pustiše Lažu iz pržuna, on se nekako sastane s Polažom i dogovore se da jedan drugoga više nikada neće ostaviti. I tako i danas Laž i Polaž veliki su prijatelji.

Otac, sin i njihov magarac

Jedan čovjek idući iz grada kući, jahao je na magarcu a njegov sin, momčić od deset godina, išao pored njega pješice. Susretne ih jedan čovjek, pa reče:

– To nije pravo, brate, da ti jašeš a dijete da ide pješice. Tvoje su noge jače od njegovih!

Onda otac sjaše s magarca i posadi na nj sina.

Malo dalje sretne ih drugi čovjek, pa reče:

– To nije lijepo, momče, da ti jašeš a otac da ti ide pješice. Tvoje su noge mlađe!

Onda uzjašu obojica i pođu tako malo, ali ih sretne treći čovjek, pa reče:

– Kakva je to budalaština: dva luda magarca na jednoj slaboj životinji! Pravo bi bilo da čovjek uzme batinu pa da vas obojicu stjera!

Tada sjašu obojica i pođu pješice: otac s jedne strane, sin s druge, a magarac u sredini.

Sretne ih četvrti čovjek, pa reče:

– Ala ste vi čudna tri druga! Zar nije dosta da vas dvojica idu pješice? Ne bi li lakše bilo da jedan od vas jaše?

Tada reče otac sinu:

– Mi smo obojica svakojako jahali na magarcu. Sad valja da magarac jaše na nama!

Onda obore magarca na zemlju, te mu jedan sveže prednje noge a drugi stražnje, pa ga uzmu na kolac među se, i tako ga nose.

Kad se ljudi koji su ih sretali i stizali stanu još većma smijati i čuditi, onda otac najedanput bacivši magarca na zemlju i počevši ga driješiti, poviče:

– Ta onaj je svaki čovjek luđi od ovog magarca koji hoće svemu svijetu da ugodi. Ja ću sa svojim magarcem učiniti kako sam i prije s njim po svojoj volji činio, a ljudi neka govore šta im drago!

Pa onda uzjaše na magarca, a sin pored njega pođe pješice, i tako odu kući.

Neobična udaja kraljeve kćeri

Bio neki kralj. Imao mudru i pametnu, ali i šaljivu kćer. Kad je kćer uzrasla za udaju, kaže kralju, svojemu ocu:

– Udat ću se samo za onoga komu moram reći u razgovoru da laže. Tko mi bude znao tako pripovijedati da mu moram kazati »Lažeš!« za onoga ću se udati.

Otac ne bude protivan svojoj kćeri.

I tako se razglasi po bijelom svijetu neka ljudi idu na oglede i razgovor da vide što bi se moglo uraditi s tom kraljevskom mudrom kćeri.

Dolaze carevići i kraljevići, velikaši i bogataši, razgovaraju se s njom, pa kad bi se koji našao duboko u laži da bi mu svatko morao reći »lažeš«, kraljeva bi mu kćer rekla samo:

– Pa to nije čudo. Sve to može biti.

Ili bi rekla:

– To je dobro.

– To je zlo.

Nitko joj nije mogao tako pripovijedati da bi mu morala reći: »Lažeš!«

Tako je prošlo nekoliko godina. Mnogo se prijavljivalo gospode i mnogo se govorilo s kraljevom kćeri, ali se nitko nije okoristio, premda su svakojaki mazali i lagali, mutili, zavijali i previjali, pretakali rešetom i sitom i svakojako se mučili ne bi li komu kraljevna rekla: »Lažeš!« Sve badava. Ona se sa svakim razgovara, ali se ničemu ne čudi. Sve sluša i prima hladnokrvno.

Najposlije odluči i jedan pastir da pođe u kraljev dvor. Bio momak lijep, a kad se zaodjenuo gospodskim odijelom, bio je kao kakav kraljević.

Došao on tamo i našao kralja pred dvorom. Nije poznao momak gospodina kralja, pa je zamolio:

– Gospodine, ja sam stran putnik. Došao sam govoriti s gospođicom kraljevnom. Gdje ću je naći?

– Idite, prijane – veli mu kralj – eno na ona vrata u vrt. Moja se kćerka upravo sada šeće u vrtu. Možete odmah s njom govoriti.

Momak se pokloni i zahvali kralju pa ode u vrt. Kad on tamo, stoji kraljevna s knjigom u ruci kod gredice kupusa. Momak se pokloni i pozdravi kraljevnu, a ona odzdravi.

– Lijep vam je kupus, gospođice – veli pastir.

– I velike su kupusove glavice ove godine – odgovori ona.

– Moj je otac imao lani kupus kakvog još nije nitko imao – veli pastir. – Svaka je kupusova glavica bila tako velika da je pod njom moglo dvanaest kovača smjestiti dvanaest kovačnica, pa kad su kovali, nije jedan čuo drugoga.

– Pa to je dobro bilo – veli ona.

– I nije dobro bilo – odvrati on – jer kad je trebalo spremiti kupus za zimu, nije mogao otac naći kacu u kojoj bi ga ukiselio.

– To je zlo – veli ona.

– Nije baš ni zlo – veli on. – Moj se otac dosjetio što će i kako će. Ostavi jednu kupusovu glavicu za sebe, a ostale proda. Za dobivene novce kupi cijelu hrastovu šumu, najmi za iste novce hiljadu bačvara i sa svakim bačvarom po tri momka i po dva šegrta. Oni su posjekli šumu, istesali duge i napravili kacu široku tri dana hoda okolo nje, a visoku pol dana hoda. Moj otac i ja skupismo mobu, izrežemo kupusovu glavicu i napunismo punu kacu.

– Pa to je jako dobro – veli kraljevna – barem ste imali dosta kupusa.

– Nije bilo baš ni dobro – veli pastir. – Namučili smo se dok smo pritisnuli kupus kamenjem. Vozili smo kamenje sto dana na sto kola; sto konja uginulo je i ljudi ohromilo i okljakavilo kopajući i vozeći kamen.

– To je zlo – veli kraljevna.

– Nije baš ni zlo. Ljudi kopajući kamen, našli su slanu vodu i došli do soli.

– Pa to je dobro – veli ona.

– Sol je dobro – veli pastir – ali zlo bijaše s bačvom. Kupus se u njoj pokvari.

– To je zlo.

– Nije ni zlo – veli momak. – Moj otac i ja uzmemo bačvu; on s jedne a ja s druge strane, pa je odnesemo u polje na njivu; istresemo truli kupus po njivi i tako zagnojimo.

– Pa to je dobro – veli ona.

– Nije ni dobro – veli pastir – jer kad već istresosmo kupus na njivu, vidi moj otac da smo se prevarili i zagnojili tuđu njivu.

– To je zlo – veli kraljevna.

– Nije baš ni zlo – veli momak. – Moj otac i ja uzmemo tuđu njivu, on s jednoga kraja a ja s drugoga, kao ponjavu, pa prenesemo kupus i istresemo ga s tuđe njive na našu.

– Pa to je dobro – veli ona.

– Nije baš ni dobro – veli pastir – jer od gnjila kupusa okuži se zrak i moralo se sto sela iseliti.

– To je zlo.

– Nije baš ni zlo – veli pastir. – Kad kupus izvjetri i zemlja se nagnoji, moj otac poore njivu i posije pšenicom pa je urodilo toliko žita da ga nije moglo požeti, ovršiti i spremiti sto hiljada ljudi.

– Pa to je dobro – veli kraljevna.

– Nije baš ni dobro – veli pastir – jer se moj otac tako obogatio da je čovjek poludio od blaga i zlata. Tražio je on po cijelom bijelom svijetu najvećeg konja i našao jedva jedvice jednu kobilu, dan hoda dugačku a pol dana lisastu.

– Pa to je dobro – veli kraljevna.

– Nije baš ni dobro, jer za tako veliku kobilu kao što je Lisa moga oca treba imati i velika kola. Muku je mučio moj otac i napatio se dok je našao kolara i kovača koji su mu napravili tarnice dva dana dugačke i dan hoda široke. Istrošio se time moj otac do gole duše.

– To je zlo – veli kraljevna.

– Nije baš ni zlo – veli pastir. – Barem se moj otac nije mučio bogatstvom, nego je živio mirnije. Što se nije moglo uraditi na sto drugih kola i sa dvije stotine konja, to je moj otac uradio sa svojom kobilom na svojim tarnicama od pol muke.

– Pa to je dobro – veli opet kraljevna.

– Nije baš ni dobro, jer se moj otac bio već ponio svojom kobilom. Mislio je da nema puta ni tereta koji bi mu mogao dodijati. Išli smo moj otac i ja jedanput po drva u šumu. Čvok! Čvok! Čvok! Posiječemo mi sjekirom desetak hrastova, ispilimo, pocijepamo i natovarimo na kola. Jedva smo pokrili dno kola. Daj sijeci i ruši još desetak bukava. I još desetak. Jedva se vidi da ima nešto drva u kolima. Tako smo sjekli

još i jasen i grabove, breste i ceriće. Isjekli smo pol šume dok smo natovarili kola, pa hajd za zimu.

– Pa to je dobro – veli kraljevna.

– Nije baš ni dobro – veli pastir – jer mojemu ocu nije dao bijes mira da ide putem okolo jezera, nego udari preko jezera da dođe prije u grad. Kad natjera kobilu u jezero, zagreznu kola u tresetu i glibu i kobila stane, ne može dalje. Otac moj s jedne, a ja s druge strane udri po kobili bičevima. Kobila povuče iz petnih žila, pukne i trbuh joj se razvali. Kao da je puknuo grom, tako je tresnulo. A iz kobilina trbuha ispadne knjiga. Ja brzo uhvatim knjigu i otvorim je, pa čitam u njoj pismo: »Vaš otac, kraljevno, sadašnji kralj, služio je u mojega oca sedam godina kao pastir.«

– Lažeš! – uleti mu brzo u riječ djevojka. – Lažeš! To nije istina!

– E, kad je tako – veli pastir – a vi mi dajte ruku, vi ste moja zaručnica!

Djevojka mu pruži ruku. Idu k ocu kralju. Budu odmah zaruke i brzo se vjenčaju. Pastir postane kraljev zet, a kad kralj umre, postane kralj.

Koliko je od sriće do nesriće

Bil je jeneral i dobil je poziv od kraja da mu na tri pitanja pride odgovorit. Jeneral se je prestrašil, aš je znal da kraj dava teška pitanja, pa ki mu ne odgovori dobro da će slabo pasat. Zapaše sablju i zajaše konja sa' rasplačen.

Kad je pasival kraj jednoga potoka, trefi mladića ki je vesel sviral vu frulicu. Pozdrave se.

– Kamo? – zapita mladić jenerala.

Ov mu odgovori da mora poć na tri pitanja odgovorit kraju.

– Strah me je, glavu ću zgubit!

– Znaš ča?! – reče mu mladić. – Svuci svoje haje da jih ja obučen i daj mi konja i sabju pa 'ren ja kraju, a ti čuvaj moje ovce.

I jeneral je pristal. Kad je mladić-pastir prišal pred kraja, reče mu ov s pristoja:

– Počini pak ćemo govorit!

Još ga je lupil po ramenu, ali mu ni dal ni jis ni pit.

Čeka pastir preobučen kako jeneral i gleda kako vela gospoda šapuću o njemu va skrbi kako će pasat. Najzada se javi kraj i reče mladiću:

– Sabju jimaš ti, sabju jiman ja. Ko ne odgovoriš, jide ti glava. Najprvo mi reci koliko majski daž vridi.

– Više leh celo kraljevstvo – odgovori mladić pronto – aš ko ne dažji, neće ni rodit i sa' narod će poginut.

Kraj je zamjaskal i pustil ga da malo počine. A mladić se je sel i celo vrime je mislel na svoju frulicu i ovce ke mu čuva jeneral. Onda se javi kraj i reče drugo pitanje:

– Čuješ, koliko ja vridin?

Mladić ga pogleda od vrha do dna:

– Niš, malo, koliko Isukrs vridiš, 30 slebrnjaci. On je bil kraj od sega svita, vajda ti ne vridiš više.

Kraj ga lupne po ramenu:

– Dobro je. Sada zadnje, treto pitanje, ko mi ne odgovoriš, sabja je pripravna.

A mladić ga pogleda već prestrašen!

– Čuješ – reče mu kraj kad se je stal – koliko je od sriće do nesriće?

– Ni čudo! – odgovori mladić. – Koliko od pastira do jenerala.

Kraj ga pogleda v oči:

– Kako to?

– Ovce san pustil jeneralu, a sam san prišal odgovarat – prizna mladić.

– Ben, kad si tako hrabar! – kraj će vesel i klade mu ruku na rame. – Onda ti sad opaši sabju, a on strašjiv neka ovce pase.

– Ne! – reče mladić. – Ja ću se tornat mojin ovcan.
I vrati se živ i zdrav na svoje mesto. To mu je bilo lipje od sega.

Rana će zarast, a riječ nikad

Jedan čovjek, sijekući često drva u šumi, pobrati se s jednim medvjedom. Jednoć zateče ga i noć u šumi, te s pobratimom zajedno legnu. U tom čovjek, kad je htio zaspat, rekne:

– Striko, okreni se na drugu stranu, para ti smrdi!

Medvjed okrene se i do sutra ništa ne progovori. Kad bude sutra, uzme sjekiru i dade je čovjeku:

– Udri me u leđa koliko ikad možeš.

Čovjek, tomu začuđen, odgovori da on nije pobudalio da svoga prijatelja bije.

– Jok! – reče medvjed – druga ti nije: ol udri, ol ću ja tebe.

Čovjek ne mogavši se nikako umoliti, načini sjekirom ranu na medvjedu za rogušicu i otiđe svojoj kući.

Poslije njekoliko godina dođe čovjek u istu šumu drva sjeći. I medvjed tamo dođe.

– E, prijatelju – reče medvjed – deder vidi je li rana zarasla.

– Jest! – odgovori čovjek.

– Jeste da! rana je zarasla, al' riječ da moja para smrdi neće nikad!

Razvrati pandže, pa svega čovjeka raskomsa.

Otale poslovica.

Prokleta Jerina

Prokleta Jerina nametnula namet na vilajet, da joj svaki čovek donese kao danak po desnu plećku od pečenice o Božiću. Ele, narod davao, davao pa se svakome i dosadilo, kako siromahu tako i gazdi. Najzad se dogovore da odu pred Jerinu, a predvodit će ih jedan siromašak čovek koji nigde ništa nije imao, nego je nadničio, ali je bio vrlo pošten i dobar. Svi pristanu uz njega i zavere se da pred Božić idu u Smederevo i da ukinu taj sramni danak.

Ele, svi pođu iz jednog mesta, pa dok dođu do Smedereva, polovina ih se vrati kućama, jer nisu smeli ni izići pred Prokletu Jerinu. Sutradan digne se ovaj siromašak, pa pozove preostalo društvo da idu u grad pred Prokletu Jerinu. Od krčme pođu svi, ali putem sve po jedan zaostaje i viče:

– Idite vi, eto mene, sad ću ja, imam nešto posla.

Kad su bili prema gradu, okrene se siromašak, a ono nema nego samo šest ljudi za njim, pa i oni svi idu lagano i nešto premišljaju. A kad siromašak stigne pred Jerinin čardak i vidi je kako stoji na čardaku sva u suvu zlatu, a ogrnula se ćurkom od svile i zlatom izvezenim, a oko nje dvorkinje, on se prepadne, pa još kad se obazre i vidi da nijednog od družine nema, nego on sam stoji, još se više uplaši.

Prokleta Jerina upita ga:

– Je li, more, zašto si došao?

On odgovori:

– Gospođo, ja sam došao da ti kažem šta je narod rešio: dosad smo ti davali po jednu plećku kao danak za Božić, a sad velimo da i ono rebara ide uz plećku!

– Je li zaista narod tako rešio?

– Bog i moja duša, tako smo rešili.

Jerina tada skine ćurak pa baci na onog siromaška i reče mu:

– Evo ti ovo na dar pa idi!

I još mu napuni džepove blagom. Siromašak samo reče »hvala« i ode. Kad u krčmi nađe društvo, svi se začude i upitaju ga otkuda mu to, a on im reče:

– Pa eto, ja dobih; da ste i vi išli, i vi bi dobili. Sad je meni svejedno: davalo se, ne davalo.

On im kaže šta je učinio, a onda se raziđu svaki na svoju stranu.

Tamni vilajet

Pripovijeda se kako je nekakav car, došavši s vojskom na kraj svijeta, pošao u tamni vilajet, gdje se nikad ništa ne vidi. Ne znajući kako će se natrag vratiti, ostave ondje ždrebad od kobila da bi ih kobile iz one pomrčine izvele. Kad su ušli u tamni vilajet i išli po njemu, sve su pod nogama osjećali nekako ositno kamenje, i iz mraka nešto poviče:

– Ko ovoga kamenja ponese, kajat će se; a ko ne ponese, kajat će se!

Gdjekoji pomisli:

– Kad ću se kajati, zašto da ga nosim?

A gdjekoji:

– Daj barem jedan da ponesem.

Kad se vrate iz tame na svijet, a to ono sve bilo drago kamenje. Onda oni koji nijesu ponijeli, stanu se kajati što nijesu; a oni što su ponijeli, što nijesu više.

Car i starac

Jednog dana pođe car sa svojim ministrom u šetnju kroz polje i nađe starca gdje kopa kukuruz pa mu poče ovako govoriti:

– Dobro jutro, starče! Zašto nijesi bolje uranio?

– Jesam uranio, ali mi nije Bog dao.

– Baš je pao snijeg po planini.

– Jest sašao, čestiti care, i u polje.

– Jesu li ti svi vuci u gori?

– Neki jest, neki nije.

– Starče, kad si mi lijepo kazao, poslat ću ti sutra jednog ovna da ga ljudski ostrižeš.

I ode. Kad je došao kući, pita tog ministra da mu mora kazati sve ono što je starac rekao: ako li ne, da će ga odmah kazniti.

Kukavni ministar misli se i misli, te uze tri kese dukata i ode odmah tome starome pa ga zapita što je car s njim divanio. Stari neće ništa da odgovara. Drugi rekoše ministru da je toga staroga svaka besjeda kesa luića. Kad to ču ministar, odmah dade starome, prije nego će ga pitati, jednu kesu pa onda s njim poče govoriti.

Stari reče:

– Što me je car pitao što nijesam bolje uranio, to me pitao zašto se nisam rano oženio te bi sin namjesto mene kopao. Ja sam rekao da jesam, ali kad mi Bog nije poroda dao.

Onda ministar dade i drugu kesu novaca, a starac će:

– Što mi je car rekao da je snijeg pao na planinu, to divani da sam puno posijedio, a što sam mu rekao da je i u polje sašao, to sam mu rekao osim glave da sam i po bradi od starosti pobijelio.

Izvadi ministar i treću kesu dukata, a starac će:

– Što me car pita jesu li mi svi vuci u gori, to me pita jesu li mi svi cijeli zubi, a ja sam rekao: neki jest, neki nije.

Ode caru ministar, a on ga pita. On mu sve kaza kako je stari rekao.

Pita ga car onda:

– A je li ti što od ovna govorio stari?

– To znam i sam. Što si mu rekao da ćeš mu poslati jednog ovna da ga ljudski ostriže, eto to sam ja: upravo me je ostrigao bez nožića kad me je ucijenio u tri kese dukata.

Paša i baba

Bio nekakvi paša Vidaić u Bosni, pravi okrutnik raji, a ni svojim Turcima nije bio drag i mio. Svako ga živ proklinjao i molio Boga ne bi li ga nestalo. Samo neka baba uvijek bi rekla:

– Molite se Bogu da nam naš paša još dugo poživi!

Svako se čudio babi što govori, i to se čudo od babe čak do paše čulo. Pak prolazeći pored babine kuće, stane sa svojom pratnjom pred babinu kuću i pozove staricu preda se te je zapita:

– Borati, babo, čuo sam, govore ljudi kako me svako živ od raje proklinje i moli Boga da me nestane, samo ti govoriš, kako čujem, neka me ne proklinju, nego neka mole Boga da još dugo poživim. Zašto ti tako govoriš, a ja ti nisam nikada nikakvo dobro učinio?

– E, čestiti paša, kad me pitaš, pravo ću ti kazati. Poznavala sam tvoga djeda. Bio čovjek strog, nesmiljen. Raja je pod njim hudo robovala i u znoju obraza umivala na neprestanom kuluku. Svako ga je proklinjao i molio se Bogu ne bi li ga nestalo. Došao mu kraj, umro je. Raja uskliknula: – Hvala Bogu, sad će nam se olakšati jaram. – Jest, da! Tvoj otac poče pašovati. Čovjek opak i krvoločan. Malo što ne podavi kulukom i haračem svu kukavnu raju. Svi se molismo Bogu ne bi li ga nestalo, da nam odlane i nesnosno se breme olakša. Jest, poraduj se! Dočekasmo i tvoga oca smrt, i ti poče pašovati. Sve gore po raju, već skapasmo od kuluka i harača, a da tebe nestane i tvoj sin počne pašovati, svima bi nam morale oči poiskakati iz glave, svi bi morali lipsati. Zato se molim Bogu da još dugo poživiš. Iza zla sve gore i crnije dolazi, a nikad bolje!

Paša zamišljen ode od babe, i vele da je poslije blaže pašovao, i babi, dok je bila živa, od njezina odžaka nije tražio ni harača ni kuluka.

Knez i dolama

Uputio se knez poljički kralju, a sastao se u putu s nekim siromaškom koji se zamatao u nešto žute čađave kabanice. Počela padati kiša, a knezu žao da mu pokisne svitna dolama pa mu govori:

– Žao mi je da će mi se stopiti svitna dolama.

Onaj će siromah:

– Svitli kneže! Dajte vi meni dolamu, a evo vi se zamotajte mojom kabanicom.

Knez tako učini, zamota se onom čađavom kabanicom.

Idu, idu putem, pokisli kao pijevci. Kad na jedan mah obrne se knez i ugleda onog siromaška da se ogrnuo njegovom dolamom.

– Oh, pasja dušo, mogao sam i ja tako nositi, a ne da mi prljava voda kaplje iz tvoje kabanice.

Tri lovca

Bila tri lovca. Dvojica nisu imala oružje, a treći je bio bez puške.

Pođu oni jednom u lov i rastjeraju tri zeca. Dva zeca utekoše, a trećeg nisu ulovili. Onoga što nisu ubili, uzmu i ponesu kući.

Dođu pred jednu kuću koja nije imala ni temelja, ni zidova, ni krova. Pozovu domaćina, koji nije bio tu, i rekoše:

– Daj nam kakav lonac da skuhamo zeca.

Domaćin reče:

– Imam tri lonca. Dva su razbijena, a treći nema dna.

– Baš dobro! – rekoše lovci.

Uzmu onaj lonac što nije imao dna i u njemu skuhaju zeca kojega nisu ulovili, slatko se najedu i odu.

Oholica

Neki čovjek nakupi suharaka u šumi. Uprti ih i odnese u grad na prodaju. Granje je bilo dugačko i čovjek je vikao:

– Čuvajte se! Čuvajte se!

Neki oholica nije se htio maknuti s puta. Jedna mu se grana zakvači na kaput i podere ga. Oholica se razljuti, tuži čovjeka sudu i zatraži da mu plati štetu.

Sudac je nekoliko puta pitao čovjeka kako je to bilo. Ali čovjek nije prozborio ni riječi.

– Zašto si doveo tog nijemog čovjeka? – upita sudac oholicu. – Kako da razgovaram s njim?

– Nije on nijem. Samo se pretvara. Kad je nosio drva, vikao je iz svega glasa: »Čuvajte se! Čuvajte se!«

– E, kad je vikao, zašto se nisi čuvao? – reče sudac i oslobodi čovjeka.

Dobra hvala

Sastanu se dvojica siromaha, dva prijatelja koji se nisu dugo vidjeli. Pošto se najprije za zdravlje upitaju, upita jedan drugoga:

– Kako mi sad životariš?

– Dobro! – odgovori drugi. – Što imam para, sve mi je u žitu; što imam žita, sve mi je u brašnu; što imam brašna, sve mi je u kruhu; a što imam kruha, sve mi je u trbuhu.

Tko ne radi, taj ne jede

Bila u kralja Matije veoma lepa kći, ali tako lepa da celog svog veka nikad nije radila, niti je umela što raditi, već je povazdan sedela pred ogledalom. Kad dođe vreme da se uda, njen otac razglasi na sve strane da hoće svoju kćer da uda, ali ko je uzme, mora je za tri godine naučiti svakome poslu.

Prošlo je posle toga dosta vremena, a kraljevu kćer niko nije ni zaiskao. Onda kralj pošlje svoje doglavnike na sve strane u svet da traže muža za njegovu kćer. Ovi se raziđu kud koji, a jedni idući, vide u putu nekog momka gde sam ore njivu na osam volova. Oni mu tako jave da mora ići s njima pred kralja. Ovaj se uplaši, ali šta će kad mora. Kad dođe pred kralja, kaže mu kralj sve po redu šta je i kako je, a on obeća da će devojku za tri godine naučiti da radi. Posle veselja koje je trajalo čitavu nedelju dana, uzme momak kraljevu kćer i pođe svojoj kući, a kralj ga isprati daleko i na rastanku kaže mu da se neće videti za tri godine.

Kad momak dođe svojoj kući, istrči mati njegova pred njega i začudi se lepoj devojci. Sutradan uzme momak opet ralo i volove pa ode u polje, a materi rekne da ne goni devojku na posao.

Kad uveče dođe momak iz polja, a mati iznese jelo da večeraju, onda sin reče materi:

– Majko, ko je danas radio?

– Ja i ti – odgovori mati.

– E, ko je radio, taj valja i da jede – reče momak.

Kraljevoj kćeri to nije bilo po volji, pa se rasrdi i ode da spava.

Drugo veče opet tako uradiše. Kad je bio treći dan, a devojka reče svekrvi:

– Majko, daj mi da i ja što radim, da ne sedim badava.

Ova joj dade da cepka drva. Uveče, kad sedne momak za večeru, opet zapita mater:

– Majko, ko je danas radio?

– Nas troje: ja, ti i kraljeva kći – odgovori mati.

A momak: – E, ko je radio, taj valja i da jede.

Pa sedoše i svi troje večeraše. Tako malo-pomalo nauči se kraljeva kći svakomu poslu. I kad joj posle tri godine dođe otac u goste pa vide kako mu kći sa svekrvom rame uz rame radi, milo mu beše pa reče kćeri:

– Gle, pa zar i ti znaš što raditi?

– Znam, bogme – reče ona – jer kod nas je tako: ko ne radi, taj ne jede. Nego, znaš što, babo, ako misliš ručati, a ti deder rascepi koje drvo.

Kralj donesavši mnoge darove i poklone, preda ih kćeri i zetu pa ih onda sve troje odvede sa sobom u svoj dvor. Kralj je posle držao tog momka kao rođenog sina pa mu još za života svoga obećao kraljevstvo.

Sve, sve, ali zanat!

Pođe nekakav car sa svojom ženom i sa kćeri da se šeta po moru na lađi. Kad malo odmaknu od brijega, onda dune vjetar pa ga baci čak u nekakvu zemlju đe se o njegovu carstvu ništa i ne čuje, kao što ni on o ovome što dosad ništa nije čuo ni znao.

Kad iziđu na suho, on nije smio ni kazati da je car, a novaca nijesu imali sa sobom ništa; a ne znajući nikakva zanata, nijesu se mogli drukčije hraniti, nego se on najmi da čuva seoska goveda. Pošto tu prežive tako nekolike godine, ugleda sin cara one zemlje njegovu kćer, koja je bila vrlo lijepa i već dorasla do udaje, pa kaže svom ocu i majci da se drugom nikakvom djevojkom neće oženiti do kćeri govedara iz tog i iz toga sela.

Otac i mati i drugi dvorani stanu ga odvraćati da se prođe te sramote: kako bi on carski sin uzeo govedarsku kćer kod tolikijeh drugijeh carskijeh i kraljevskijeh kćeri! Ali sve zaludu! On kaže:

– Ja nju, ja nijednu!

Kad već vide da drukčije ne može biti, onda car pošalje jednoga svog vezira da javi govedaru da će car da mu uzme kćer za sina. Kad vezir otide i javi to govedaru, a govedar ga zapita:

– Kakav zanat zna carev sin?

Vezir se uprepasti:

– Bog s tobom, čoeče! Kako će carev sin znati zanat? Što će zanat carevu sinu? Zanate ljudi uče da se hrane njima, a carev sin ima zemlju i gradove.

Govedar kaže opet:

– E, ako ne zna nikakva zanata, ja mu ne dam svoje kćeri.

Vezir se vrati te kaže caru šta govori govedar.

Sad postane čudo još veće. Oni su mislili da će to za govedara biti najveća sreća i dika što mu carski sin uzima kćer, a on pita kakav zanat zna carev sin!

Car pošalje drugoga vezira, ali govedar kaže jedno te isto:

– Dok carev sin – veli – ne nauči kakavgođ zanat i ne donese mi svoju rukotvorinu, dotle nema ništa od prijateljstva.

Kad se i ovaj vezir vrati te kaže da govedar ne da đevojke dok carev sin ne nauči kakavgođ zanat samo nek je zanat, onda carev sin zađe po čaršiji da gleda kakav je zanat najlakše naučiti. Hodajući od dućana do dućana i gledajući kako različiti majstori rade, dođe na dućan đe se pletu rogožine i to mu se učini najlakši zanat. Pa počne ga učiti i nauči ga za nekoliko dana. Pa onda oplete sam jednu rogožinu te je odnese govedaru; i kažu mu da je carev sin naučio zanat i da je to njegova rukotvorina. Govedar uzme rogožinu u ruke te je zagleda sa sviju strana pa onda zapita:

– Koliko to vrijedi?

A oni mu kažu:

– Četiri pare.

– E – veli – dobro! Četiri pare danas, četiri sutra, to je osam, a četiri prekosutra, to je dvanaest itd. Da sam ja taj zanat znao, ne bih danas čuvao seoskijeh goveda.

Pa im onda kaže ko je on i kako je tu došao. A ovi se onda obraduju još većma što uzimaju đevojku od cara a ne od govedara i s najvećijem veseljem vjenčaju momka i đevojku i provedu svadbu. Pa onda dadu ovome caru lađe i vojsku, te otiđe preko mora i nađe svoju zemlju.

Šljive za đubre

Bio jedan čovek pa imao sina, vrlo valjana i ugledna momka. Kad mu sin doraste za ženidbu, stane čovek misliti kako će naći prema sinu devojku dobru i valjanu. Najposle smisli jedno. Natovari puna kola šljiva pa pođe selom vikati:

– Hajd'te, ljudi, šljiva za đubre!

Brzo se pronese selom glas o tome da je neki čovek pomerio pameću pa daje šljive za đubre. Potrčaše ljudi na taj glas i stadoše čistiti i kupiti đubre po kućama da promene za šljive.

Tamo, vidiš, neka devojka nakupila pun keceljak đubreta, druga opet nosi uvrh jednu kotaricu, a jedna se hvali – jadna joj majka – da bi mogla sve šljive iznijeti za đubre, samo je mrzi da toliko čisti kuću. I čovek svakom dade puno šljiva.

Utom dođe neka devojka, stisla malo prašine u šaku pa i ona ište koju šljivu.

– A što, sinko, nisi više skupila, ta to je odveć malo? – reče joj čovek.

– Ta donela bih ja, čiko, i više, ali nemamo; i to smo jedva ja i majka kojekuda po budžacima nastrugali – odgovori stidljivo devojka.

To je čovek i tražio. Jer videći da je čista i vredna devojka, odmah je isprosi za svoga sina i oni poživeše dugo i sretno.

Francuz i Nijemac

Šetali se dva glavna prijatelja, Francuz i Nijemac, pak vide blizu puta prasicu su osmoro mali praščića đe oko matere: vui-vui-vui, pa Nijemac u šali reče Francuzu:

– Gle lijepih Francuzića!

– Istina je, dok su onako mali jesu Francuzići, ali kad ostare i od debljine leže, pretvore se u Nijemca, jer onda ne kviuču vui-vui-vui, nego grokću: ja, ja, ja!

Nijesam baš iz Sarajeva

Momče nekakvo uljeze u berbernicu da se obriči. Berberin se desio šaljivčina pa će malo našaliti se s ovim mladićem, i zapita ga:

– Otklen si ti, momče?

– Iz Sarajeva – odgovori mu.

Berberin nastavi:

– Čuo sam da ima takovih junaka u Sarajevu koji se puštavaju bričiti bez sapuna i vruće vode, no samo studenom vodom, je li istina?

Ono momče da pokaže kako je i on junak, odgovori mu:

– Istina je, a ako ne vjeruješ, a ti obidi na meni.

Berberin ga namaže samo studenom vodom bez sapuna, pa britvom o poslu.

Ovi momak počne od teške muke stiskati zubove, vrcati s usnicama i zažimati očima, pa ne mogući dalje trpiti, reče brijaču:

– Učini hator, udri mi vruću vodu i malašno sapuna, jer ja nijesam baš iz Sarajeva, nego malo odalje.

Htio prevariti Nasrudinhodžu

Nekakav mudrac čuo za Nasrudinhodžu da ga niko ne može prevariti. Ele, i on pošao da ga nadmudri. Dođe u gradić gdje je tada živio Nasrudin i nađe u jednom sokaku gdje nekakav čovo drži na leđima gotovo srušen zid.

– Znaš ti, zemljače, gdje je Nasrudinova kuća? – pita ovoga mudrac.

– Znam ja – odvrati ovaj. – De mi ovaj zid pridrži da se ne svali, ja ću ti ga sada dovesti.

– Dobro! – i mudrac se odmah sagne pod zid, a ovaj ode.

Drži on tako zid sat-dva-tri. Dosadilo mu se, a onoga nikad s hodžom.

Neko tada naišao pa ga pitao što zid drži. Mudrac mu sve kaza.

– E, moj brate! Taj što te je ostavio tu bio je glavom Nasrudinhodža.

Osuda pašina

Jedan seljak dođe paši tužiti se da ga muhe kolju.

– A ti uzmi ćulum, pak ji pomlati – reče paša.

U ta' mah padne muha na pašina leđa, koju kad ugleda seljanin, jami ćulum te ti pašu s njim dur u leđa.

– Zašto to, vlaški ti zakon?! – upita paša.

– Bogme, gospodaru, na tebi muha bijaše – odgovori seljanin.

Ali-pašina naredba

Ali-paša Rizvanbegović jedanput dade naredbu da niko po noći bez fenjera ne hoda. Skoro, jedne noći, uhvati karakol jednog ihtijara bez fenjera pa ga upitaju:

– Zar ti ne znaš za Ali-pašinu naredbu da se noću ne smije bez fenjera hodati?

– Znam – odgovori ihtijar.

– Pa kamo fenjer?

– Evo ga! – i pokaza im fenjer, ali bez svijeće.

– A kamo svijeća?

– O svijeći nije ništa rečeno, već samo da valja s fenjerom hodati.

Oni ga puste rekavši mu da treba i svijeću da ima u fenjeru. Drugu večer uhvate ga opet bez fenjera.

– Zar opet bez fenjera? – proderu se na nj.

– Jok – veli on – evo fenjer!

– A svijeća?

– Evo i svijeća!

– Pa što je nijesi zapalio?

– Nije ništa rečeno da se zapali!

Gospodičić

Šetao gospodičić gradom s prekrštenim rukama pozadi. U rukama mu bio štapić i kako je koračao, udarao je onim štapićem sebe po leđima.

A gledali ga sa strane dva seljaka, pa će jedan od njih dvojice upitati:

– Zašto onaj gospodin udara sebe štapićem po leđima?

A onaj drugi odgovara:

– Vidiš, brate, tjera magarca pred sobom!

Bum druge vučil

Zestal je na putu kum kuma i pital ga je kam ide.
– Idem po cimermaniji – reče on.
– A kaj razmeš kaj cimermanit? – pita pak prvi.
– Če ne znam, pak bum druge vučil.

Ženska pravda

Ručali muž i žena u miru i skladu. Na jedan mah posvadili se. Počeli se razgovarati kako se kosi livada. Muž će:
– Kosorom!
Žena:
– Nožicam!
Ne dala se žena nikako razlogu, hotjela na svoju.
Muž će:
– Kosorom!
A ona sve na jednu:
– Nije nego nožicam!
Dodijalo to mužu, baci je u more. Upala na dubinu, žena se topi, a muž je pita:
– Je li kosorom?
– Nije nego nožicam! – ona će iz mora.
Kad došla voda više do grla, počela je dušiti, opet će muž:
– Je li kosorom?
Ona nije mogla više progovarati, nego digla ruke povrh mora pa striže prstima kao nožicama. Tu se utopila i to mjesto zove se i danas Ženska pravda.

Krepao kotao

Izmisli jedan prosti seljanin kako bi prevario nekog kamatnika trgovca u varoši, koji mu je dosta krivice uradio, i pođe jedan dan u trgovca moleći ga:
– Gospodaru, molim te, uzajmi mi kotao rakijski da nešto rakije ispečem, a do današnjega dana donijet ću ti ga i dobiti na nj talijer.
Slakomi se trgovac i uzajmi mu kotao, a seljanin sedmi dan pođe k trgovcu i odnese jedan preko mjere mali kotlić rakijski govoreći:
– Znaš šta je, gospodaru?
– Šta? – zapita trgovac.
– Bogme se okotio tvoj kotao – odgovori seljanin – i evo sam ti ždrijebe od njega donio, jer je u mene ždrijebac i došao, a ja tvojega neću.
– Bravo, bravo! – odgovori trgovac – po tome se vidi da si čovjek pošten, fala ti.
– Nego, molim te, gospodaru – pridoda seljanin – neka još koji dan u mene postoji kotao, jer ga onako bolesna ne mogu spraviti.
– Dobro, dakle – odgovori mu trgovac.
Poslije desetak dana dotrči uplašen seljanin trgovcu pa mu reče:
– Gospodaru, ne znaš nesreće?
– Koje? – zapita trgovac.
– Krepao kotao!
– Kako krepao, ničiji sine!? – prodere se trgovac. – Kako kotao može krepati?
– Eto tako – prihvati seljanin – što god se koti, valja i da krepa.
I na ovaj način, kad trgovac potjera seljanina na sud, seljanin i u sudu dobije razlog, i uzme veliki kotao za mali.

Sto i dvije koze

Vdaval je Žumberčan svoju kćer i obećal je svojemu budućemu zetu da bu dal svojoj kćeri dotu: sto i dvije koze. Kad su svati došli s cirkve, vidi mladoženja da se voziju od negvega tasta obećane stvari: i to na kolih stol, a za kola odzada privezane dve koze.

BASNE

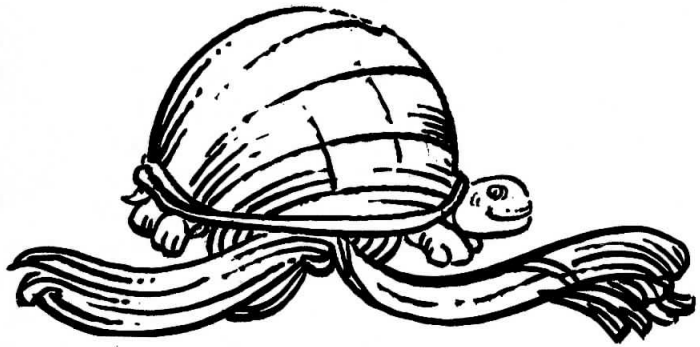

PRIPOVIJESTI
O ŽIVOTINJAMA
I STVARIMA

Jarac živoderac

IO starac i baba pa imali dva sina i dvije snahe. Oni su bili vrlo siromašni i nijesu imali ništa drugo do jednoga jarca. Jedan dan pošalje starac mlađu snahu da vodi jarca u šumu da mu nakreše da ne bi krepao od gladi. Ona po zapovijedi otide s jarcem, ali maločas eto ti jarca kući pa se stane drekenjati oko kuće: — Mehehe!

Starac iziđe i zapita ga šta mu je i šta je došao kući, a on odgovori:

– Poslao si snahu da mi kreše da brstim, a ona mi natakla gužvu na gubicu pa ne mogu.

Onda starac pošlje drugu snahu, ali jarac onako uradi i kod nje. Pošlje starac sina mlađega, ali jarac onako uradi i njemu; pošlje starijeg, i starijemu učini jarac onako. Sad pođe baka, uzme u rukavicu osjevina i stane prosipati za sobom vabeći jarca:

– Jac, jaco; jac, jaco!

Jarac iđaše za babom dokle tecijaše iz njezine rukavice osjevine, i kad nestade, on se vrati po svome običaju kući i stane ga dreka oko kuće: – Mehehe!

Opet ga starac zapita što mu je, a on odgovori:

– Poslao si baburinu da mi kreše da brstim, a ona mi natakla gužvu na gubicu pa ne mogu.

Starac misleći da je istina što jarac govori, pođe sam s njime, a jarac isto onako uradi i njemu. Tada se starac razljuti i kako dođe kući,

odmah jarca zakolje, odere ga, natakne na ražanj i pripeče ga k vatri. A moj ti jarac skoči s ražnja, pa bježi, bježi, te u lisičju jamu, a lisice ne bijaše kod kuće.

Kad lisica dođe, čuje da ima neko u njezinoj kući, i ne smjede ući unutra nego pođe od svoje kuće nevesela i žalosna. Idući tako, eto ti pred nju zeca pa je zapita šta traži tako nevesela. A ona mu kaže da se neko uvukao u njezinu kuću pa sad ne smije unutra.

Onda zec reče:

– Hajdemo nas dvoje da vidimo ko bi to bio!

I tako pođu. Kad dođu pred jamu, poviče zec:

– Ko je u tetinoj jami?

A jarac iznutra odgovori:

– Ja sam jarac živoderac, živ klan nedoklan, živ soljen nedosoljen, živ pečen nedopečen. Zubi su mi kao kolac, pregrist ću te kao konac.

Kad to čuju zec i lisica, poplaše se pa pobjegnu glavom bez obzira.

Bježeći tako, naiđu na vuka, međeda i lava, pa ih oni zapitaju što im je, što bježe. Kad lisica i zec vide ovako društvo, oni se zaustave pa im pripovjede šta je i kako je.

Onda se dignu svi zajedno e da bi kako uveli tetu u njezinu kuću, ali im zalud bješe muka jer im jarac svakome odgovorio kao i zecu.

Hodajući tako neveseli po polju i brinući se s tetom, sretnu ježa. On ih zapita što rade toliki u društvu, a oni mu kažu sve šta je i kako je.

Onda reče jež:

– Hajde da i ja sreću pokušam, da vidim ko je to!

Kad dođu pred jamu, poviče jež:

– Ko je u tetinoj kući?

Jarac odgovori:

– Ja sam jarac živoderac, živ klan nedoklan, živ soljen nedosoljen, živ pečen nedopečen. Zubi su mi kao kolac, pregrist ću te kao konac.

Na to mu jež reče:

– Ja sam jež, svemu selu knez; savit ću se u trubicu, ubost ću te u gubicu.

A moj ti jarac bježi. I pobježe u nedogled.

Jaje harambaša

Bijaše u jednom selu pet-šest kokoši koje snesoše desetak jaja. Po nesreći rekne jedna žena:

– Daj da ja dadnem malo kokošima soli ne bi li bolje jaja nosile.

Uzme šaku soli te posu kokošima. Čim se kokoši nazobaše soli, odmah pocrkaše, a ostade ono desetak jaja.

Navale u ono selo patri i zaptije i stanu se dogovarati:

– Šta ćemo večerati?

– Jaja!

Malo-pomalo porazbijaše sva jaja, a ostane samo jedno. I ono jedno rekne:

– Što ću i ja samo u čitavu selu? Daj da i ja bježim!

Pa jadno moje jaje pobjegne iz sela u šumu. Kad dođe u šumu, nađe pijevca. Čim pijevac ugleda jaje, odmah ga upita:

– Kud si pošlo, moje jaje?

Odgovori jaje:

– Ne pitaj me, pijevče! Muka mi je dodijala, jer u mome selu tko god dođe na konak, odmah se počmu dogovarati: – Što ćemo večeri? – Jaje! – I tako bijaše nas desetak te sve porazbijahu, a ostah samo ja na mejdanu. Kad vidjeh da mi nema spasa, pobjegnem u šumu.

Onda odgovori pijevac:

– Tako je taman i meni bilo. Jer tko god dođe u naše selo, odmah se počnu dogovarati: – Što ćemo večeri? – I tako odmah odrede da će pijevca večeri. Bijaše nas desetak-petnaest, i sve mi drugove pobiše, a ostah ja sam na mejdanu. Kad vidjeh da mi nema spasa, pobjegoh u šumu.

Tude se jaje i pijevac sjarane i pođu zajedno gorom. Kada dođoše k jednom kamenu, tude nađoše mačku. I upita maca jaje:

– Kud si pošlo, moje jaje; i ti prijatelju, pijevče?

Odgovori jaje:

– Ne pitaj me, maco, ni mene ni prijatelja pijevca, jer nam je muka dodijala.

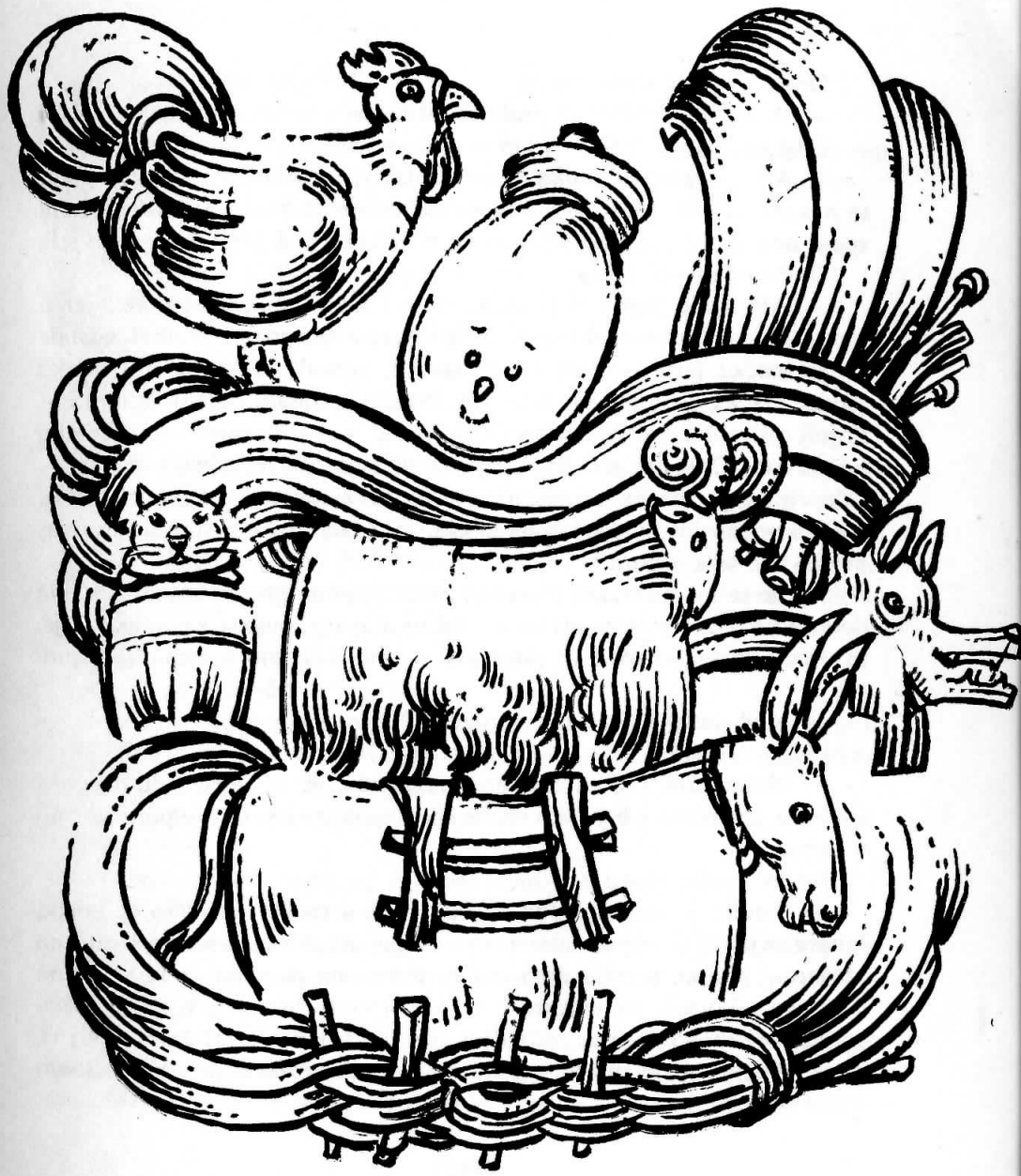

Onda ih opet upita maca:

– A kakva li vam je muka dodijala?

Odgovori jaje:

– Ah, moja maco, muka bome velika, jer u našim selim opaki ljudi te nas sve pobiše. Ostadosmo samo nas dvoje, te kad vidjesmo da nam spasa nema, pobjegosmo u šumu ne bi li kako god još koji dan živjeli.

Onda odgovori maca:

– Ah, moje jaje i ti pijevče, ta je i mene muka potjerala, jer u mom selu vrlo su naopaki ljudi. Dok im što meso pojede, odmah odsude da je mačka pojela te uhvativši mačku, odmah je počnu biti i tako jadnu mačku isprebijaju. Dok im što žito pojede, odmah reknu: – Pojeli miši žito, a neće mačka da ih hvata. – I tako opet jadnu mačku počnu biti. Dok im se dijete očeprlja ili malo ubije, odmah reknu: – Očeprljala ga mačka otimajući mu iz ruke meso. – Pa opet jadnu mačku počnu biti. I tako se meni dodija te pobjegoh u šumu. Zato vas molim da se sjaranimo.

I tude se sjarane jaje, pijevac i maca te pođu gorom zajedno. Kada dođoše na jednu ledinu, ali na toj ledini magarac pase. Čim ugleda jaje, pijevca i macu, odmah ih pozdravi svojom lijepom pjesmom i upita ih:

– Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

– Muka nam je dodijala, moj magarčiću, jer u našem selu naopaki ljudi pa nas muče i biju te više ne mogosmo trpjeti i tako pobjegosmo u goru.

Onda govori magarac:

– I meni je velika muka dodijala, jer u mome selu ako će kogod lonaca otjerati u svijet, natovare na magarca; ako će drva dotjerati, na magarcu; ako će zemlju dotjerati za lonce, na magarcu; ako vode, na magarcu; ako soli, na magarcu; ako je otjerati đubre na njivu, na magarcu. Već mi to dodija, podigoh svoje uši i pobjegoh u šumu. Daj ti, moje jaje, pijevče, maco, pustite me u društvo da i ja s vama idem u goru.

Odgovori mu jaje:

– Ajde slobodno s nama.

Tude se moj magarčić uputi s njima te pođoše gorom. Kad su bili k jednoj vodi, ali na toj vodi ovan vodu pije. Upita ih ovan:

– Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

– Muka nas natjerala, moj vjerni druže.

Upita ovan:

– Kakva vas muka natjerala?

Odgovori jaje:

– Velika muka, moj druže. A što je tebe dotjeralo?

Odgovori ovan:

– Ah, ne pitaj me, moj mali bjelane. Mome društvu bijaše naopak zapovjednik te sve moje drugove prodade. Ja sam ostadoh, te navali na me veliko zvono i poče me goniti pred ovcama. Čim bi ovca koja u štetu uljezla, odmah bi počeo mene biti. To se meni dodija te ne mogoh trpjeti i tako pobjegnem u goru, pa vas molim, složno društvo, hoću li i ja s vama?

Odgovori jaje:

– Ajde slobodno!

I tude se upute jaje, pijevac, maca, magarac, ovan te pođu gorom. Kad dođoše k jednoj ledini, ali na ledini vuk leži. Čim ih vuk ugleda, odmah ih upita:

– Kud ste pošli, složna družinice?

Odgovori jaje:

– Muka nam dodijala, moj mrkane.

– Kakva muka, moj mali bjelane?

– Muka bome velika, jer u našem selu naopaki ljudi počeše nas biti i mučiti, te se nama već dodija i tako pobjegosmo u goru.

Onda poče vuk:

– Ah, i meni je velika muka dodijala, jer kud sam god hodo, što bi god nestalo, odmah reknu: – Vuk izjeo! – Počeše me progoniti i biti. To se meni dodija, te pobjegoh u goru i evo me sada s vama.

Pođu otalem gorom. Kada dođoše na jednu ledinu, sjedoše da malo opočinu. Tada poče vuk:

– Šta će sada biti? Ja sam ogladnio. Koga ću ja sada pojesti?

Odgovori jaje:

– E, da bi mene, ja malen, ne može ti biti ni oblizak.

Na to pijevac:

– Ja perušan, dok bi me očepušo, ne bi ti ostalo ništa.

Maca:

– Ja sam dugih pandža, samo što bih te iščeprljala.

Magarac:

– Ja sam velik, ali zaludu kad sam mršav. Nema u meni do samih kostiju.

Ovan:

– Ja sam i velik i debeo, evo, mož' se dobro najesti. Samo ti zini, a ja ću se zatrkati pa ću živ u usta uletjeti.

Tada vuk stane a razvrati usta. Ovan se zatrči pa zapotegne vuka u čelo. Vuk odmah padne mrtav. Onda rekne jaje:

– E, ovan ubi sada vuka. Tko će ga nositi?

Odgovori pijevac:

– Ja ne mogu.

Onda mačka:

– Ne mogu bome ni ja.

Magarac:

– Ja sam naučio nositi; da ga na mene natovarite.

Tada natovare vuka na jadnoga magarca te pođoše gorom. Kad u gori namjere se na jednu kuću pa reknu:

– Baš ćemo u onu kuću na konak.

Pođu preko jednog zida. Tude se nekako jaje iskotura, a pijevac se digne na krila i proleti. Mačka se dočepa koca i ispuže. Ovan se zatrči i preskoči. Magarac ne mogne nikako jer mu bijaše teško, te se izmakne i nekako preskoči, a vuk s njega padne pod zid, i tako odu u onu kuću. Kad dođoše u kuću, ali kuća puna vukova!

Tada stanu večerati te počeše nazdravljati jedan drugomu. Čim počeše jajetu nazdravljati, a jaje će:

– Zdrav bio ko i onaj za plotom!

Tada se vukovi stanu dogovarati:

– Ajmo vidjeti šta je za plotom!

Kad oni za plot, a vide ubili vuka! Onda se poplaše i pobjegnu u šumu.

Kad su bili usred gore, rekne jedan:

– A, vidite, velike li smo budale gdje mi pobjegosmo u šumu a njih ostavismo u kući. Dajte da se vratimo pa da vidimo šta rade.

Onda oni rekoše:

– Ne smijemo, jer jesi li vidio kako su onoga ubili pa će i nas.

A on onda odgovori:

– Ajde, budale jedne, šta vam mogu nauditi?

– Šta ćemo mi sada raditi?

– Ajde da se mi sada vratimo pa vi ostanite za plotom, a ja ću sam poći do njih u kuću, jer ih se ne bojim. Bome sam ja jači od njih. Šta će mi nauditi ono malo bijelo? A šta ono kudrasto, pa ono gigasto i ono mršavo veliko? Dok ja zinem, ono mršavo će uteći, a ono bijelo veliko ću ja pojesti.

I otalen se vrate natrag kući. Kad ga ugledaše iz kuće, reknu:

– Kuda ćemo mi sada? Eto idu, bome će nas sve pojesti.

Onda rekne jaje:

– Idem ja u lug, pijevac neka ide na gredu, mačka pod policu, magarac za vrata, ovan u budžak, pa kad vuk dođe, ja ću pomalo puhati, a on će odmah k vatri doći pa će početi u vatru puhati, a ja ću puhnuti pa ću ga vatrom posuti po zubima. Mačka neka skoči ispod police pa neka džapi za oči; ovan neka ga gruva iz budžaka, a magarac neka skače za vratima i počne pjevati svojim lijepim glasom. Pijevac neka skače od grede do grede i neka kakoće.

U to doba vuk na vrata. Kad dođe u kuću, ali u kući nikoga! Nego vidi gdje se malo vatre svijetli. Tada pođe k vatri, poče puhati u vatru, a uto ti jaje puhne pa vuka posu vatrom po zubima, a mačka skoči ispod police pa popade vuka za oči. Tada ovan skoči iz budžaka pa grune vuka, a pijevac sve skače od grede do grede i sve kakoće. Magarac za

vratima stupči i sve reve. Uto se vuk izmakne iz kuće i uteče u ostale vukove.

Kada dođe među njih, stanu ga pitati kako je tamo. On stade odgovarati:

– Prođite me se, jer vam ne mogu od rugla kazati kako je. Ama, znate li koliko je ono malo bijelo pa se sakrilo u lug, a ono kudrasto pod policu, ono gigasto na gredu, ono bijelo veliko u budžak, a ono veliko mršavo za vrata. Kad ja dođoh u kuću, ali u kući nigdje nikoga nema, nego samo se malo vatre svjetluca. Ja pođoh k vatri da malo naložim vatre da vidim šta su uradili. Počeh puhati vatru, a ono malo bijelo puše iz luga pa me vatrom po zubima, ono kudrasto ispod police pa mene za oči, a ono veliko bijelo iz budžaka pa mene poče biti, ono mršavo iza vrata sve poče vikati: – Amo ga, amo! – A ono gigasto poče sve skakati od grede do grede i sve viče: – Dajte mi ga amo! – Još da me bude uhvatio onaj mršo, ili da me budu dodali onomu gigastomu gore na gredi, ne bi me nigda kuća vidjela.

Kad čuše ostali vukovi šta mu se dogodilo, odmah pobjegoše glavom bez obzira. A kuća ostade jajetu i njegovoj družini te se moje jaje i dan danas po vučjoj kući širi.

Međed, svinja i lisica

Udruže se međed, svinja i lisica, pa se dogovore da oru zemlju i da siju šenicu, da se rane. Zapitaju jedno drugoga šta će koji raditi i kako će sjeme naći. Svinja reče:

– Ja ću provaliti koš i ukrast ću sjeme, i ja ću mojom surlom uzorati.

Međed reče:

– Ja ću posijati.

A lisica reče:

– Ja ću mojim repom podrljati.

Uzoraše, posijaše. Dođe žetva. Staše se razgovarati kako će požeti. Svinja reče:

– Ja ću žeti.

Međed reče:

– Ja ću snoplje vezati.

Lisica reče:

– Ja ću klasje kupiti.

Požeše i snoplje povezaše. Sad se staše dogovarati kako će da vršu. Svinja reče:

– Ja ću guvno načiniti.

Međed reče:

– Ja ću snoplje snijeti, i ja ću i vrijeći.

Svinja reče:

– Ja ću pretresati i rastavit ću slamu od šenice.

Lisica reče:

– Ja ću mojim repom trniti pljevu od šenice.

Svinja reče:

– Ja ću ovijati.

A međed reče:

– Ja ću žito razdijeliti.

Ovroše. Međed žito podijeli, ali ga ne podijeli pravo, zašto ga svinja zamoli te joj dade samo slamu, a šenicu svu uze sam; lisici ne dade ništa. Rasrdi se lisica pa otide na tužbu, i kaza im da će im dovesti jednog carskog čovjeka koji će žito pravo razdijeliti.

Uplaše se svinja i međed, pa reče međed svinji:

– Zakopaj se ti, svinjo, u slamu a ja ću se popeti na ovu krušku.

Zakopa se svinja u slamu a međed se pope na krušku.

Lisica otide te nađe mačku pa je pozva u društvo, da idu na guvno, da vataju miše. Znajući mačka da na guvnu ima dosta miša, pođe rado; pa sad iznad puta, sad ispod puta trči za ticama. Opazi je međed s kruške poizdaleka pa kaže svinji:

– Zlo, svinjo! Eto lisice đe vodi strašnog bumbašira: ogrnuo ćurak od kune, pa i krilate tice vata oko puta.

Utom se mačka ukrade međedu iz očiju pa kroz travu dođe na guvno i tražeći miša, stane šuškati po slami. Svinja podigne glavu da vidi šta

je, a mačka pomisli od njezine surle da je miš pa skoči te svinju šapama za nos. Svinja se uplaši pa rukne i skoči te nada u potok. A mačka se prepadne od svinje, pa nada uz krušku. A medved pomisli da je ona već svinju udavila pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju te se razbije i crkne. A lisici ostane sve žito i slama.

Kokot i kokoš

Jenput su bili dva ljudi, muž i žena, pak su se posvadili i razdelili, a nisu niš imali, samo jednoga kokota i kokoš. Onda ona veli:

– Meni bude kokoš a tebi kokot.

Jenput bil je betežen muž pak je išel prosit ženu da naj mu da jeno jajčece, da je jako gladen, a ona mu veli:

– Im imaš kokota, naj ti da jajčeke, ali pak ga zakolji.

Bil je jako žalostan njeni muž i dojde dimo i reče kokotu:

– Ne bu nika' tak kaj bi ti samo jel i pil, idi ti po svetu služit!

Išel kokot po svetu žalosten: – Gde bum ja službu našel?

Ide, ide, stane se z vukom. Pita ga:

– Kam idete vi?

– Ah, idem si jesti iskat.

Veli mu kokot:

– Ajd idemo za pajdaš.

Idu ovi dva po svetu i već nije mogel vuk iti, pa pita kokot:

– Vujec, kaj več ne morete iti?

– Ne! – veli on.

– No, pak hote vu me.

I mam je vujec vu kokotu bil. Ide kokot dale i stane se z lisicum i pita:

– Strina, kam idete?

– Ah, idem si jesti iskat.

Veli kokot:

– No hajd idemo za pajdaš.

Idu po svetu i več ni mogla strina iti i pita kokot:

– Kaj ne mrete iti več, strina? No, pak hote vu me, bum vas nesel.

I mam je strina bila v kokotu. Ide dale pak se stane z vodum i pita:

– Voda, kam ideš?

– Ah, idem po svetu.

– Hajd idemo za pajdaš.

Ide kokot z vodum i več je voda ne mogla teči i pita kokot:

– Voda, kaj več ne moreš teči?

– Ne – veli.

– No, pak hodi vu me, bum te nesel.

I mam je voda vu kokotu bila. Ide dale po svetu i stane se s čmelcem, i pita on čmelca:

– Kam ideš?

– Ah, idem si lukne iskat.

– Hodi, idemo za pajdaš.

Ide jen čas i več neje mogel iti čmelec; i njemu veli:

– Hodi i ti vu me, bum i tebe nesel.

Išel čmelec vu njega i dojde kokot do jenoga grada. I tam je bilo visoko drvo i tam gor si je on sel i spal po noči. Dojde jutro, zapopevle jako:

– Kukoriko, gospon svojum gospum pod koritom.

Gospon to začuje i skoči iz postele pak si misli: – Kaj je to za stvar kaj mi veli da sem ja s svojum gospum pod koritom?

Posluhne još jenput, i onda zapopeva:

– Kukoriko, gospon svojum gospum pod koritom.

Onda je jako bil srdit gospon i rekel je svojemu inašu da naj zapove slugom da naj idu tu stvar vlovit i naj ju hitiju med žrepce da bi ju zritali, kajti gospon neje znal kaj je to za stvar. I vlovili su slugi tu stvar i hitili med žrepce, a kokot veli:

– Vuk, hodi vun pak zakoli ove 'se žrepce.

I vuk je došel vun i poklal je 'se žrepce i jenoga pojel. I vuk potkople zid i zide vun kokot i vuk.

Drugo jutro zaran je več pak popeval:

– Kukoriko, gospon svojum gospum pod koritom.

Pak gospon skoči gori i zezove inaša svojega da naj reče slugom da naj idu glet žrepce, da kaj delaju da več ta stvar vuni popevle. Idu slugi glet i otpreju vrata i 'si su žrepci crkjeni bili. Išli su brže povedat gosponu da su 'si žrepci pocrkani. Onda je bil gospon pak bole srdit i reče:

– I ga vi vlovite pak ga hitite med gosake.

Išli su slugi i vlovili tu stvar i hitili med gosake. A kokot veli:

– Strina, hote vun pak 'se ove goske pokoljite.

I strina je došla vun i do jutra 'se goske poklala i potkopa štalu i zide vun kokot i strina. Vjutro opet popevle:

– Kukoriko, gospon svojum gospum pod koritom.

Gospon je bil srdit i reče da naj idu slugi glet goske kaj delaju. Išli su ovi glet i našli su 'se goske poklane i poveju gosponu. Onda je rekel gospon da naj vu peč jako zakuriju i njega nutri hitiju da se zduši. Išli su i vlovili su ga, onda su ga hitili vu peč, a on reče:

– Voda, hodi vun pa to pogasi.

I voda je došla vun i 'se pogasila. Idu drugo jutro glet je li crkel, i on je več vuni popeval:

– Kukoriko, gospon svojum gospum pod koritom.

I onda je gospon jako bil srdit, išel ga je sam lovit pa je ne znal kaj bi ve ž njim i del ga je v hlače, a kokot veli:

– Čmele vun, pak spikajte ovoga gospona.

I celi čmelec se zruši na gospona pa ga pika. Onda je več gospon kričal i kokot je rekel:

– Kaj mi date, onda to vu krej spravim?

Onda mu gospon veli:

– Toliko cekinov ti dam koliko buš ih mogel odnesti.

On otpravi čmele, onda mu gospon da cekinov kaj je mogel nesti; pod jednu i drugu perot si naloži cekinov i poguta ih čuda. Ide dimo i nese cekine. Dojde dimo k hiži i zakukoriče:

– Kukoriko, stari ded, prestri mi tri plahte.

Stari ded je bil vesel i reče:

– Došel je, došel moj kokot, samo če je kaj donesel.

On mu prestre tri plahte; na prvu stepe cekine i na drugu, a na trejtu zriga. Onda je bil stari vesel da je imal dosta penez i kokota je dobro hranil. Začuje to jegova žena da on ima peneze i dojde ga prosit:

– Daj mi, moj muž, neka' cekinov.

– Ne dam ti zakaj si mi ne štela jajčeka dati.

Onda je ona išla dimo i veli svojoj kokoši:

– Hoti i ti služit po svetu.

Išla ona na pole, dojde do gnoja i prične kopati i najde jen krajcer razbiti. Jega spravi i kokoče: »kokoko« – i išče dalje i najde jen čavel hrđavi, i njega spravi i onda ide dimo. Dojde dimo i zakriči:

– Stara mama, prestri mi četiri plahte.

Ona je bila vesela i prestre. Na jenu stepe krajcer, na drugu čavel, onda se steple, steple, je mislila da bude još kaj stepla, a neje više bilo. Onda ju starica pita:

– Nemaš više?

Reče da nema. Na to reče starica:

– Za to ti je ne vredno bilo iti.

Tak je muž postal bogat, a žena je saki dan dobila od kokoši jedno jajce.

Kornjača i zec

Zec se rugao sporosti kornjačinih nogu. Ona mu tada reče:

– Ja ću tebe brzonogoga pobijediti.

On će na to:

– Samo riječju, kornjačo. Ali natječi se, pa ćeš vidjeti.

Kornjača pristane, pa utvrdi rok i mjesto, te krenu na put. Znajući svoju sporost, kornjača je odmah krenula, trudila se i bez prekida napredovala prema cilju. Zec zbog svoje brzine, nije mario za trku. Pouz-

davao se u svoje brze noge i zato je drijemao kraj puta i zabavljao se svim i svačim. Tek kad je kornjača bila pred ciljem, pojuri kao strijela.

Ali uzalud mu trud! Kad je stigao, našao je sporu kornjaču na cilju.

Vuk i jagnjad

Jednom ogladni vuk i nigdje nije mogao za sebe uloviti ručka, nego se privuče k jednoj avliji u kojoj su bila zatvorena jagnjad. Ali nikako nije mogao da uskoči, nego ih zvao:

– O jaganjčići, moji mladunčići! Tako vam lijepe naše ljubavi, dođi jedan od vas da mi izvadi jednu kost koja mi je zapala u grlo.

Odgovori mu jagnjad:

– Mi bismo drage volje da je avlija otvorena, nego idemo zvati čobane da otvore, i oni će vam najbolje i najvještije kost izvaditi.

Jazavac nadmudrio lisicu

Sastanu se jednoć jazavac i lisica na putu pak upita lisica jazavca:

– Kuda ćeš ti, jazo?

A jazavac će:

– Idem tražiti koga pametna i mudra da mi bude od pomoći ako kad dopadnem nevolje. Već ja sam, teto, čuo da si toliko pametna i mudra da se tvoja pamet i mudrost pripovijeda i u pjesmama kiti po cijelom svijetu.

– Pa kaži ti meni – upita teta jazu – koliko imaš ti mudrolija s kojima bi se, ako bi gdjegod u nevolju pao, izbaviti mogao?

– Imam ja – odgovori jazo – tri, i to sasvim dobre. Već kaži mi, teto, koliko imaš ti mudrolija i načina s kojima bi se mogla osloboditi nevolje?

– Imam devet – odgovori teta.

A jazavac poskoči od dragosti pak će teti:

– Taman sam i tražio tebe: ti imaš devet, a ja tri pak ćemo se moći od svake nevolje izbaviti. Već da se sjaranimo!

– E, dobro – rekne lisica i upute se u društvu dalje.

Kud god ide lisica, uvijek svoje provodi, preskače preko puta, tamo-amo premeće se, dok se jednoć ne strpa u gvožđe, pa će iz gvožđa jazi:

– Ej, jazo, pobogu brate! Evo ja dopadoh nevolje! Već što ću sada raditi? Daj između tvojih mudrolija kaži jednu ne bih li se izbavila zla.

– Neću, teto – rekne jazo. – Ne budi te belaj tvoj tamo nositi.

A teta će:

– Bolan, jazo, brate mili, nemoj tako, već kad znaš, kaži mi kako ću se izbaviti.

Onda će jazo:

– Znaš, teto, da se nismo sjaranili, ne bih te izbavio, al' eto za staro jaranstvo kazat ću ti. Dok dođe onaj čovjek čija su gvožđa, odmah se počni umiljavati, propinjati uz njega. On će misliti da si ti pitoma, pak će te pustiti. Ali ti nemoj odmah bježati dok te pusti jer će te prišamariti čim, pak neće biti fajde što si se izbavila gvožđa; nego popojdi za njim nekoliko, pak kad vidiš zgodu, podaj vatru tabanima.

Dok su se oni razgovarali, eto ti čovjeka gdje ide. Jazo, dok ugleda čovu, ta u šibje, a teta ostane u gvožđu. Kad dođe čovjek, odmah se počne lisica propinjati i umiljavati oko njega. On misleći da je pitoma, pusti je i zapne gvožđa pak se opet natrag povrati. Kad pođe kući, pođe za njim i lisica, al' kad bude blizu šumice, a lisica dade vatru nogama pak u šumu. On putujući nekoliko, obazre se i vidi da nema lisice, pak će:

– Uteče jednoć, al' nećeš više!

Lisica bavljajući po šumi tamo-amo, opet u ista gvožđa upade, pa počne misliti što će učiniti. Al' eto ti jazavca i zapita je:

– Što je to, teto?

– Evo pobratime – odgovori lija – opet sam upala u gvožđa; već te molim da mi kažeš od one mudrolije jednu i da se izbavim.

– Dobro – odgovori jazo. – Kad dođe onaj čovjek, onda se ti učini kao da si mrtva pak će te on od sebe baciti. Međutim, nemoj odmah bježati, već kad on počne gvožđa zapinjati, a ti onda, ako možeš u noge se pouzdati, bježi!

Do malo vremena eto čovjeka; i kad dođe, vidi u gvožđu mrtvu lisicu, pa odapne gvožđa i baci je daleko od sebe. On počne gvožđa zapinjati, a lisica skoči pak put pod noge. Kad se čovjek obazre, a lija struže uz brdo! On ništa drugo ne znajući što će, samo odmahne glavom i smrlja nešto u sebi, a jazo sve gleda ispod brežuljka što se čini. Međutim, čovjek kad zapne gvožđa, ode kući.

Poslije nekoliko vremena, sreća il' nesreća jazina nanese ga te i on upade u ista gvožđa, a sve teta gleda iza grma. I dok jazo dopadne nevolje, ona se smije. Jazo siromah kad vidi tetu, počne je moliti i kumiti:

– Posestrimo, ako Boga znadeš, daj od devet mudrolija i načina jedan meni i izbavi me od zla.

Lisica uvijek o nevjeri radeći, i tude kao preko sjekire odgovori:

– E, to mi je drago! Ja sam se prije mučila i patila, a ti si gledo. Sad se ti pati i mudruj što znaš, a ja ću svoju mudrost sebi ostaviti za posljedak.

To čuvši jazavac, kao žalostan rekne teti:

– A ti, posestrimo, hodi barem da se oprostimo, ja već vidim da me svakako nije.

Prevari se lija pa se prikuči jazi, a on kao pomaman zgrabi liju i pritisne je uza se. U taj se čas pokaza onaj isti čovjek od koga je lija izmakla dvaput, i dok vidi što se radi, ta i zaviče:

– Drži, jazo, dok ja dođem pak ću tebe pustiti a s njom račune polagati, jer me je već dvaput prevarila.

Pridržavši jazo tetu dok on dođe, preda mu je, te čovjek njega ispusti iz gvožđa, a lisici izbroji sjekirom po glavi devet mudrolija i načina.

Nije vjera tvrda u jačega

Udruže se tri vola te otidu u planinu veliku gdje je bilo dosta trave i vode. Dođe vuk da ih pokolje, ali oni se pribiju jedan uz drugoga pa dočekaju vuka na rogove, te im vuk ne mogne ništa.

Vuk se domisli, pa se privuče blizu Bijelonje te ga zovne i reče mu:

– Dogovorite se ti i Rudonja te mi izdajte Galonju, nemojte ga braniti, pa će ostati sva paša vama dvojici.

Bijelonja pristane, pa još i Rudonju nagovori te vuku izdadu Galonju.

Pošto vuk smiri Galonju, opet prizove Bijelonju i posavjetuje ga da mu ovaj izda Rudonju, pa da za njega samoga sva paša ostane. Bijelonja pristane i Rudonju vuku izda.

Pošto vuk i Rudonju smiri, onda kidiše put Bijelonje. Bijelonja mu reče:

– Zar ćeš pogaziti vjeru, vuče?

A vuk mu odgovori:

– Nije vjera tvrda u jačega!

Lisica i roda

Sprijatelji se lisica s rodom i pozove je k sebi u goste:

– Dođi, kumo! Dođi, draga! Lijepo ću te pogostiti.

Dođe roda na objed. Lija skuha kašu, razmaže je po tanjuru i ponudi rodi:

– Jedi, kumo, jedi, golubice moja!

Roda tup-tup kljunom po tanjuru. Udarala je i udarala, ali ništa nije mogla dohvatiti. A lija samo liže, te liže kašu dok sve nije sama pojela. Veli lija:

– Nemoj me kriviti, kumo! Ja te više neću nutkati.

– Hvala, kumo, i na tome – odgovori roda. – Dođi ti k meni sutra u goste!

Drugi dan dođe lija k rodi, a roda pripremi krumpire. Stavi ih u visok vrč s uskim grlom i ponudi liju:

– Jedi, kumo! Jedi, mila moja! Ne daj se nutkati!

Vrti se lija oko vrča, zađe ovamo, zađe onamo, lizne vrč, onjuši ga, ali se krumpira ne može dočepati. Roda stoji na svojim visokim nogama i dugim kljunom vadi krumpire iz vrča. Kljuckala je dok sve nije pojela.

– Ne krivi me! Ja te više neću nutkati!

I tako lisica ode gladna kući. Otada je prestalo njeno prijateljstvo s rodom.

Vrabac i bura

Kad je jenput bura jako puhala, veli vrapcu:

– Kak to da se ti niš ne bojiš mene, a se se druge tice stiščeju i vujdu pred menum?

A vrabac veli da se je on niš ne boji, da još ni nigdar puhala, da on nit ne zna kaj je to zima. Nato počme bura puhat kak još ni nigdar puhala, a vrabac vidi da tu ni šale, stisne se nekam k steni i od zime

se je počel smrzavati. I kad se je još malo po jnem duh potepal a od zime i omeglice su mu se kreluti reširile i perje nastrhnilo, mislila je bura da je već parnil i dojde k nemu da vidi je l' je gotov. I pita ga da zakaj je reširil kreluti i perje nadignil. A on joj veli da mu je vruće.

Sad je bura vidla da ga ne more nadladat i pusti mu mira, pak mu i sada još niš neće, a on je po letu i po zimi živ.

Čovjek i zmija

Za kućom nekakvoga čoeka, koji je imao jednoga sina, dijete od nekoliko godina, bila pod kamenom u rupi zmija, koja je često izlazila te se pred rupom svojom sunčala. Jedanput sin ovoga čoeka uzme sjekiru te zmiji, koja se bila kao udomaćila i nije se od njega ni bojala, pred rupom odsiječe rep; a zmija se rasrdi te njega ujede i zada mu smrt, pa uteče u svoju rupu i prestane više izlaziti na sunce. Pošto čoek sina svoga sa najvećom žalosti više kuće zakopa, i pošto mu vrijeme žalost malo utiša, onda dođe jednom zmiji pred rupu, i dozvavši je, stane joj govoriti da se pomire, i da izlazi opet pred svoju rupu, i da žive u prijateljstvu kao i prije što su, dodajući da se ono već ne može popraviti što je učinjeno. A zmija mu odgovori iz rupe:

– Možemo se pomiriti, ali dok ja gledam moj rep a ti tvoga sina grob, dotle pravog prijateljstva među nama biti ne može.

Svetac

Kurjak se zarekao da ne kolje više ništa i da ne jede mesa, i pošao u pustinju da se posveti. Udarivši u tom putu negđe pored gusaka, gusak po običaju svome digne glavu i stane šikati, a on ga uhvati i pojede. Kad ga dovedu na sud i stanu ga pitati zašto je to učinio, a on odgovori:

– A zašto šiče na sveca?

Vuk i koza

Uhvati kurjak kozu koja je bila legla na kraju osim ostalijeh koza, pa kad dođe da je izjede, a ona mu se stane moliti govoreći da je sada mršava, nego da je ostavi do jeseni, dok utije, pa onda neka dođe i neka je izjede. Pristavši kurjak na to, zapita kozu kako će je naći kad drugi put dođe, a ona mu odgovori:

– Meni je ime Patila, pa kad dođeš, ako me ne nađeš na ovome mjestu, a ti me zovni po imenu, pa ću ti ja izići.

Potom kurjak otide, ali koza više nigda ne legne na kraju, nego sve usred srijede drugijeh koza. Kad jedno veče kurjak, misleći da je koza već debela, dođe i ne našavši je na onom mjestu, stane je zvati:

– O, Patila! O, Patila!

Ona mu iz srijede odgovori:

– Da nijesam patila, ne bih se u srijedu spratila!

Razgovor ovaca u plandištu

Plandovale negđe ovce u planini i preživajući u hladu, sve nešto mislile, pa kad svršile žvaćalicu, počnu se o svemu između sebe razgovarati. A jedna najstarija ovca roguša reče:

– Ma fala da je tebe, Bože, da mi je znati po našoj smrti đe će ove naše jadne kože?

Reče stari ovan čaktaraš:

– Bogme, neke u kožuh, neke u mjehove, a neke u remike, a neke u kaiše, ali u oputu najviše.

Slušali ih vuci, pa reku:

– Dobre i prave živinice i lijepe naše posestrime! Zato vas mi i koljemo da prokleti svijet vaše kože kao vragovi ne rasteže i komada. A đe biste milije i lasnije nego vašoj braći u vruću trbuhu!?

Sastanak mačaka i miševa

Zamole se jednom miši mačkama da učine sastanak ne bi li se kako nagodili da ih mačke onako nemilice ne kolju, nego da im plaćaju godišnji harač koliko se pogode. Mačke na to pristanu; no se ne mogahu pogoditi ili će taj sastanak učiniti u polju, kao što mačke žele, ili u kršovitoj glavici. No se najposlije pogode da sastanak bude u glavici kamenitoj, ali nakraj polja. Kad uroče dan od sastanka, evo ti svijeh miša i uzeše meteriz u glavici, a mačke malo odalje u polju. Dok evo ti nekakva starog sirgavog velikog mačka, iziđe pred mačke, pa viče:

– Kamo vas, miši!? Izlaz'te da vidimo kakav način od sada bolji no do sada među nama.

Vidi ga jedan najstariji miš, pa zaviče družini:

– Ko je moj, blizu rupe stoj!

Žabe i njihov kočobaša

Negdje ispred proljeća učine žabe sastanak i počnu se dogovarati gdje će onog dojdućeg ljeta ljetovati. Jedne kažu:

– Dajte da se mi prođemo ove bare gdje smo lani ljetovale, jer ona ljeti presuši, a mi bez vode ne možemo.

Druge opet:

– Najbolje bi nam bilo da se nastanimo pri obali kakve žive rijeke; tu će nam najbolje biti.

Poslušaše se i odoše tražiti rijeku, a kočobaša, njihov starješina, za njima da vidi šta će mu selo raditi. Putujući i pazeći svaka gdje bi našle rijeku, naljezu krajem jednog dubokog bunara.

– Ha! – zaviču sve jednogrlice. – Evo zgodna mjesta! Voda da nikad ne presuši, da nas sunce ljetno ne žari i da nas ne proždiru zmije vodenjače! Nego ovdje se nastanimo i bolje ne tražimo!

Njihov kočobaša popne se grlu od bunara i pogleda strašnu dubinu, pa će s bunara žabama reći:

– O zla vi sreća! O crna vam pamet! Što će vam rijeka koja nosi drvlje i kamenje? Šta li će vam ovi bunar? Lasno je u nj uskočiti, ali kad voda opane do blizu dna i ako presuši, kako ćemo iz ove dubine iskakati?

Skoči s bunara, pa zaviče:

– Ko je došao za mnom, svak nek se vrati sa mnom! Živimo mi gdje su naši stari vazda živjeli, u našem starom selu gdje se živi veselo!

Zumbul i karanfil

Pobratime se Zumbul i Karanfil u proljeće. Pri ljubavi i dugu razgovoru počnu jedan drugoga pitati:

– Jesi li se oženio?

Odgovorit će Karanfil Zumbulu:

– Ja nijesam još, ama mislim, akobogda, dojduće jeseni.

– A gdje si isprosio djevojku?

– Nije daleko, no dan hoda. Čuo sam, kazivali su mi da raste jedna đuzel-pitoma Ružica, od mene viša i rumenija, taman će za mene uisati.

– Sretno ti bilo! – reče Zumbul. – Ali se bojim, pobratime, da se ne pokaješ jer Ružicu ne vidje, ćud joj ne znaš. Lijepa je, ali je iz tuđeg perivoja, a svaka ruža punana je drača. Uberi je, bode te;

pomiriši je, ubode te; ne miriši je, ljuti se; batališ li je; uvehnu ti! Ele, presađenica nikad kao usađenica! Ja – dalje veli Zumbul – odabrao sam Kadivicu s kojom se svake godine gledam. Zajedno usađeni, a zajedno poodrasli. Poznao ja njezinu ćud, a ona moju, te ašikujemo pa se i ja mislim, akobogda, o jeseni ženiti.

Pomisli Karanfil, pa reče:

– Istina ti je, pobratime, sve što govoriš. Ali, bolan, gdje je ljepota i miris rumene Ružice gdje li smrdljive Kadivice!?

– Ehe, moj pobratime, ja se vladam po pameti starijih ljudi, a ti po novoj pameti.

– Kako to?

– Ljepota djevojačka za malo traje, a dobrota za uvijek!

O volu i mišu

Legao vo u pojatu i preživa, a iz duvara izide jedan miš pa mirno šetuka i skakuće po volu, a vo čuje i krivim ga okom gleda, pa će mu reći:

– Zar ti nije širine po ovoj pojati, nego po mome hrbatu da se igraš, je li? A ne znaš ti ko sam ja?

– Znam – veli mu miš. – Ti si jaki, veliki, ali dobri i mirni voko, pa ako se šetam, ništa ti zlo uraditi neću, nego po tvojoj dlaci mekoj i vrućoj nešto sam lijepo našao.

– Pa baš zato što sam dobar i miran, neću da se dajbudi miši po mojoj dobroti šetaju i skaču, no bježʼ s mene, e tako mi tvoje poganštine, a mojega junaštva, ako samo repom mahnem, odletjet ćeš mrtav dovrh pojate.

– Nemoj tako, moj voko! A znam da možeš samo kad hoćeš. Kad si svakome bio vazda dobar i milostiv, budi i meni. Može biti da će doći vrijeme da ti ja mogu u nevolji valjati.

– Od hiljadu takijeh ništavaca niti se bojim da mi mogu nauditi, ni uzdati da mi mogu pomoći, no vuci se s mene dok nijesi grdan!

Miš odskoči i uvuče se u duvar. A do nekoliko dana oni isti vo bi u pojati svezan pri jasli i nekako se zamota rogovima okolo konopa i dođe mu konop oko grla da ga zaduši. Počne od muke skakati i na nozdrve tako strašno duvati da ga oni miš čuje pa dotrči pitajući vola:

– Šta ti bi?

– Zlo i naopako. Vidiš, zamakoh se.

– Sjekni rogovima te prekini konop.

– Bih da mi konop nije okolo vrata. No pomozi sad alʼ ikad!

– Ja bih, ali ne smijem na tvoj vrat skočiti.

– Skakaj, ne po vratu nego i po očima, samo pomozi.

Miš skoči i malo pomalo pregrize oni konop i jedva živa oslobodi vola od smrti. Kad se vo osvijesti, pokaje se što je zborio mišu, pa u sebi reče:

– Teško svakome silnome i omraženome!

Boj između miševa i komaraca

Kad su u stara vremena miši nosili mače a komarci koplja, nešto se između sebe poinade i do krvi dođu, i u ratu živjeli su mnogo godina da ih nitko nije mogao umiriti. No, oni sami govore da se oslone na sud dobrih ljudi, i tako miši izaberu lastavicu a komarci mačku. Evo dobrih ljudi, sudnika, na uročeno mjesto, posijedaju u zlatne stolove i poviču:

– Hej, more davudžije, na polje prikazujte što jedni na druge imate!

Kad vidješe miševi mačke, a komarci lastavice, sve se razbježa gdje ko bolje i prije mogao, zavikavši svojim sudnicima:

– Hajde vi otkuda ste i došli! Mi ćemo se gledati na koji način među se nagoditi. A ako ne mogasmo, onda ćemo po vas poručiti.

KNJIŽNICA
DUGAVE

POGOVOR

U tzv. narodnu književnost, osim ovdje izborom predočenih pripovijedaka, ulaze još narodne lirske i epske pjesme, narodne drame, narodni retorički oblici te poslovice i zagonetke. Kako se danas u znanosti ne smatra da je kolektiv, odnosno narod stvaralac, već nadareni pojedinci u narodu, tu se književnost sve rjeđe naziva narodnom a sve češće usmenom, jer je tvorena i prenošena usmeno, za razliku od tzv. pisane književnosti, koja je nastajala primjenom pisma. Mi smo pripovijetke nazvali narodnima jednostavno stoga da bismo, dok se novi naziv nije još posve ustalio, izbjegli možebitne nejasnoće oko toga o kojim je pripovijetkama riječ.

Ovaj je izbor usmenoknjiževnih pripovijedaka namijenjen lektiri za učenike osnovne škole, pa su, primjeri birani prema istom načelu kojim su oni uvrštavani u nastavne programe; stoga su uvažavani i naslovi u školskim čitankama, ali su tekstovi preuzimani i od drugih vrela. Budući da je već namjenskim načelom izbora tekstova obuhvaćen i antologijski kriterij te budući da su vrsta i brojnost primjera, s obzirom na ukupnost pripovjedne građe, reprezentativni, knjiga bi mogla poslužiti i u mnoge druge obrazovne i kulturološke svrhe, a dobro će još doći svakom onome tko voli lijepo i zanimljivo štivo.

Zbog svega toga – a za razliku od školskih čitanki, u kojima su tekstovi nerijetko prerađivani – ovdje se tekstovi donose cjelovito i u izvornomu obliku ili barem onako kako se najčešće objavljuju. Zapisivači, naime, nisu uvijek poštivali pravilo po kojemu je svaki književni, pa i usmenoknjiževni tekst nepovrediv i po kojemu se tekstovi zapisuju samo onako kako ih kazivač izgovori, već su ih stilizirali i

zapostavljali regionalna jezična svojstva, pa to danas otežava i objavljivanje i tumačenje. Nastojali smo da zapisi potječu sa što više područja, a svakako sa svih triju narječja iako, s obzirom na namjenu, pretežu oni sa štokavskoga.

Primjeri su razvrstani u četiri zasebne skupine, prema tomu kako se i o čemu se u narodu pripovijedalo. Tako je pripovjedno gradivo postalo preglednijim i razumljivijim a knjiga primjenljivijom.

Na prvomu su mjestu bajke, koje su kompozicijski složenije od drugih pripovijedaka i u kojima je mnoštvo nestvarnih likova, odnosno događaja koji se zbiljski nisu mogli dogoditi. U bajci izostaje opis vanjskih i unutrašnjih svojstava likova ili pejzaža kroz koji se likovi kreću; izostaju još vremenske i prostorne oznake, svejedno je gdje se i kada radnja zbiva. Sve je svedeno na ogoljelu radnju, u kojoj likovi streme stanovitom cilju, a između njih i cilja redovito se isprečuju brojne prepreke, koje im je savladati. Nestvarnosti bajke pridonose neki uobičajeni oblikovni postupci: npr. pretvorba likova, likovi bez poteškoća mijenjaju svoja obličja; zatim poosobljenje, što znači da se prirodne pojave prikazuju kao osobe koje misle, osjećaju i inače postupaju poput živih likova. Fantastičnosti bajke pridonosi i postupak po kojemu pojave oko čovjeka postaju čovjekolikima, a negativni ljudski likovi bivaju poistovjećeni s natprirodnim a zlim i za čovjeka izrazito pogubnim bićima: zmajevima, đavolima, vještacima itd.

Nestvarni i fantastični podaci pretežu i u legendama i predajama; ali je u njima već i pokoji zbiljski povijesni i zemljopisni podatak ili koja druga činjenica, najčešće regionalna ili na bilo koji drugi način dostupna pripovjedaču. Pripovjedač zapravo uočenu činjenicu maštovito stvaralački osmišljuje. One redovito tumače uzroke pojavama ili upućuju na njihov krajnji cilj. Predaja npr. kazuje kako je Zemlja nastala, otkuda ime pojedinim naseljima i drugom pojmovlju, oko pojedinih prirodnih pojava ispreplest će se legende pune nestvarnih zbivanja, pojave u prirodi objašnjavaju se fantastičnim ali za čovjeka sudbinskim razlozima. Pri tomu valja imati na umu da nije riječ o narodnim vjerovanjima, već o fikciji, odnosno svjesnoj preobrazbi

stvarnih podataka. Kako u pripovjednom gradivu prepoznati predaju, pokazat ćemo na dvjema varijantama u osnovi jedne iste pripovijetke, koje su ovdje raspoređene u dvije različite skupine. Pripovijetka *U cara Trojana kozje uši* nalazi se u anegdotama, a vrlo srodna pripovijetka *Norun kralj* među predajama jer je ovdje isti motiv usmjerio radnju prema tumačenju geografskih naziva. (Dakako, tekst sadrži i svojstva legende, a kako je to čest slučaj u primjerima ove skupine da se jedno s drugim prepleće, nismo ni odvajali legende od predaja.) Zbog istih razloga pripovijetku *Ćuk i jejina* nismo uvrstili u basne jer sadrži svojstva predaje, odnosno životinjski likovi ne ocrtavaju ljudsku prirodu, kako to već u basni biva.

Dok u legendama i predajama još prevladava nestvarno nad stvarnim, u anegdotama je taj odnos već obratan. Preko dosjetljivih likova anegdota podvrgava ruglu ljudske slabosti: glupost, lakomislenost, lijenost, sujetu, nemoral, lakomost, društvenu nepravdu i drugo. Pri tomu rado bira glasovitije pojedince, predstavnike zle vlasti, regionalne negativne osobitosti ljudi itd. Zbog toga su pune humora, satire ili čak groteske. (Pogrešno je svaku šaljivu pripovijest smatrati anegdotom, jer šaljivima mogu biti svi oblici: i bajka, i predaja i basna.)

Završnu skupinu tvore pripovijesti o životinjama i stvarima, odnosno pripovijesti zvane basne. Nosioci zbivanja su životinjski likovi, rjeđe predmeti, preko kojih se ocrtavaju tipični ljudski postupci. Stoga je sadržaj basne poučan, a tomu je primjeren i dijalog kao oblikovno sredstvo.

Odavna su se na narodnim pripovijetkama pisci učili lijepomu stilu. Neki su ih u tu svrhu i napamet učili. Isto tako, mnogi su stvarali svoja književna djela prema pojedinim narodnim pripovijetkama. Spomenut ćemo samo Dinka Šimunovića, kojemu su poslužile i ovdje uvrštene predaje o dúgi, o vađenju mazije, neke legende i drugo. Takva djela bez poznavanja usmene književnosti, pa i usmenih pripovijedaka, jedva da možemo s razumijevanjem čitati.

Starost narodnih pripovijedaka ne mjeri se stoljećima već tisućljećima, ili još točnije: čovjekom samim. Od pamtivijeka su se rado slu-

šale, jednako u siromašnim kolibama kao i kraljevskim palačama, i u miru i u ratu, na dugim i kraćim putovanjima, na pašnjacima i u polju, uz sve seoske poslove, danju i dugim večerima, zapravo svugdje gdje su se ljudi nalazili. Kao vrijedno i rado slušano štivo, prenošena je od usta do usta, s vremenom zapisivana i tako sačuvana za nova stoljeća. Danas nam narodne pripovijetke nisu samo potvrda drevnoga književnoga stvaralaštva, već i djela koja gotovo jednako rado čitamo kao što su ih naši bliži ili daleki preci rado slušali.

J. K.

RJEČNIK MANJE POZNATIH RIJEČI

adet – običaj
akov – mjera za tekućinu (oko 50 litara)
ala – aždaja, zmaj
alem – dragulj, vrsta dragog kamena
alka – obruč, karika
amanet – zalog, zavjet; povjereno dobro dano na čuvanje
andžar – v. *handžar*
arovi – v. jarovi
aršin – mjera za duljinu (0,686 m)
asistiti – pomagati
aš – jer
ašik – udvarač
ašikovanje – udvaranje, ljubavni razgovor
ašluk – potrošak, džeparac
azna – blagajna, riznica
avlija – popločeno, kameno dvorište

babo – otac
badanj – vrsta bačve u obliku stošca
balta – vrsta sjekire
bareta – kapa
baša – turski starješina
bataliti – zapostaviti
bavrljati – tumarati, lutati
bedenj – v. *badanj*
begenisati – zavoljeti, zaljubiti se
begluk – imanje, posjed; vlast
belaj – nevolja, nesreća
berberin – brijač
beternije – gore, lošije
biskati (bište) – češati; trijebiti od buha
biti na belom hlebu – biti osuđen na smrt (takvu zatvoreniku daju najbolja jela, uz ostalo i bijeli kruh)
bogec – siromah, prosjak
boščaluk – u rubac (bošču) umotan dar
brčak – val
budžak – kut, ugao
bugarija – vrsta tambure
bumbašir – glasnik, izaslanik
buzdovan – oružje u obliku malja sa željeznim šiljcima

cajt – vrijeme
cavtiti – cvasti
cimermanija – tesarstvo
crtalo – dio pluga

čaktaraš – koji nosi zvono
čalma – platneni ovoj na muslimanskoj kapi zvanoj fes
čampare – kandže
čardak – zgrada s isturenim gornjim katom

čaršija – trg, trgovački dio grada
čereg – četvrtina
česov – oda šta; nekakav
čez – kroz, preko, po
čirak – svijećnjak
čitluk – poljsko imanje
čmelec – pčelac; roj
čoek – čovjek
čunak – vodovodna cijev

ćitab – knjiga
ćoso – golobrad čovjek
ćulum – malj, bat
ćurak – kaput s krznenom podstavom

davudžija – parničar
daž – kiša
devorac – pobožnjak
diba – svilena haljina protkana zlatnim i srebrnim nitima
dimo – kući
direk – stup
divaniti – razgovarati
do – tko
dobatati – dopuzati
dohakati – izići na kraj u borbi s nekim, doći glave komu, doskočiti
dojti – doći
dok nijesi grdan – dok nisi nastradao
dolama – vrsta haljine; kratak kaput na konjaniku
došasti – slijedeći
dota – miraz
dova – molitva
dram – mjera za težinu (1,78 g)
duma, dumna – opatica, časna sestra
duvar – zid
dužel – lijep, rumen

dželat – krvnik

đe – gdje
đeđeran – zgodan
đerđef – stalak za vezenje
đogat – konj bijelac
đubre – smeće; gnoj
đust – prikladan
đuvegija – mladoženja
đuzel – lijep, rumen

efendija – gospodin
Ero – Hercegovac
espap – roba

fajda – korist
falat – komad
festung – tvrđava
filir – para
furt – stalno

garoful – karanfil
goso – gospodar
grdilo – ružnoća
greb – grob
grund – zemljište, imanje
guvno – prostor na kojemu se vrše žito
gospon svojum gospum pod koritom – gospodin je sa svojom gospođom pod koritom (šaljiv izazov)
gvožđe – željezna naprava za hvatanje životinja, stupica

hadet – v. *adet*
halaliti – oprostiti, darovati
han – svratište, prenoćište
handžar – dvosjekli bojni nož
handžija – vlasnik hana

harač – porez, namet
harambaša – hajdučki poglavica
hat, at – konj
hator – naklonost, ljubav, volja
hator učiniti – učiniti nekomu po volji
hiža – kuća
hržulja – raž
hudo – teško, zlotvorno

ihtijar – stariji čovjek
inaš – sluga
iskati (ište) – tražiti
iža – v. *hiža*

jacija – muslimanska molitva, dva sata po zalasku sunca
jaga – lov
jarovi – mjesto gdje se konji hrane
jaspra – vrsta sitnog srebrnog novca
jejina – sova
jeneral – general
jimal – imao
jok – ne
joko – oko

kača – zmija
kada, kaduna – muslimanska žena
kadi – gdje
kadifa, kadiva – skupocjena tkanina
kadija – sudac
kamara – soba; gomila
kanat – pjesma
kandžija – bič
kantati – pjevati
kao preko sjekire – zlobno, prkosno, osorno
kapinik – drača
karaduzen – tamburica sa 4 žice
karakol – stražar
kauk – vrsta kape
kej – kaj, što
kami – kamen (u nekim se govorima upotrebljava kao svojevrsna kletva i kao uzvik oduška u tegobi)
kaštigati, kaštiguvati – kazniti
kemu – kojemu
keri – koji
kijača – batina
klasti, kladem – staviti
kličak – peteljka
kočobaša – starješina, prvak
komšija – susjed
konačiti – prenoćiti
konak – prenoćište
konti – računi
kopun – pijetao
krajcer – nekadašnji sitni novac, stoti dio forinte
kreluti – krila
kucati – svirati na tamburi
kučiti – kucati
kufer – mjed, bakar
kulast (konj) – pepeljaste boje
kuluk – besplatan rad, tlaka
kurjak – vuk
kurtalisati se – riješiti se, osloboditi se

ledina – neuzorana livada
leh – nego
lemeš – dio pluga
letušto – što leti
lipsati – crknuti
lubina – trupina, trup
luić – zlatnik
lukna, luknja – rupa

ma'm – mahom, odmah
maštrafa – čaša, posuda

mazija – čelik
mečka – medvjedica
medet – uzvik za milost
megdan, mejdan – boj, bojište
mehana – krčma
mehandžija – krčmar
meja – međa, granica
mestve – vrsta obuće
mešćema – sud kod kadije
meteriz – rov, zasjeda
mij – mijeh, mješina
mlevo – prah i pepeo
moba – skupina ljudi koja dragovoljno obavlja nečiji posao (žetvu, kosidbu i drugo)
montanja – planina
more – uzvik hrabrenja ili negodovanja
mučnjak – sanduk u koji pada brašno u mlinu
mujara – vapnara
mukaet – brižan (v. *ni mukaet*)
munita – sitni novac, sitniš
musaf – sveta knjiga (dio Kurana)
muštuluk – nagrada za dobru vijest

naljeći, naljegnem – naići
napočno – hotimice, namjerno
napolje – van
navegati, navigati – ploviti
nigdar – nikada
ni mukaet – ni brige, bez želje
nišče – nitko
noriti (norija) – roniti
novitada – novost

obegenisati – v. *begenisati*
očeprljati se – ogrepsti se, ozlijediti se
odaja – soba
odžak – dimnjak
oka – mjera za težinu, oko 1,25 kg
ondar – onda
opret – otvoriti
oputa – uzica od kože
oranija – oveći lonac
orma konjska oprema
ortak – drug u poslu
oseći se – osorno odgovoriti
otela – htjela
ovdan – ovuda, u ovomu kraju
ozovina – bazga, zova

palac – palača
pajdaš – drug
parip – konj
parniti – krepati, crknuti, uginuti
pasati, pasivati – proći, prolaziti
paša – upravitelj pokrajine
patri – nadglednici
peča – vel preko lica
peljda – čudovište, nakaza, napast
pendžer – prozor
penezi – novci
perot – krilo
peškeš – dar
peteh – pijetao
pevnica – mjesto u crkvi gdje stoje pjevači
plandište – mjesto gdje se životinje sklanjaju od žege, hladovina
plandovati – boraviti u plandištu, biti u hladovini
pobaška – posebno
poiskati – pobiskati, počešati, trijebiti od ušiju
poište – v. *poiskati*
pojac – pjevač
pojata – zgrada u kojoj se drži hrana za stoku; staja
pojati – pjevati

pojt – poći
poskapati – pomrijeti
potlje – poslije, potle
povedati – pripovijedati, reći
povejte – recite
predi – prije
prepeti – odvezati
priša – žurba
prišamariti – udariti, lupiti
prosiće – fini duhan
protimba – protivljenje
pržun – zatvor
pustekija – koža od brava ili janjeta na kojoj se moli

rahat – udobno, mirno
rahmetli – pokojni
raja – kmetovi, ugnjeteni narod
raskomsati – rastrgati
remik – remen, kaiš
rit – močvara
rogušica – pedalj
rubača – košulja

sahat – sat
sakat (junak, voće) – krasan, divan
sati (sem, seš, se) – dojiti, sisati
sejeno – svejedno
sevap – milost, dobročinstvo
siktur – izraz za »Gubi se!«
sindžir – lanac
sinle – šamar
sjaraniti se – sprijateljiti se
sobet – zbor, dogovor
sofra – stol
sokak – kratka i uska ulica
soldački – vojnički
soldat – vojnik
soprt – suprot, prema
spratiti – smjestiti; uvesti životinje u staju ili tor
strelimke – brzo poput strijele, strelimice
suhota – suhi prostor
supariti se – udružiti se
superbija – oholost

šatra – oveći šator za prodaju robe
šeh-islam – duhovni poglavar muslimana
šematorje, šamatorje – prostor oko crkve, groblje
šićar – dobit
šišano kumstvo – narodni obred odrezivanja malo kose, obično jedincu, s vjerovanjem da će takvo dijete u životu biti sretnije
škopa – snop
šudar – rubac, marama
šudarić – rupčić, maramica
šundrati – uništavati

takum – konjska oprema
talijer, talir – vrsta staroga novca
tefter – popis, računska knjiga
telal – glasnik
terzijan – pero, trzalica
timariti – brinuti, nastojati oko domaće životinje (konja, krave, vola), njegovati
topuz – malj, motka sa željeznim šiljcima
tornati se – vratiti se
trs – loza, čokot
trsje – vinograd

ubiti se – udariti se
uisati – pristajati
u kavezu hraniti – bdjeti nad nekim, čuvati kao u kavezu
upetiti – ugledati, vidjeti
u srijedu – u sredinu

utije – udeblja, oporavi
utva – vrsta divlje patke

vagan – mjera za žito
vakat – vrijeme za nešto
vakti sahat – suđeni trenutak, točan rok
valiža – prtljaga
valje – odmah
vavek – uvijek
vašar – sajam
vdavati – udavati
vestit – odijelo, odjeća
vezir – carski namjesnik, ministar
vilajet – zemlja, svijet
vrći (vršem) – odvajati zrno gaženjem požnjevenoga žita konjima ili volovima na guvnu
vrijeći – v. *vrći*
vrljati – lutati
vu – u
vuglenar – ugljenar
vujti – ući

zakalati – poći; sići
zame – uzme
zamakoh se – zapetljah se
zaptija – stražar
zavorati – zaorati
zeman – vrijeme
zijan – šteta
znimati, znimljem – vaditi
znucati – ozlijediti; istrošiti; pohabati
zova – brazda
zrigati – izrigati, izbljuvati
zurma – dalekozor, dvogled

žban – drvena posuda za vodu
žvaćalica – žvakanje

SADRŽAJ

BAJKE 5
LEGENDE I PREDAJE 79
ANEGDOTE 105
BASNE
Pripovijesti o životinjama i stvarima 155
Pogovor 184
Rječnik manje poznatih riječi 188

DO SADA IZAŠLO U BIBLIOTECI VJEVERICA

Anton Ingolič
Dječak sa dva imena
Anđelka Martić
Pirgo
Herminia zur Mühlen
Šta pričaju Petrovi prijatelji
Fran Levstik
Najdihojca
N. Veretennikov
Voloda Uljanov
Johanna Spyri
Heidi
Angel Karalijčev
U svijetu priča
Erich Kästner
Don Quichotte
Nathaniel Hawthorne
Čudesna knjiga
Kornej Čukovski
Doktor Jojboli
Vladimir Colin
Bajke
Kornej Čukovski
Bajke
Marija Majerova
Robinzonka

Makedonski pisci djeci

Josip Vandot
Kekec nad samotnim ponorom
Charles Perrault
Bajke
Mato Lovrak
Devetorica hrabrih
Krišan Čandar
Preokrenuto drvo
Mihail Zoščenko
Priče za djecu
William Saroyan
Tata, ti si lud
William Saroyan
Mama, volim te

Perzijske bajke

Braća Grimm
Bajke
Milan Šega
Čarobni ključić
Vesna Parun
Tuga i radost šume

Knjiga radosti I

Danko Oblak
Modri prozori
Josip Vandot
Kekec na vučjem tragu
Erich Kästner
Emil i detektivi
Lewis Carroll
Alica u Zemlji čudesa
Gabro Vidović
Kurir sa Psunja
Miroslav Hirtz
Priče iz prirode
Vojin Jelić
Psiću, a kako je tebi ime
Grigor Vitez
Kad bi drveće hodalo
Erich Kästner
Tonček i Točkica
Ivana Brlić-Mažuranić
Priče iz davnine
Gianni Rodari
Čipolino
Anđelka Martić
Dječak i šuma

Knjiga radosti II

Ivana Brlić-Mažuranić
Čudnovate zgode šegrta Hlapića
Astrid Lindgren
Razmo u skitnji
Milivoj Matošec
Tiki traži Neznanca
Gianni Rodari
Putovanje Plave strijele
Mato Lovrak
Zeleni otok
Vjekoslav Majer
Žuna na telefonu
Nusret Idrizović
Mrav i aždaja
France Bevk
Mali buntovnik
Braća Grimm
Priče
Felix Salten
Bambi
H. C. Andersen
Priče
H. C. Andersen
Bajke
Lewis Carroll
Alica s onu stranu ogledala
Jens Sigsgaard
Robin Hud
Vladimir Nazor
Kurir Loda
Ferenc Molnár
Junaci Pavlove ulice
Stevan Bulajić
Nebeski mornar
Aleksa Mikić
Priče o malim borcima
Oton Župančič
Ciciban
Aleksandar Popović
Tvrdoglave priče
Mato Lovrak
Vlak u snijegu

Ezopove basne

Karel Čapek
Bajke

Branka Jurca
Kućica kraj mora

Gabro Vidović
Trojica iz Male ulice

Marcel Aymé
Priče mačke na grani

Pavel Bažov
Kameni cvijet

Arkadij Gajdar
Timur i njegova četa

Milivoj Matošec
Admiralov otok

C. Collodi
Pinokio

Gianni Rodari
Đelsomino u Zemlji lažljivaca

A. Volkov
Čarobnjak iz Oza

Slavko Kolar
Na ledima delfina

W. M. Thackeray
Ruža i prsten

Desanka Maksimović
Ptice na česmi

France Bevk
Crna braća

J. Broszkiewicz
Velika, veća i najveća

Palma Kataliníć
Djetinjstvo Vjetra kapetana

A. R. van der Loeff-Basenau
Lavine bjesne

Aleksej Tolstoj
Zlatni ključić

Gabro Vidović
Zatočenici Pernatog otoka

Erich Kästner
35. maj

Tone Seliškar
Družina Sinjega galeba

Fran Levstik
Pjesme za djecu

Ernest Thompson Seton
Vinipeški vuk

Ivan Cankar
Moj život

Grigor Vitez
Gdje priče rastu

Branko Ćopić
Sin Brkate čete

Vojin Jelić
Hrabriji nego igračka

Ivan Kušan
Domaća zadaća

Marcel Aymé
Druge priče mačke na grani

Ivan Kušan
Uzbuna na Zelenom Vrhu

Gustav Krklec
Majmun i naočale

Ela Peroci
Djeco, laku noć

Gianni Rodari
Telefonske priče

Grigor Vitez
Igra se nastavlja

Ratko Zvrko
Grga Čvarak

Erich Kästner
Čovječuljak

G. Parca—M. Argilli
Čavlićevi doživljaji

Felix Salten
Bambijeva djeca

Mato Lovrak
Družba Pere Kvržice

Stanislav Femenić
Puž na ljetovanju

Milivoj Matošec
Strah u Ulici Lipa

Eva Maria Aab
Vjetropirka Eva

Nada Iveljić
Konjić sa zlatnim sedlom

Višnja Stahuljak
Začarani putovi

Pjesme četiri vjetra
(Izbor i prijevod Grigor Vitez)

Hans Peterson
Matija i vjeverica

Henry Winterfeld
Djevojčica iz svemira

Palma Kataliníć
Pričanje Cvrčka moreplovca

Zdenka Jušić-Seunik
Vode su pjevale

Stjepan Jakševac
Vesela godina

Erich Kästner
Emil i tri blizanca

Erich Kästner
Čovječuljak i Malena

Erich Kästner
Blizanke

Jagoda Truhelka
Zlatni danci

Zvonimir Balog
Nevidljiva Iva

Dragan Lukić
Neboder C-17

M. Bjažić—Z. Furtinger
Ništa bez Božene

Sunčana Škrinjarić
Kaktus bajke

Ivan Kušan
Koko i duhovi

Blanka Dovjak-Matković
Neobična ulica

Gianni Rodari
Planeta ispunjenih želja

Mladen Kušec
Dobar dan!

Viola Wahlstedt
Aslak dječak sa Sjevera

Anđelka Martić
Vuk na Voćinskoj cesti

Mato Lovrak
Neprijatelj br. 1

H. C. Andersen
Bajke i priče

Dubravka Ugrešić
Mali plamen

Zlata Kolarić-Kišur
Moja Zlatna dolina

Ivan Kušan
Koko u Parizu

Milivoj Matošec
Veliki skitač

Zdenka Jušić-Seunik
Kupi mi vilovita konja

Antoine de Saint-Exupéry
Mali princ

Vlatko Šarić
Miško

Sunčana Škrinjarić
Dva smijeha

Gabro Vidović
Bjelkan

Astrid Lindgren
Pipi Duga Čarapa

Zvonimir Balog
Ja magarac

Gernet-Jagdfeljd
Katja i krokodil

Stanislav Femenić
Krijesnice

Mladen Kušec
Volim te

Božena Loborec
Četiri dječaka i jedan pas

Blanka Dovjak-Matković
Priče iz Dubrave

Luko Paljetak
Miševi i mačke naglavačke

Drago Ivanišević
Mali, ne maline

Ivan Kušan
Lažeš, Melita

Sunčana Škrinjarić
Zmaj od stakla

Mladen Kušec
Plavi kaputić

Josip Barković
Zeleni dječak

Danko Oblak
Zelena patrola

Višnja Stahuljak
Kućica sa crvenim šeširom

Nada Iveljić
Dobro lice

Gianni Rodari
Torta na nebu

Milivoj Matošec
Dječak sa Sutle

Zvonimir Milčec
Zvižduk s Bukovca

Iris Supek
Trepavice Skitalice

Nikola Pulić
Dolina zečeva

Dubravka Ugrešić
Filip i Srećica

Branko Hribar
Adam Vučjak

Ivan Kušan
Tajanstveni dječak

Pajo Kanižaj
Šarabara

Edmondo de Amicis
Srce

Danko Oblak
Na tragu

Kazimir Klarić
Mrnjau, grizu me

Sunčana Škrinjarić
Svaštara

Anđelka Martić
Djedica pričalo i čarobni vrutak

Zvonimir Golob
Čemu služe roditelji

Frank L. Baum
Čarobnjak iz Oza

Miroslav Antić
Prva ljubav

Gligor Popovski
Mornar Nep

Leopold Suhodolčan
Sakriveni dnevnik

Dragan Lukić
Tri gusketara

Marino Zurl
Mama, kome on to priča

Boro Pavlović
Lipa

Milivoj Matošec
Pustolovina u dimnjaku

Pero Zlatar
Otključani globus

Anton Ingolič
Potopljena galija

Nada Iveljić
Zvijezda na krovu

Toma Podrug
Od Solina do Solina

James Thurber
Trinaest satova i čudesno A

Dobrica Erić
Slavuj i sunce

Miroslav Antić
Garavi sokak

Dragan Božić
Kad se pojavi crveni konj

Anđelka Martić
Šašavi dan

Danko Oblak
Ježek

Miloš Macourek
6000 budilica

Slavko Pregl
Velika pustolovina

Zvonimir Balog
Zlatna nit

Stanislav Femenić
Tikva s nosom

Dušan Radović
Igre i igračke

Branko Ćopić
Orlovi rano lete

Hrvoje Hitrec
Eko Eko

Zlatko Krilić
Prvi sudar

E. B. White
Paukova mreža

Grozdana Olujić
Sedefna ruža

Jevrem Brković
Bašta starca Radosava

Mira Alečković
Ne mogu bez snova

Arsen Diklić
Ne okreći se sine

Svetlana Makarovič,
Mišica spava

Zlatko Krilić
Čudnovata istina

Klára Fehér
Imat ću svoj otok

Indijančev vrt

Josip Pavičić
Poletarci

Zvonimir Milčec
Posljednji zvižduk

Ota Hofman
Sat plavih slonova

Jovan Jovanović-Zmaj
Ala je lep ovaj svet

Dubravko Horvatić
Stanari u slonu

Dragan Lukić
Od kuće do škole

Milovan Danojlić
Srećan život

Anto Gardaš
Ljubičasti planet

Pero Zlatar
Medvjed u zelenoj bundi

Dubravko Horvatić
Junačina Mijat Tomić

Dragutin Horkić
Čadave zgode

Ivan Kušan
Strašni kauboj

Nenad Brixy
Bijela loptica

Rosa Petković
Kapetan valova

Zdenka Čop
Dva dječaka

Tone Seliškar
Mazge i češljugari

Arsen Diklić
Salaš u Malom Ritu

Roberto Piumini
Mladić koji je ušao u palaču

Vesna Parun
Hoću ljutić, neću mak

Irena Lukšić
Zrcalo

Ahmet Hromadžić
Okamenjeni vukovi

Joža Horvat
Waitapu

Zlatko Krilić
Veliki zavodnik

Desanka Maksimović
Priča starog kamena

Pavao Pavličić
Trojica u Trnju

Hrvoje Hitrec
Kratki ljudi

Grozdana Olujić
Nebeska reka

Nada Iveljić
Dođi da ti pričam

Anto Gardaš
Bakreni Petar

Éva Janikovszky
Malinovac i slamčica

Astrid Lindgren
Hrabra Kajsa

Anđelka Martić
Mali konjovodac

Dobriša Cesarić
Srebrna zrnca u pijesku

Arthur Haulot
Crvenko na Mjesecu

Nikola Pulić
Ključić oko vrata

Ranko Pavlović
Čistač obuće

Vlatko Šarić
Rogan

Narodne pripovijetke

A. S. Puškin
Bajke

Palma Katalinić
Anja voli Petra

Pero Čimbur
Automobilom kroz oblake

Anto Gardaš
Izum profesora Leopolda

A. A. Milne
Medo Winnie zvani Pooh

Pajo Kanižaj
Zeleni brkovi

Milovan Vitezović
Kako podići nebo

Stjepan Jakševac
Zlatna ptica sunca

Izdavačko knjižarska radna organizacija
Mladost
Zagreb, Ilica 30

Generalni direktor
Branko Juričević

OOUR Izdavačka djelatnost
Zagreb, Gupčeva zvijezda 3

Direktor
Stipan Medak

Likovni urednik
Irislav Meštrović

Tehnički urednik
Zlatko Klinger

Korektori
Lela Coffou
Marija Molnar

Naklada: 5000 primjeraka

Tisak: SOUR »VJESNIK«, OOUR TM, Zagreb – 1987.

Katalogizacija u publikaciji — CIP
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 886.1/.2-32:398
ŠK N-2

NARODNE pripovijetke / priredio Josip Kekez ; [ilustrirao Ivica Antolčić]. — 2. izd. — Zagreb : Mladost, 1987. — 194 str. : ilustr. ; 21 cm. — (Biblioteka Vjeverica)

I. Kekez, Josip

ISBN 86-05-00052-X

20 -03- 1989 1
05 -06- 1989 1
29 -05- 1997
13 -12- 1998
17 -01- 1990
29 -02- 1999
26 -03- 1999
12 -02- 1990
23 -11- 2011
22 -08- 1990 1
23 -03- 2013
10 -09- 2018
28 05 91
07 -03- 2023
210691
14 -04- 2025
16 -791
07 -03- 2024
24 OCT 1991
14 -04- 2025
21 FEB 1992 1

»Narodne novine«, Zagreb — (62)
Oznaka za narudžbu: UT-XI/11-10

Knjižnica Dugave
070014247

N
NAR
6286

»Narodne novine«, Zagreb — (66)
Oznaka za narudžbu: UT-XI/11-8

Knjižnica Dugave
N
NAR
070014247 / 07d-6.286

mladost